13 EKİM 1959 SAYI : 272

FİYATI : 125 KURUŞ

AKŞAM *Gazetesinde*

İSLAM TARİHİNDE

YALANCI

PEYGAMBERLER

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl 6, Cilt : XVI, Sayı : 272

Yazı işleri :

Rüzgârlı Sokak Ovchan Kat 3 Daire 7
Tel : 18992 P. K. 582 - Ankara

İdare :

Denizciler Caddesi 23/B

Rüzgârlı Matbaa Tel : 15221

Fiyatı 125 Kuruş

★

Müessisi

Metin Toker

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul müdür

Kurtul ALTUĞ

★

Karikatür :

TURHAN

★

Fotoğraf :

Hüseyin EZER
Ege AJANSI
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

★

Klişe :

Doğan Klişe

★

Müessese Müdürü :

Mübin TOKER

★

Abone şartları :

3 aylık	(12 nüsha)	: 12,50 lira
6 aylık	(52 nüsha)	: 25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	: 52.00 lira

★

İlân şartları :

Santimi : 8 lira

3 renkli arka kapak : 750 lira
(İlân mündereeatından mes'uliyet kabul edilmez)

★

İlân işleri :

Tel : 15221

★

Dizildiği ve Basıldığı yer :

Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221

Basıldığı tarih : 11. 10. 1959

Kapak resmimiz

Orhan Öztrak

Takım İçin...

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Başbakan Adnan Menderesin Amerika gezisi, dünya siyaset âleminde değilse bile, dahili istihlâke arzedilen D. P. propagandasının en mühim hâdisesi olarak geçen hafta dikkati çekti. Talihsiz Bağdat Paktının devamı olan CENTO'nun Washington toplantıları, neşredilen resmi tebliğin de açıkça ortaya koyduğu gibi, hiç bir ehemmiyetli netice vermeden sona erdi. Esasen bu toplantıdan beklenen bir şey de mevcut değildi. Amerika gezisinin asıl ehemmiyetli kısmı bu hafta cereyan edecek ve Başbakan Menderes, Amerikanın üç şehrinde konuşmalar yapacaktır. Beraberinde üç büyük müstakil gazetenin sahibini de götüren Başbakan Menderesin basın hürriyetine büyük değer verilen Amerikada bu mevzuda söyliyeceği sözlerin yurtta büyük akisler uyandıracağı şüphesizdir. Nitekim Amerikaya ayak basışında New York Times'a verdiği beyanatta Menderesin basın hürriyetine temas etmesi, gazetecilerin hapishane ve mahkemeleri doldurduğu memleketimizde acı tebessümler uyandırmıştır. Önümüzdeki günlerde yaranın birkaç defa daha neşterleneceği şüphesizdir.

Başbakanın Amerika gezisinin bir diğer hususiyeti de, Birleşmiş Milletlerde Güvenlik Konseyine seçilmek için Türkiye ile Polonya arasında geçecek mücadelenin arifesinde bu seyahatin yapılmış olmasıdır. Başbakanın gezisinin, seçimde terazinin kefesinin Türkiye tarafına ağır basmasında ne derece faydalı olduğu zamanla anlaşılacaktır.

Geziyle alâkalı üçüncü bir nokta da yeni dış yardım imkânlarına kavuşulup kavuşulamıyacağıdır. Bilindiği gibi Menderesten önce Amerikaya giden Zorlu ve Polatkanın bu mevzuda teşebbüs ve temasları olmuştur. Hatta Dışişleri Bakanı Zorlu, Milliyet gazetesine verdiği hususi bir beyanatta bazı "müjdeler"i açıklamıştır.

Dış yardım hakkındaki haberleri İKTİSADİ VE MALİ SAHADA olup bitenlere tahsis ettiğimiz sayfalarda, gezinin diğer teferruatını ise 4 üncü sayfamızda başlayan "Seyahatler" başlıklı yazımızda bulacaksınız.

★

Geçen hafta Çarşamba günü, Ankara Toplu Basın Mahkemesi, İnönünün Ankara İl Kongresinde verdiği nutku neşreden Ulus ve Sonhavadis gazeteleri hakkında açılan dâvaların düşmesine karar verdi. Bilindiği gibi ayni mahiyetteki bu dâvalardan Cumhuriyet, Milliyet ve Hürriyet aleyhinde açılanlar Başbakanın muvafakatını geri almasıyla düşmüş, Demokrat İzmir beraat etmiştir. Akşam ve Yeni Sabah aleyhinde açılan dâvalar ise halen devam etmektedir. Ankara Toplu Basın Mahkemesi, düşme kararını Başbakanın üç İstanbul gazetesi hakkında dâva açılması hakkındaki muvafakatini geri almasına dayanarak ittihaz eylemiştir. Bu karar, meşhur Pulliam dâvaları üzerinde bazı tereddütlerin doğmasına sebep olmuştur. Bilindiği gibi Pulliam dâvalarında Ulus, Vatan ve Kim mesulleri mahkûm olmuşlar, Dünya mesulleri aleyhindeki dâva ise Başbakanın muvafakatini geri almasıyla düşmüştür. Ulus hakkındaki karar kesinleştiğinden ve infaz safhasına girdiğinden yapılacak bir şey yok gibi görünmektedir. Fakat Vatan ve Kim mesullerinin dosyaları henüz Temyizdedir ve kesinleşmemiştir. Ayni mahiyetteki dâvalardan birinden muvafakat geri alınınca diğer dâvaların da düşmesi gerektiği esası kabul olunursa Vatan ve Kim aleyhindeki Pulliam dâvalarının da düşmesini beklemek icap eder. Bu hukuki mesele, bilhassa basın muhitlerinde büyük bir merak ve alâka uyandırmıştır. Mesele Temyizin kararı ile hallolacak ve tereddütler giderilecektir.

★

Geçen Çarşamba Ankaralı gazeteciler için uğurlu geçmiş ve Ulus gazetesi yazı işleri müdürü Erdoğan Tamer ile muhabir Örsan Öymen, "IMF heyeti devalüasyon mu tavsiye etti" başlıklı haberden dolayı açılan dâvada beraat kararı almışlardır. Fakat geçen hafta içinde Kırıkkale Toplu Basın Mahkemesi, Kırıkkale Postası gazetesinin mesulleri olan Celâl Şimşek ile Feyzi Öner hakkında birer yıl hapis ve üçer bin lira para cezası kararını almıştır.

★

Geçen haftanın en alâka çekici dış hâdisesi, hiç şüphe yok İngiliz seçimleri olmuştur. Memleketimiz bakımından İngiliz seçimlerinin en büyük kazancı, Radyo Gazetesinin siyasi prodüktörünün Pazar gecesi ilk edepli konuşmasını yapmasına vesile teşkil etmesidir. Radyo Gazetesi. İngiliz seçimlerinin uzun bir "tahlil"ini yaptıktan sonra sözü oradaki muhalefetle bizdeki muhalefet arasında bir mukayeseye getirmiş, fakat nedense oradaki meşru ve fakat ekalliyetteki iktidarla bizdeki meşru ve fakat ekalliyetteki iktidar arasında bir mukayeseye lüzum görmemiştir. İktidar ve Muhalefetin radyodan faydalanışı meselesinin ise yanına bile yaklaşmaktan çekinmiştir.

Saygılarımızla
AKİS

Millet

Elde var bir...

Başbakan Adnan Menderesin son Amerika gezisi, D. P. nin güvenilir propaganda malzemesi bakımından sıfırı çoktan tükettiği ve elde "Menderesin şahsiyeti"nden başka tek sağlam koz kalmadığı hakikatini ortaya çıkarmıştır.

Radyo ve İktidarın borazanı gazeteler, Başbakanın Amerika gezisi münasebetiyle iç istihlâke durmadan "Amerikanın Menderesin şahsiyeti karşısında duyduğu hayranlık" veya "Menderesin şahsına gösterilen dostluk" haberlerini sunmaktadırlar.

Bir zamanlar pek revaçta olan "Kalkınma hamlelerimize yabancıların hayranlığı" ve "Demokratik hayattaki başarılarımızın uyandırdığı takdir", "Hür dünyanın savunmasındaki mühim mevki" temlerinin pabucu dama atılmış ve D. P. propagandası bütün gücüyle "Menderesin şahsiyetine duyulan hayranlık", "Menderesin şahsına gösterilen dostluk" sloganını işlemeye başlamıştır. Meşhur Havadis, Washington Evening Star gazetesinin "Menderes Birleşik Amerikanın en güvenilir dostudur" cümlesini başlığa çıkararak, Amerikan gazetelerinin "Menderesin muhtelif resimlerini basıp hakkında sitayişkâr yazılar yayınlandığını" bildirmektedir.

D. P. iktidarının vatan sathında yükselttiği eserlerin, görülmemiş kalkınma hamlesinin, demokrasimizin yabancılarda uyandırdığı büyük hayranlıktan artık nedense bahsedilmemektedir!

Aslına bakılırsa, Amerikan gazetelerinde bu yolda yazılar bulup çıkarmak artık pek güç bir hale gelmiştir. Çıkan yazılar ise ne D. P. iktidarına, ne de D. P. nin başındakilere hayranlık uyandırmaktan epeyce uzaktır. Meselâ Amerikanın en itibarlı gazetelerinden biri olan New York Herald Tribune'ün 4 Ekim 1959 tarihli nüshasında çıkan bir başyazıyı iftihar verici bulmağa imkân yoktur. "Türkiyede demokrasi" başlığını taşıyan bu makalede aynen şöyle denilmektedir:

"Muhalif gazetelerin yazı işleri müdürlerini ve muhabirlerini hapsetmek, Türkiyede günlük, alelâde bir iş haline geldi. Fakat her türlü tenkidi ihanet şeklinde tefsiri uygun gören Başbakan Menderesin hükümeti, yeni bir adımı daha attı.

Eski Cumhurbaşkanı İsmet İnönünün başkanlık ettiği muhalefetteki Cumhuriyet Halk Partisine mensup iki milletvekili vapurla İstanbula geldiler. Partinin taraftarları onları karşılamak için rıhtımda idiler. Polis karşılayıcıların üstüne atıldı. 10 kişiyi yaraladı ve 50 den fazla adamı da polise mukavemetten hapse attı. Karşılayıcıların suçu, görünüşe göre, sadece milletvekillerini alkışlamakla yetinmeyip merhum Atatürkün sağ kolu olan 73 yaşındaki İnönü lehinde tezahürat yapmalarıdır.

Türkiyenin hâlâ, demokrasinin işleyişi hakkında öğreneceği daha çok şey var."

Menderes veda ediyor

Tek koz

D. P. borazanlarının işine gelmese de Amerikanın ciddi muhitlerinde demokrasimiz hakkında düşünülenler bundan ibarettir.

Az Kaldı

Zorlu Amerikada Milliyet gazetesine beyanat verir: Maksat yeni dış yardımlar alıyormuş intibaı bırakmak...

Başbakan Amerikaya beraberinde gazete sahiplerini götürür: Maksat Türkiyede basın hürriyeti olduğu intibaı bırakmak...

Kamyonlarla Yeşilköye adam taşınır: Maksat iktidar tutuluyor intibaı bırakmak...

Muhalefet milletvekillerini sindirmek için bindirilmiş ekipler görevlendirilir: Maksat Muhalefet sevilmiyor intibaı bırakmak...

Devlet tiyatrosu artistleri radyoda konuşturulur: Maksat akın akın D.P. ye koşuluyor intibaı bırakmak...

İktidar politikasının esası bu: İntibaı bırakmak! Şimdilik muvaffak olmuyor da değiller. Ama çok baş vurulduğu için kaynaklar tükenmek üzere...

O zaman da bırakılacak tek şey kalıyor:

İktidar!..

Seyahatler

Yıldırım konuşma!

Geriden bıraktığımız Cuma günü saat Türkiyede 22 yi, Wastington'da 15'i gösterirken, Başbakan, Menderes beraberinde Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Büyük Elçi Suat Hayri Ürgüplü olduğu halde meşhur Beyaz Saraydan içeri girdi. Başbakan Menderesin, tıpkı CENTO'nun diğer iki müslüman memleketinin temsilcileri gibi, Amerika Cumhurbaşkanı Eisenhower ile randevusu vardı.

Menderes, Krutçefin Amerika seyahati açıklandığından beri, Eisenhower ile başbaşa görüşmek, Rusyanın yeni tatlı dil takdiğine aldanmaması için onu ikaz etmek kararındaydı. Bu maksatla, Eisenhower'in Avrupaya geleceği öğrenilir öğrenmez, Paristeki Türk NATO temsilcisi, NATO başbakanlarının toplanmasını temine çalışmıştı. Teşebbüs, Amerikanın muhalefeti üzerine netice vermedi. Başbakanlar kademesinde görüşme mümkün olmayınca, Dışişleri Bakanı Zorlu, Pariste Eisenhower ile konuşmaya çalıştı. Bir randevu teminine de muvaffak oldu. Fakat son dakikada, Paristeki Amerikan sefaretinin bir sözcüsü, Eisenhower'in fazla meşguliyeti yüzünden radevunun iptal edildiğini açıkladı. Bu yüzden İtalyan Başbakanı, Hollanda ve İspanyol dışişleri bakanları Avrupada Eisenhower ile görüşebildikleri halde, Menderes ve Zorlu, Amerika Cumhurbaşkanı ile karşı karşıya gelemediler.

Bu "imkânsızlık"ın Washington'daki CENTO toplantısından faydalanarak fazlasıyla telâfi edileceği umuluyordu. Türk devlet adamları bu vesileyle, yakından tanıdıklarına inandıkları Rusyanın yeni politikasının içyüzünü Amerika Cumhurbaşkanına anlatacaklardı. Washington Büyük Elçiliği çoktanberi bu randevuyu temine çalışıyordu. Amerikanın Ankara Büyük Elçisi Warren, Menderesten çok evvel Washington'a giderek, Türk Başbakanının bu arzusunu desteklemişti. Menderes, New York'a vardığı zaman yanındakilerden biri gazetecilere "Türk Başbakanının Eisenhower ile görüşmeyi ümit ettiğini" söyliyerek, Cumhuriyet Hükümetinin bu meseleye verdiği ehemmiyeti belirtmişti.

İşte lâcivert bir elbise giymiş ve benekli lâcivert bir kravat takmış Menderesi, Beyaz Saraydan içeri girerken görenler, 2,5 aydır arzulanan mülâkatın nihayet gerçekleştiğini düşünüler. Fakat mülâkat ancak el sıkışmaya, fotoğrafçılara poz vermeye yetecek kadar kısa sürdü. Milliyetin yazı işleri müdürü Abdi İpekçi, Was-

Halkanın içinden

Dört Nala...

Dokuz sene o kadar uzun bir zaman mı bilinmez, ama D. P. nın muhalefet yıllarında da o saflarda çalışmış kimselerin 1950 zaferinin nasıl kazanılmış olduğunu tamamile unutmuş görünmeleri en akıl almaz hâdiselerden biridir. 1950 zaferi, aslında, ne Dört kurucunun, ne de büyük kütlelerin zaferidir. Neticede Dört kurucunun ve büyük kütlelerin büyük bir pay sahibi bulunduklarını inkâr hiç kimsenin hatırından geçmez. Muhalefetin yüksek sevk ve idaresinde Dört kurucu hakikaten takdir edilecek bir başarı göstermişlerdir. Onların bale sanatkârlarını hatıra getiren ileri ve geri adımları, esen havayı almaktaki ustalıkları, ellerindeki kozları kullanmaktaki meharetleri daima hayranlıkla yâdedilecektir. Sandık başına giden büyük kütlelerin ise sağduyusu herkesi şaşırtacak kadar ileri olmuştur. Bu büyük kütlelerin her partiden politikacı karşısında takındıkları akıllıca tavır dört sene boyunca iki tarafa da tatlı ümitler vermiş, hiç kimsenin zecri davranışını gerekli hale getirmemiştir. Ama, eğer 1950 zaferinin hakiki sahibi aranmak isteniyorsa yüzün mutlaka aydın sınıfa çevrilmesi gerekmektedir.

Tarifte yanılmamak lâzımdır. Aydın sınıf elinde şu derecedeki diploma bulunan sınıf değildir. Aydın sınıfı teşkil edenlerin belirli bir yaşı da yoktur. Aydın sınıf dünya ve memleket meseleleri karşısında vaziyet alacak olgunluğa sahip insanların meydana getirdiği kütledir ve milletleri çerçeveleyen işte o kütledir. 1950 seçimine gidilirken aydın sınıf, hemen tam kadrosuyla, hürriyet şarkıları söyleyen ve Türk milletine yeni bir hayat tarzı vaad eden D.P. liderlerinin safındaydı. Düşünülmelidir ki 1950 nin arifesinde başkentte gazetecilik yapan usta muhabirler devrin bakanlarının en yakınları, ama en yakınları arasında kalbi o hürriyet şarkılarının nağmelerine uyarak çarpanlara rastlamışlar, onlarla işbirliği yapmışlardır. Bakan evlerine kadar giren bu havayı kentinden köyüne bütün bir vatan sathında dalgalandıran aydın sınıf olmuştur. Büyük kütleler o sınıfın açtığı bayrağın altında, o sınıfın tesiri altında kalarak o sınıfın gösterdiği istikamette rey kullanmışlardır. Zaten sosyoloji ilminden ve seçim coğrafyası mefhumundan biraz nasibi olanlar yirminci asrın ikinci yarısında bir milletin aydın sınıfı ile büyük kütleleri arasındaki bu münasebetin mevcudiyetini mükemmelen bilmektedirler. 1950 nin arifesinde Üniversite talebeleri arasında büyük ekseriyet gönlünü D. P. ye vermişti. Tıpkı bugün C. H. P. ye verdiği gibi. 1950 nin arifesinde küçük memur sınıfı, el altından, D. P. nin hizmetindeydi. Tıpkı bugün C. H. P. nin hizmetinde olduğu gibi. 1950 nin arifesinde doktoru, mühendisi, avukatı, öğretmeni eğer C. H. P. saflarında fiilen vazifeli değilse, D. P. nin kazanması için dua ediyordu. Daha eğlencelisi, bugün D. P. copu yedikçe altıoku biraz daha fazla benimsiyen genç gazete muhabirlerinin 1950 arifesindeki ağabeyleri D. P. yi sempatik göstermek için ellerinden geleni esirgemezler ve istisnasız her hâdiseyi o gözlüklerle seyrederlerdi. Gazete idarehanelerinde, eğer patron kendisini İktidarın ağlarına menfaat kurşunlariyle bırakmamışsa öylesine az "muhalif olmayan" kalem bulunurdu ki...

Elbette ki 1950 de büyük kütlelerin reyleri sandıklardan D. P. işareti taşıyarak çıkmıştır. Elbette ki, kelle hesabıyla, D. P. lehindeki o geniş ekseriyeti büyük kütlelerin reyleri sağlamıştır. Elbette ki D. P. İktidarına büyük kütleler temel vazifesi görmüştür. Ama tam dört sene müddetle D. P. ideallerine bağlı olarak gayret sarfeden aydın sınıf o büyük kütleleri yoğurmuş, onları çerçevelemiş, onların sivri taraflarını yok etmiş, Demokrasi hareketinin mânasını mahiyetini anlatmıştır. Büyük kütleler, kutup yıldızına bakar gibi, ihtiyarlarıyla veya ihtiyarları haricinde yollarını aydın sınıfa bakarak bulmuştur. Eğer aydın sınıf Dört kurucuyu ve büyük kütleleri çevirmeseydi 1950 asla tahakkuk etmezdi.

Basit hakikat bu iken ve bunu görmek için aklı değil, hafızayı bile çalıştırmak yeterken D. P. nin o aynı aydın sınıfı şimdi çılgına çevirme yolunda dört nala ilerlemesi sebebini anlamak zordur. D. P. büyüklerinde bir sakat inanç var. Zannediyorlar ki köylüler kendi saflarındadırlar ve bir köye çeşme ile camii yaptın mı o köyün sandığından ancak D. P. markalı rey çıkar. Tabii böyle bir fikir 1957 seçimlerinde tekzibin en acısını yemiştir ve en iyi niyet bile bunu inkâr etmek imkânına sahip değildir. D. P. büyükleri içinde yaşadıkları hayal aleminde kendilerini o yönden de avutacak ilâcı bulmuşlardır. 1957 seciminde seçmen ekseriyeti D. P. hizip kavgalarına kapıldığından dolayı D. P. aleyhinde rey kullanmıştır! Aydın sınıfa gelince, o sınıf "memleket realiteleri"ni anlamamaktadır. D. P. ye düşmanlığı ondan ileri gelmektedir.

Bu, köyleri Türkiyede değil ayda yerleşmiş ve deniz ortasında bir ada gibi her türlü münasebetten uzak müstakil topluluklar yerine koymaktır. Halbuki Türkiyede artık tek köy yoktur ki aydın sınıfın tesirinden masun bulunsun. O halde aydın sınıf ile D. P. arasındaki uçurumu mütemadiyen açmakta ve aydın sınıfa karşı tek silâh olarak "aydın ihanetini teşvik" politikasına güvenmekte ne fayda görülmektedir? Zira, aslında, ihanet eden aydın yarın kuvvetin başka tarafta olduğunu görünce tekrar ihanet edecektir. Buna mukabil siyasi teşekkülleri sağlam karakterli aydınlardan mürekkep temeller kurtaracaktır.

D. P. milletvekili hanım çıkar, aydınlara veryansın eder. D. P. li bakan aydınları kötüler. D. P. li başyazarlar aydınları kendilerine hedef sayarlar. Neden? Bir kompleksin tedavisi uğrunda memleketin en kudretli zümresini illâ karşı safa itmek hangi politikanın icabıdır?

Şu Radyo Gazetesini dinleyen en koyu D. P. li aydının kendi partisine sempatisinden eser kalır mı?

"Efendim, ben aydın için konuşmuyorum. Büyük kütleler için konuşuyorum. Kütlelere ne söylersen söyle, ama tekrar tekrar söyle, iile iz bırakır" zihniyetiyle aklı, iz'anı, mantığı rafa kaldıranlar asıl tutunulabilecek dalı kesmiyorlar mı?

Ne aklı, ne de hafızayı çalıştıranlar "Radyoya kızılıyor, radyo tenkit ediliyor. Şu halde neşriyat tesirlidir" tarzında bir devekuşu mantığı ile kendilerini avutmaktadırlar.

Elbette ki bu tarz bir Radyo Gazetesine kızılacaktır, elbetteki bu tarz neşriyat tenkit edilecektir. Zira milletin dertleriyle, aklıyla, iz'anıyla alay eden bu tarz bir gazete aydınlar kadar büyük kütlenin de nefretini kazanmaktadır. Aydınlar bu hisse tercüman olmakta ve kütlenin duyduğu az çok müphem nefret hissini aydınlığa çıkartmaktadırlar.

Bu yüzdendir ki bir avuç aydına karşı "kelle" politikası 1957 de hüsrana uğramıştır, bundan sonra da mutlaka hüsrana uğrayacaktır.

hington'dan gazetesine mülâkatın üç dakika sürdüğünü telledi! Israrla istenen zirve konuşması, merhabalaşmaktan öteye gitmemişti.

Bu, Menderesin Cumhurbaşkanı Eisenhower ile ikinci konuşmasıydı. İlk konuşma Menderesin Amerikayı resmî ziyareti sırasında vuku bulmuştu. O zaman Eisenhower'in de katıldığı müzakereler yapılmış ve Amerikan Cumhurbaşkanı Menderes şerefine Beyaz Sarayda bir ziyafet vermişti.

Menderes, mülâkattan çıktıktan sonra, gazetecilerle konuştu. Onlara, Eisenhower'i çok sıhhatli ve zinde bulduğunu anlattı. Yıldırım mülâkat hakkında daha fazla bir şey söylemek elbette ki mümkün değildi. Bu arada, Büyük Elçi Ürgüplü, Menderese, yaldızlı kâğıda sarılmış mukavva bir kutu uzattı. Menderes, gazetecilere kutuyu işaret ederek "Eisenhower'in bana verdiği imzalı resim" dedi. Resim, kısa ziyaretin, kolay kolay unutulmıyacak tatlı bir hâtırasıydı.

Amerikaya varış

Menderes ve beraberindeki 25 kişilik grup, Paristen havalanan bir Boeing ile geride bıraktığımız haftanın ilk günü geç vakit New York'a geldi. A.P. ajansının "bir hayli kalabalık" bulduğu 25 kişilik refakattaki zevatın hepsinin ismi belli değildi. Pan American şirketine, aralarında Londra uçak kazasında yaralanan Başbakanın polisi Kâzım Nefesin de ismi bulunan sadece 17 kişinin adı verilmişti. Geri kalanlar meçhuldü. Bilinen tek şey, Amerikaya gidiş geliş uçak bileti adam başına 1412 dolar idi. Bunun 1263 doları bilet parası, 108 doları lüks ve 40 doları jet farkı idi. 25 yolcu için ödenen uçak parası 35 bin 300 dolara, yani 317 bin 700 liraya erişmekteydi. Diğer masraflar da hesaba katılırsa CENTO toplantısı milyonluk seyahatlerden yeni bir tanesiydi! Refakatteki üç büyük tirajlı gazete sahibine, 10 günlük cep harçlığı olarak biner dolar döviz tahsis edilmişti.

Menderes, New York'ta, başta Zorlu ve Polatkan olmak üzere, sefaret erkânı, 75 kişilik New York'taki Türk cemaati ve Rum cemaati temsilcileri tarafından karşılandı. Başbakan, hava meydanında kısa bir konuşma yaptı ve Amerikaya gelişinden duyduğu "çifte saadeti" açıkladı, hürriyet prensiplerine bağlılığını anlattı. Amerikanın en nüfuzlu, adeta yarı resmî gazetesi New York Times, Başbakanın Amerikaya geliş haberini 5 inci sayfada tek sütun üzerine, görülmesi güç bir kaç satırla verdi.

Geceyi New York'ta geçiren kalabalık heyet, ertesi gün Washington'a hareket etti. Başbakan Washington hava meydanında, Amerikan Dışişleri Bakanlığı yardımcılarından Dillon tarafından karşılandı. Karşılamaya Cumhurbaşkanı yardımcısı Nixon'un, hiç değilse Dışişleri Bakanı Herterin gelmemesini anlamaya imkân yoktu. 1958 başında Amerikan Dışişleri Bakanı, Bağdat Paktı toplantısında bulunmak üzere Ankaraya geldiği zaman, onu bizzat Başbakan Menderes Esenboğada karşılamıştı. Dışişleri Bakanının uçağı havanın kötülüğü yüzünden, İstanbula inmiş, bu yüzden sabah 10 da Esenboğaya gelmesi beklenen uçak, ancak akşam üzeri 5 te Ankaraya varmıştı. Buna rağmen Menderes, sabahtan akşama kadar Hava meydanında kalmış, Amerikan Dışişleri Bakanının gelişini beklemişti. Protokol üstü misafirperverliğin mukabelesi böyle olmamalıydı. Amerikan resmî şahıslarının bu alâkasızlığı 25 kişilik heyeti haklı olarak pek üzdü.

Menderes hava meydanında, CENTO'yu övdü, Washington toplantısının

Komik

Radyo Gazetesinin, D. P. yi artık tamamiyle ve tedavi kabul etmez tarzda sevimsiz hale getirmek için hakikaten cansiperane gayretler sarfeden siyasî prodüktörü, içine ukte olan meseleyi nihayet Cuma akşamı açıkladı: Hiç kimse kendisini ciddiye alıp ta cevap vermiyormuş!

Fikir söylüyormuş, hâdiseleri derinliğine tefsir ediyormuş, meseleleri ortaya koyuyormuş.. Ama, hayır! Tek bir kul dönüp de kendisiyle tartışmaya girişmiyormuş, tek bir kul mukabele külfetinde bulunmuyormuş.

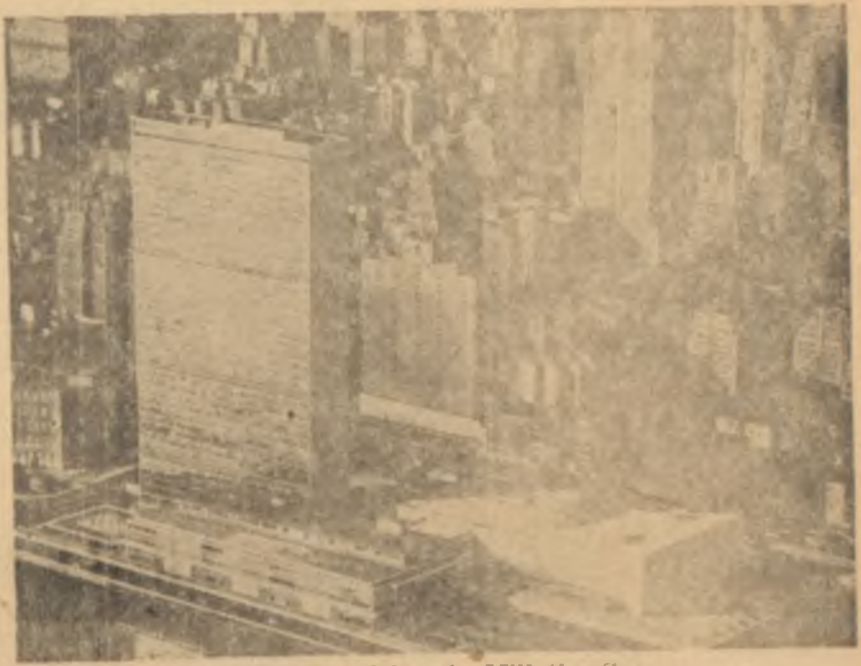
İşte, radyoda konuşmanın mahzuru bu! İnsan, karşısındakilerin göğe çıkan kahkahalarını duymuyor ki...

Duymuyor ve "cevapsız kalıyorum" diye kendi kendini yiyip duruyor.

ona "yeni bir hamle" vereceğini söyledi. Bilâhare, New York Times'in muhabirine bir mülâkat verdi. Başbakan mülâkatta, ilk defa olarak tabu "enflâsyon" kelimesini telâffuz etti ve fevkalâde Amerikan yardımı sayesinde enflâsyonun durdurulduğunu söyledi. Söz, tabii ister istemez, Türkiyede basının durumuna geldi. Menderes, "şeref ve haysiyetlere tecavüzler müstesna, basın hürdür" dedi. Başbakana göre "hürriyetlerin kullanılmasında memleketimizin uzun tecrübesi yoktu." Gazeteler neler, neler yazmıyorlardı ki. Türkiyede, gazetecilerin niçin hapse gittiğini anlamak için, evvelâ gazetelerin neler yazdığına bakmak lâzımdı. Menderesin Türk basınının durumu ve basın hürriyeti hakkındaki bu müdafaa ile karışık sözleri, beraberindeki zevattan birinin "Türkiyede demokrasi saatinin yelkovanı geri döndürülemez" tarzındaki pek doğru bir cümlesiyle tamamlandı. Başbakan, bu pek doğru sözü tasdik etmek zorunda kaldı.

Bu konuşmadan iki gün evvel, New York Times gibi nüfuzlu New York Herald Tribune, "Başbakan Menderesin hükümetinin, tenkidi ihanet saydığı" hakkında bir başmakale yayınlıyordu...

New York'ta Birleşmiş Milletler Sarayı

Güvenlik Konseyinde bir boş koltuk var

CENTO toplantısı

Hâlâ unutulamıyan ismiyle Bağdat Paktı Bakanlar Konseyi, Çarşamba sabahı Beyaz Sarayın yakınındaki Constitution Avenue'deki büyük konferans salonunda toplandı. Heyetler salona üye memleketlerin bayraklarını taşıyan askerlerin gerisinde girdiler. Heyetler, Cumhurbaşkanı yardımcısı Nixon'a takdim edildikten, sonra Nixon toplantıyı açtı. Konsey toplantısını Eisenhower'ın açması bekleniyordu, fakat o nedense buna lüzum görmedi.

Çok daha evvelden, 1959 baharında Amerikada yapılması kararlaştırılan toplantının, Krutçefin Amerika seyahatinden sonra pek ehemmiyeti kalmamıştı. Zihinler, zirve müzakereleriyle meşguldü.

Zirve, arifesinde, Amerikanın ister istemez soğuk harbe devam şeklinde tefsir olunacak yeni taahhütler almıyacağı aşikârdı. Nitekim, CENTO çalışmalarının başlamasından bir gün evvel yaptığı basın toplantısında. Dışişleri Bakanı Herter, bunu açıkça söyledi. Herter, bir gazetecinin "yeni bir şey var mı" sualine "Bildiğiniz gibi bu mutad bir toplantı. Gündemde yeni meseleler yok" cevabını verdi. Diğer bir gazeteci, "üyelerin ısrarına rağmen Amerikanın Pakta niçin katılmayı düşünmediğini" sordu. Herter'in mukabelesi "Pakta girmememizin bölgenin huzuru ve gelişmesi bakımından daha faydalı olduğu kanaatındayız" şeklinde oldu! Orta Doğuda huzur ancak tâlihsiz paktın dışında kalmakla kabildi!

Hatta Washington'da Dışişleri Bakanlığının birçok personeli, soğuk harbi körükliyecek sözlerin söyleneceği CENTO toplantısını mevsimsiz bulacak kadar ileri gidiyorlardı. O kadar ki Eisenhower, son basın toplantısında Rusyayı kızdırmamak için çok dikkatli ve tatlı konuşmuş, bu yüzden Batı Almanya küplere binmişti. Velhasıl, Washington'da hava, Dulles devrinden kalma eski stil konuşmalara hiç müsait değildi. Sonra, Amerika için, Paktın müslüman üyelerinden gelecek talepler malûmdu.

Bayar ve Menderes

Ankaradaki uğurlama

Amerika, bilhassa Pakistan ve İran tarafından, "pakta girmiyor, kâfi iktisadi ve askeri yardım vermiyor" diye hırpalanacaktı. Amerika, hiç bir şey vermeden dostlarını teskine çalışacaktı. Bu da hiç hoş bir şey değildi.

Nitekim toplantı, tahmin edilen stilde başladı. İlk söz alan Pakistan Dışişleri Bakanı Manzur Kadir, "Amerika pakta girmelidir" tarzında konuştu. Ondan sonra İran Başbakanı İkbal sert bir dille "Savunma işinin kifâyetsiz, yardımın az olduğunu" söyledi ve "Amerika ile İngilterenin yardımı arttırmalarını" istedi. Batılılar ile iki müslüman üye arasında mecburen muvazene unsuru teşkil eden Menderes, havayı yatıştırmaya çalıştı. Eşsiz bir müsamahayla, pakt içinde "samimi ve yapıcı tenkitler olmuştur ve her zaman olacaktır. Bu zaaf değil, kuvvettir. Hür dünyamız ittihadını ve kuvvetini daima fikirlerin ve inançların açıkça ifadesinde bulmuştur" tarzındaki cümlelerle fırtınayı önlemeye gayret etti.

En son söz alan Herter, fırtına karşısında enerjik davranma lüzumunu duydu ve açıkça "CENTO'nun bütün ekonomik projelerini Amerika ödiyemez" dedi. Herter'e göre, Paktın müslüman üyelerine az yardım verildiği doğru değildi. Amerika, yaptığı yardımı yüzde 50 arttırarak, üç memlekete geçen yıl 400 milyon doların üstünde para vermişti.

Bu sözler tabii ki hoşa gitmedi ve hiç şüphesiz bu açık konuşmalardan sonra başlıyan gizli toplantılarda uzun uzun tenkit edildi.

Gizli toplantılar, Cuma günü son buldu ve çalışma neticeleri bir tebliğ ile ilân edildi. Tebliğde, beklendiği gibi dişe gelir yeni hiç bir şey yoktu. İranı teskin için, bu memleket üze-

rinde Rusyanın radyo yoluyla yaptığı tehditler ve tazyikler uzun uzun anlatılıyordu. Ama Rusya ile "Soğuk harp mütarekesi"ne riayet etmeye azimli görünen Amerikanın ısrarıyla olacak, tebliğde soğuk harp cümlelerinin tonu hafifletilmişti. Hatta tebliğde, Doğu - Batı münasebetlerinde tansiyonun biraz azaldığı dahi kabul ediliyordu. Halbuki Menderes, Amerikadaki müteaddit konuşmalarında, durumda bir değişiklik olmadığını belirtmişti.

Tebliğin yegâne dişe gelir tarafı, İranın ihracatını teşvik maksadıyla Trabzon ve İskenderun limanlarının geliştirilmesi, ile Cizre, Hakkari, Şivelan yollarının yapılmasının Konsey tarafından tasvibi oldu. Yalnız bu inşaatın ne maliyeti, nede Amerika ve İngilterenin bu işlerin finansmanına ne nisbette iştirak edecekleri belli değildi.

Askeri Sahada, 1960 Ocak ayından itibaren merkezi Ankarada olmak üzere daimi bir askeri mümessiller grubunun teşkili kararlaştı. Bu aslında yeni bir şey değildi, sadece bir isim değişikliğinden ibaretti. Esasen paktın bir askeri plânlama grubu mevcuttu. Askeri mümessiller grubu, yeni bir isim altında her memleketin ayrı ayrı yaptığı askeri plânları eskisi gibi koordine etmeye çalışacaktı. Eğer Menderesin ileri sürdüğü bir kumanda strüktürü kurulsaydı, bir yenilikten bahsetmek imkânı olacaktı. Kumanda Strüktürü, tıpkı NATO gibi, kuvvetlerin entegrasyonu ve tek kumanda altına verilmesi mânasına gelecekti. Fakat bu iş, teknik bakımdan imkânsız sayılmaktaydı. Bu sebeple, Menderesin teklifi bir karara bağlanmayıp, incelemek üzere askeri komisyona havale edildi.

Toplantının bilânçosu bundan ibaretti ve bilânçonun aktifi bomboştu.

Üç günlük toplantı bittikten sonra, Menderes, Eisenhower ile çok kısa, Ortodoksların Başpiskoposu yakovas ile bir saat konuştu. Gece Büyük Elçilikte, şerefine verilen 500 kişilik ziyafette bulundu. Başbakan ertesi gün New York'a döndü. Beraberindekilerden Polatkan ise, başka bir uçakla New York'a geldi ve hiç durmadan Türkiyeye hareket etti. Maliye Bakanının bu erken dönüşü, Zorlu - Polatkan ihtilâfının Amerikada had safhaya girdiği ve yurda dönünce Polatkanın istifa bile edebileceği şeklinde tefsir olundu.

Güvenlik Konseyi

Başbakan Amerikada bir hafta daha kalacak, Dallas, Pittsburgh ve New York şehirlerinde konferanslar verecektir. Bu arada, hiç şüphesiz Türkiyenin Güvenlik Konseyine adaylığı meselesi üzerinde duracaktır. Türkiye Güvenlik Konseyine son dakikada adaylığını koymuştur. Rakibi, güvenlik konseyi koltuğunu ele geçirmek için aylardır kulis faaliyeti yapan ve 82 üzerinden 40 kadar rey topladığını söyliyen Polonyadır. Türkiyenin adaylıkta gecikmesine sebep, dost Yunanistanın adaylığını koyup

Hasan Polatkan

Dargın

koymıyacağı hususunda beklemesiydi. Seçilme şansını pek kuvvetli görmeyen veya hemen ortaya çıkmayı uygun bulmayan Yunanistan koltuğa Türkiyeyi buyur etmişti. Fakat bu arada, kazanmak için zaruri olan kulis faaliyeti yapılamamış, zaman haybedilmişti.

Türkiye başta Amerika olmak üzere Batılılar tarafından desteklenmektedir. Fakat çok geç kalınması yüzünden, kazanma şansı kuvvetli değildir. Her halükârda Polonya, kazanmak için gerekli üçte iki ekseriyetin teminine mâni olabilecektir. İşin daha fiyaklısı, New York Times'in Washington'daki çok iyi haber alan temsilcisi James Reston'un bildirdiğine göre "Amerika, Güvenlik Konseyine Türkiye veya Polonyanın seçilmesi mevzuunda Rusya ile açık bir münakaşaya girmekten memnuniyet duymamaktadır!"

İşte Menderesin Amerikada bulunduğu sırada, Birleşmiş Milletlerde şüphesiz kendisinin de çok ilgilendiği ve yakından tâkip ettiği böyle rizikolu bir mücadele cereyan etmektedir. Güvenlik Konseyine girmek bir şey değildir, fakat bilhassa kavgalı gürültülü bir mücadeleden sonra seçimi kaybetmek son derece prestij kırıcı bir hâdise olacaktır.

C. H. P.

Anlaşmış takım

(Kapaktaki politikacı)

Geçen haftanın sonunda Pazar günü, Kadıköyün meşhur Süreyya sinemasını tıka basa dolduran heyecanlı bir kalabalık, tempolu bir şekilde "Aksal... Aksal'" diye bağırarak C. H. P. nin yeni Genel Sekreterini kürsüye dâvet ediyordu. Gri elbisesi ve siyah kravatı ile çok şık görünen İsmail Rüştü Aksalın bu büyük tezahürat karşısında mahcubiyet duyduğu tavırlarından anlaşılıyordu.

Kadıköy C. H. P. İlçe kongresinde hazır bulunmak ve bir konuşma yapmak için Ankaradan gelen Aksal, sabahleyin Haydarpaşada partililer tarafından karşılanmış ve doğru kongrenin yapıldığı Süreyya sinemasına getirilmişti. Yardımcısı Kemal Satırla birlikte kongre salonuna giren Genel Sekreter, 2 bin kadar partilinin hararetli alkışlarıyla karşılandı. Salonda şuurlu ve imanlı bir topluluğun nefsine karşı duyduğu itimattan doğan azimli bir hava esiyordu. Bu azim, Genel Başban İnönünün Kadıköy İlçe Kongresine gönderdiği mesajın, banddan kendi sesiyle dinlenmesiyle büsbütün bilendi. İnönü, en kritik bir anda arkadaşlarıyla sohbet eden bir cephe kumandanı gibi sâde, samimi ve imanlı bir tonla konuşuyor ve "Güçlüklerin mübalağa edilmesine aklım ermez. İstanbul gibi bir yerde güçlükleri ve marifetleri yenemiyecek seviyede isek kültür, medeniyet ve demokrasi iddiasına liyakatımız olmaz" diyordu.

İnönünün konuşması "hesap sorma" mevzuunda zihinlerdeki son tereddütleri de kaldırdı. Genel Başkan "hukuk ve kanun dışı tedbirlerle intikam hissine kapılma" mı diye soruyor ve "Böyle sakim yolları, hiç bir bedel mukabilinde asla açmıyacağız" diye teminat veriyordu. İnönü hukuk ve kanun dışı davranışları asla tasvip etmediğini belirtiyor ve böyle usuller için "oldum olasıya aleyhindeyim. Daima, kesin olarak aleyhindeyim" diyordu. C. H. P. iktidara geldiğinde bir "Nereden buldun kanunu çıkartmıyacak" idi.

İnönünün coşkun alkışlarla karşılanan mesajı, zihinlerdeki bütün tereddütleri silmiş ve iktidara doğru azimle yürüyen C. H. P. yi saran ümidi kuvvetlendirmişti. Nitekim kongre kürsüsüne gelen delegeler de iktidara doğru yürüyen bir partiye yakışacak olgunlukta konuşmalar yaptılar. Dinleyiciler ise her dakika artan bir merakla Genel Sekreter Aksalın konuşmasını bekliyorlar ve zaman zaman tezahürat yaparak onu kürsüye çağırıyorlardı. Ancak, riyaset divanının Aksalın konuşmasını kongrenin normal çalışmalarını tamamlamasından sonraya bırakması, beklemeyi icap ettiriyordu. Bu intizar devresini dinleyiciler zaman zaman,Aksal lehine tezahürat yaparak, Aksal ise iki paket Yenice sigarası içerek geçirdiler.

Saat 1,5 ta Günaltay ve Satırla birlikte Ankara Pastahanesine üç peynirli pide ile bir kâse zerdeden ibaret öğle yemeği il yemeğe giden Aksal, yolda gençler tarafından tanındı ve derhal etrafı sarıldı. Gençler Genel Sekreterden imzasını aldılar. Ankara Pastahanesinde Aksal, arkadaşlarına resim çektirmeye ve imza atmaya henüz alışamadığından dert yandı. Fakat madem ki âdet buydu, Aksal kendini bu mecburiyetlere alıştıracaktı.

Nitekim Ankara pastahanesinden Süreyya sinemasına dönüşte Aksal, kendinden istenen imzaları alarken daha rahat şekilde tebessüm ediyordu.

Aksalın konuşması

Bu sırada Kadıköy İlçe Kongresinde sıra seçimlere gelmişti. Geçen devre kravatsızların yaptığı mücadele sonunda Kadıköyde pek tutulan Salih Nuri Tüzelin istifa etmek zorunda kalması seçimleri alâka çekici hale getiriyordu. Neticede, iki hizip tarafından da desteklenen avukat Muin Küleyin İlçe Başkanlığına seçildiği anlaşıldı. Saat 17.40 ta Genel Sekreter Aksal, delegelerin tezahüratı arasında kürsüye geldi ve beklenen konuşmayı yaptı. Salonu dolduran 2 bine yakın partili Aksalın 28 dakika süren konuşmasını büyük bir dikkat ve alâkayla takip etti. Genel Sekreterin konuşması, Batılı mânasıyla tam bir vuzuh örneği idi. Nereye gitmek istediğini ve ne söylediğini bilen ve bulunuyordu. Bu zihniyet, 1957 seçimlerinde karşılaştıkları durumu "hesaplarımız yanlış çıktı" yerine "şiddet, yıldırma ve sindirme usul ve tedbirlerinin kafi ölçüde olmamasında" arıyordu!

Böyle bir zihniyet, elbette ki belli başlı dâvalarımızdan biri olan "gerçek kalkınma ve herkese refah" dâvamızı halledemezdi. Dün ak dediklerine, bir gün sonra aynı rahatlıkla kara diyen, dün enflâsyon, bugün istikrar politikasına sarılan gayri ciddî bir zihniyetten çok ehemmiyetli ve ciddî meselelerin hallini beklemek doğru değildi. Nitekim iktisadî istikrar maalesef tesis edilememişti. İtimatsızlık piyasaya hâkimdi. Fiyatların hâlâ az çok yükselmesi, spekülasyon, istihsalde durgunluk ve hatta gerileme, ithâlatın azlığı ve bunun neticesi olarak mal bolluğuna kavuşulamaması, ihracatın yerinde sayması, israfların devamı istikrar politikasının muvaffakiyetsizliğinin delillemiştir "dedi.

"Vatandaşı eşit haklardan mahrum eden hususî kanunlar ve insan düşüncesinin alamıyacağı derecede radyonun kanun dışında kullanılması ve bunların hepsinin üstünde kanun ölçülerine de riayet etmiyen tecrübe edilmiş türlü marifetler karşısında vatandaşın temiz kanaatinin dürüst neticesini almak mecburiyetindeyiz" diyen İnönü gibi düşünen Aksal, "bu çetin mücadelede aynı fikir ve idealler etrafında birleşmiş insanların güçlerini birbirine katmaları ve takım hâlinde çalışmaları ile güçlüklerin yenileceği" yolundaki kanaatını ifade etti.

Aksalın konuşması Süreyya sinemasını dolduran 2 bin kişi üzerinde bir ümit yağmuru tesiri yaptı. Açık fikirler, en açık bir dille ortaya konuyor ve güçlüklerden çıkış yolu aydınlatılıyordu. Bu, Aksala duyulan hayranlığı arttırdı. Dakikalarca devam eden alkışlar Genel Sekreteri konuşmasını bitirdikten sonra daha uzun müddet kürsüde kalmaya mecbur etti. İl İdare Kuruluna ayrılan sağdan ilk locada oturan ve kongreyi o dakikaya kadar "serin bir alâka" ile takip eden Yaşar Keçeli ve Mümtaz Arar, Genel Sekreteri en hararetle alkışlayanlar olarak dikkati çektiler.

C. H. P. Genel Sekreteri İsmail Rüştü Aksal konuşuyor

Güven ve ümit uyandırdı

bildiren bu konuşmada tek fazla kelime bulunmadığı, virgüllerin dahi düşünülerek ve bilerek konulduğu gözden kaçmadı.

Aksal konuşmasında niçin mücadele ediliyor, nasıl bir zihniyetle mücadele ediliyor, nasıl mücadele etmek lâzım suallerini ortaya koydu ve 1959 yılında her vatandaşın zihnini kurcalıyan bu sualleri devlet adamı vasıflarına sahip Batılı bir politikacı gibi aydınlığa çıkarmasını bildi.

Aksal, "iç politikada pek tehlikeli istidatların yeni bir hız aldığı devir"de bulunduğumuza dikkati çekiyor, teşvikli, tahrikli ve himayeli tecavüzlere, çeşitli iftira ve isnatlara meşruiyet süsü verilmek istendiğinin gözden kaçmadığını belirtiyordu. Mücadele edilen zihniyet ise, "İktidarda her ne pahasına olursa olsun tutunabilmek için meşruiyet sınırlarını zorlayan ve geri ve iptidaî bir cemiyette iktidarda tutunma usullerinin ve bunlardan başlıcası olan kaba kuvvetin 1959 Türkiyesinde geçer akçe olduğuna kani" leriydi.

Gerçek kalkınma, "daha fazla ve müessir şekilde yatırım yapma" demekti. Bu da her şeyden evvel tasarrufu teşvikle mümkün olurdu. "Halkı tasarrufa teşvik için, bizzat devlet idaresi mesuliyetini omuzlarında taşıyanların millet parasının sarfında çok titiz davranmaları ve halka örnek olmaları başta gelen şart" idi. D. P. nin ise bu "zihniyet ve tutuma istidadı ve liyakatı olmadığı, bugün çeşitli sıkıntı ve mahrumiyetlerle pençeleşen vatandaş çoğunluğu tarafından artık anlaşılmış" idi.

Ne yapmak lâzım?

İktisadî duruma ve iç politikadaki güçlüklere cesaretle teşhis koyan Aksal, ne yapmak sualine cevap getirmeden evvel "suyunca gitmek" taraflısı olanlara cevap verdi ve "Böylesine sakat bir görüşe saplanmış olanları, ikazla tatlı dille doğru yola getirmek mümkün değildir ve mümkün olmadığı da tecrübeyle sâbit ol-

Aksalı yakından tanımak, Kadıköylü C. H. P. liler için ümitli bir kazanç oldu ve "takım hâlinde çalışma" nın C. H. P. yi mutlâka zafere götüreceği yolundaki kanaat pekleşti.

Takım oyunu

Aksalın mükemmel bir kaptan olacağını, Ankaralı gazeteciler, yeni Genel Sekreterin İstanbula hareket etmezden evvel, Perşembe akşamı Turgutreis caddesindeki evinde verdiği kokteylde anladılar. Nâzik ev sahibesi Jale Aksal ile birlikte gazeteci misafirlerini ağırlamaya çalışan Genel Sekretere, Merkez İdare Kurulunun vazife gezisinde olmayan 6 üyesi -Öztrak, Bayazıt, Melen, Paksüt, Göle ve Güneş- canla başla yardım etti-

ler. Resminin çekilmesinden pek fazla hoşlanmayan Genel Sekreterin, bu gaileden kurtulmak için foto muhabirlerine "Canım şu makinaları bırakın da siz de elinize içkilerinizi alınız" yolundaki ısrarlarının pek fayda etmediğini gören Turan Güneş imdada koştu. Gerçi bu, Güneşe herkesten fazla kadeh yuvarlamak fedakârlığına mal oldu ama, genç politikacı "takımda benim bu akşamki vazifem bu" diyerek uhdesine düşen işi gık demeden yaptı. Bu arada az satışlı bir gazetenin muhabirine "Yüksek tirajlı bir gazeteye geçmesi" tavsiyesinde bulunan Güneş, gazeteciden "Beyfendi, siz yüksek tirajlı partiyi bulup geçtiniz. Ama biz sizin kadar becerikli çıkamadık" cevabını aldı. Nükte toplantıda pek tuttu ve gerek partilerin, gerek gazetelerin yüksek tiraja vasıl olmak için umumî efkârın önüne hâdiseleri dürüstlük ve vuzuhla getirmeleri zarureti üzerinde fikir beraberliğine varıldı. Politikada da, gazetecilikte de yalanla, boş vaadlerle umumî efkârın rağbet ve itibarını kazanmaya imkân yoktu. meseleler ortaya cesaretle getirilmeli ve fikirler vuzuhla ifade edilmeliydi. Bu şekilde hareket edeceği ümidini uyandıran takımın, C. H. P. nin "tiraj"ını bir hayli arttıracağı muhakkaktı.

Toplantıdan geç vakit ayrılan gazetecilerin bir kısmı, Aksalın bakımlı bahçesindeki güllerin eski itinadan mahrum kaldığına dikkati çekti. Hakikaten her sabah 6 da kalkarak gülleriyle uğraşan Aşsal buna imkân bulamıyordu. Ama işi gene bir gül bahçesini, Tevfik İlerinin meşhur "dikensiz gül bahçesi"ni tanzimden ibaretti ve itiraf etmek lâzımdı ki Aksal bu işin ehliydi.

İyi bir oyuncu

Merkez İdare Kurulunun yeni ve müessir bir çalışma devresine girdiği muhakkaktı. Kurulun 10 üyesi aralarındaki işbölümüne göre işleri bir saat intizamı ile yürütüyorlar ve bu mesai işleri koordine eden bir baş tarafından arzu edilen istikametlere tevcih ediliyordu. Merkez İdare Kurulunu futbol oynayan bir takıma benzetmek hatalı değildi. Her üye kendine düşen vazifeyi yapıyor ve takım halinde kaptanın verdiği taktiği tatbik ediyordu. Takımın başarılı oyuncularından biri de 1954 - 1959 yılları arasında parti idaresinde mühim vazifeler gören ve birçok değişikliğe rağmen vazifede kalarak iyi bir takım oyuncusu olduğunu ispat eden Orhan Öztraktı. Eski İçişleri bakanlarından Faik Öztrakın oğlu olan Orhan Öztrak, 1914 yılında Tekirdağının Malkara kazasında dünyaya geldi. Tahsilini İstanbulda Şişli Terakki ve Feyzi Ati liselerinde yaptı. İlkokulu Enver Güreli ile birlikte okudu. 1934-35 devresinde Boğaziçi - o zamanki adıyla Feyzi Âti- lisesini bitiren Öztrak Ankaraya geldi. 1937 - 38 devresinde Hukuk Fakültesini tamamladı. Çalışkan bir talebe olan Öztrak, Fakülteden sonra, idarî hayata atıldı. Denizlinin Tavas kazasında kaymakamlık yaptı. Meşhur 1946 seçimlerinde Yalovada kaymakam idi. Demokrasiyi hazmetmiş genç idareci Öztrakın kazasında 1946 seçimleri büyük bir dürüstlük içinde cereyan etti. Lütfi Kırdarın, Kemal Aygünün ve şimdiki Trabzon Valisinin isimlerinin karıştığı İstanbul seçimlerinde D. P. nin tek itiraz etmediği kaza, Yalova oldu.

1946 seçimlerinden sonra, genç idareci tetkiklerde bulunmak üzere, Bakanlık tarafından İsviçreye gönderildi. Orada doktora kurlarına devam etti. Öztrak, İsviçredeki tahsil günlerinden, ateşli Sosyalist Hayrettin Erkmeni hatırlar.

İsviçredeki çalışmalarını tamamlayan Öztrak, 1950 seçimlerine 15 gün kala yurda döndü. İktidar değişikliğinden sonra mensup bulunduğu İçişleri Bakanlığından bir vazifeye tâyinini bekledi. Bakanlık ona, Bitlis Hukuk İşleri Müdürlüğünü teklif etti. Öztrak, geri hizmet te olsa, her türlü vazifeyi memnuniyetle kabule hazırdı. Ama eski İçişleri Bakanının oğlu, demokrasiye sığmıyan "politik bir uzaklaştırma" hareketine boyun eğmek istemedi ve vazifeyi kabul etmedi. Mülkiye müfettişliğine tâlip oldu. Fakat Öztrak isminin mülkiye müfettişliğine tâyini büyük bi rmesele haline geldi. İçişleri Bakanlığından çıkan tâyin kararnamesinin en yüksek kademede imzalanabilmesi için tam 5,5 ay geçti! Öztrak müfettişlikte 3,5 yıl kaldı. 1954 seçimlerinde, Tekirdağlı hemşehrilerinin ısrarına dayanamıyarak, C. H. P. den adaylığını koymayı kabul etti. Yoklamaları ittifakla kazandı

C. H. P. Tekirdağ milletvekili adayı, seçimleri kazanamayınca, İçişleri Bakanlığındaki vazifesine dönmek istedi. Fakat onu Hakkârinin Çukurca kazası kaymakamlığına tâyin ettiler. Tâyindeki cezalandırma maksadı âşikârdı. Cezalandırılacak hiçbir hareket yapmadığına inanan Öztrak, bunun üzerine, istifasını yazmakta tereddüt etmedi. İstifanamesinde "Hukuk anlayışıyla ve şimdiye kadar vâki teamül ve müsavat telâkkileriyle bağdaşmıyan böyle bir tasarruf karşısında, memleketin her köşesinde vazife almayı şeref saydığı halde, istifayı vazife bildiğini" belirtti.

İdarî hayattan ayrılan Öztrak, 1954'te Kurultay delegesi idi. Kurultayda Parti Meclisine, oradan da Merkez İdare Kuruluna seçildi. Bundan sonraki Kurultaylarda, aynı şekilde Parti Meclisine ve Merkez İdare Kuruluna getirildi. 1959 da Genel Sekreter yardımcısı oldu.

Öztrak, 1953 yılında Mülkiye Müfettisi iken Ayten Hanım ile evlendi. Halen Faik ve Haluk isimlerinde, biri 5,5, diğeri 4,5 yaşında iki erkek çocuğun babasıdır. Öztrak, evine bağlı bir adamdır. Boş vakitlerini evinde kütüphanesinde geçirmeyi sever. Gece hayatı yoktur. Nadiren Sigara ve içki içer. Eski bir sporcudur. Lisede iken boks yapmış ve futbole başlamıştır. Futbolda bir hayli başarı gösteren Öztrak, Beşiktaş ve daha sonra Ankara Demirspor klüplerinde sağ bek ve haf olarak futbol oynamıştır.

Öztrak, sporda alıştığı ekip çalışmasını, politikada aynı şekilde devam ettirmeyi bilmiştir.

Melen - Öztrak - Bayazıt iş başında

Takım halinde çalışma

C. H. P. Merkez İdare Kurulu çalışıyor
Prensip: Meselelerin üstüne yürümek

1954 ten 1959 a

Öztrak 1954 seçimlerinden sonra, Genel Merkeze geldiğinde C. H. P. ekibi büyük moral kırıklığı içindeydi. Tahminler hilâfına, ikinci defa seçimin kaybedilmesi, Merkezde bir ümitsizlik havası, yaratmıştı. Bu sebeple 1954 ve 1955 yıları, malları alınan parti için güç yıllar oldu.

Ayni moral kırıklığı teşkilâta da hâkimdi. Merkezden yazılan yazılara, nâdiren cevap alınabilmesi bunun deliliydi.

Hava ancak 1956 dan itibaren değişti. Teşkilâtta bir canlanma görüldü. Merkez ve teşkilât arasında yavaş yavaş bir diyalog kurulmaya başladı. Bu temasları hızlandırmak maksadıyla, İllerle irtibatı temin ile vazifeli, "Merkez görevlileri" tâyin edildi. Maamafih bu bir başlangıçtı ve merkezdeki kıpırdanma, daha çok aşağının zoruyla oluyordu. 1957 seçimleri, C. H. P. yi bu nekahat devresinin iyimserlik ve kötümserlik arasında bocalıyan havası içinde yakaladı.

Seçimler C. H. P. ye yeni bir canlılık verdi. Pek fazla bir gayret göstermeden C. H. P. nin milletvekili sayısını 6 misli arttırması ve muhalefetin iktidar partisinden fazla rey toplaması partilileri şevke getirdi. C. H. P. artık hiç şüphe yok, milletin ekseriyetinin desteklediği iktidara namzet partiydi. Vatan sathında yükselen "Hürriyet, hürriyet" sesleri, "Paşa, bizi kurtar" feryatları millet çoğunluğunun ümitlerini C. H. P. ye bağladığının deliliydi. Mesele bu ümide lâyık olmak, bu ümidi gerçekleştirecek yeni bir çalışma metodu bulmaktı. Herşeyden evvel, bir parti çalışmasının ne olduğu üzerinde anlaşmak lâzımdı. Sabahın saat 6 sında başlayıp, gece yarılarına kadar imar sahalarını dolaşmak bir çalışmaydı. Bin kilometre yol katetmek, el sıkmak, 88 tekerleme söylemek te, ayaklara dayanan bir çalışmaydı. Çalışmaydı ama, münhasıran atletizm rekorları kırarak, siyasi partilerin temel vazifesi olan, vatandaşa hizmet fonksiyonunu gerçekleştirebilmesi imkânsızdı. Ne var ki hareketsizlik yıllarında, ayaklarla çalışma, diğer zaruri çalışmaları unutturmuştu. Genel merkez, milyonluk C. H. P. teşkilâtını sevkedecek, aydınlatacak bir beyin olmaktan çıkmıştı. Merkezde İl ve İlçe başkanlarının isimleri yazılı bir liste dahi mevcut değildi! Bâzı zamanlar, teşkilâttan gelen yazılara, üç ayda cevap gönderilmesi bir mucizeydi. "Seçimleri kazandık" müjdesini veren teşkilâta -Hatayda olduğu gibi- "Seçimlere itiraz ediniz" cevabının gönderildiği de vâkiydi.

Merkezin Vatandaşın nâbzını yoklamak maksadıyla geniş gezilere çıkması lüzumlu olmakla beraber, Parti teşkilâtının saat gibi çalışır ve nereye gittiğini bilir bir hale getirilmesi mutlâka lâzımdı. Merkez, bir beyin rolü oynamalıydı. Bu iş bir adamın veya her biri ayrı bir türkü çalan sayısız adamın başarabileceği bir iş değildi. Gayretleri birleştirmek, bir futbol takımı gibi, ekip hâlinde çalışmak gerekiyordu. Ekip çalışması, Genel Sekreter İsmail Rüştü Aksalın Kadıköy konuşmasındaki "Şartlar çok ağır, mücadele çok çetindir. Vatandaş çoğunluğunun ümidini bağladıkları bir siyasi teşekkül olarak hertürlü baskıya, haksızlığa rağmen cesaretle giriştiğimiz bu çetin mücadelede muvaffakiyet, ayni fikir ve idealler etrafında birleşmiş insanların güçlerini garezsiz ve ivrazsız birbirine katmaları ve takım halinde çalışmaları ile mümkündür. Bu anlayış içinde çalıştığımız takdirde her güçlüğü yeneceğimize her engeli aşacağımıza kaniim" sözleriyle belirttiği zaruretin ifadesiydi.

Parti 1957 seçimlerinden sonra, adım adım bu yola girdi. Partinin fiili çalışmalarını kolaylaştırmak ve propaganda işlerinde yardımcı olmak maksadıyla 1958 yılı başında Araştırma ve Yayın Bürosu kuruldu. Merkez temsilcileri işi yeni baştan ele alınarak, teşkilâtla Merkez arasındaki irtibat tanzim olundu. Merkezdeki büro çalışmaları düzenine kondu. Teşkilâttan gelen yazılar, çabucak cevaplandırılmaya başladı. Gezilere hız verildi.

1959 Kurultayında, parti tüzüğü tâdil edilerek, parti üst organlarının daha müessir bir şekilde vazife görecek hâle getirilmesine çalışıldı. Merkez İdare Kurulunun üye sayısı 10 a çıkarıldı ve Kurul üyelerinden her biri Teşkilât, Seçim, Hukuk, Mâli işler, Propaganda, Basın, Gençlik ve Kadın Kolu, Araştırma Bürosu faaliyetini yakından tâkip etmek ve sevketmek ile vazifelendirildi. Parti ve grup çalışmaları koordine edildi. 12 İhtisas Komisyonu, iktidara gelince C. H. P. nin yapacağı işler üzerinde çalışmaya başladı. Gelişigüzel Gezi programlarının yerine, memleketin her köşesini adım adım taramaya imkân verecek gezi programları hazırlandı. C. H. P. nin 9 yıllık muhalefet hayatında şimdiye kadar hiç bir zaman bu kadar çok ve verimli bir şekilde, yurt gezileri yapılmamış, partiyi saat gibi çalışır hâle getirmek ve yarınki iktidar mes'uliyelerine hazırlanmak için bu kadar gayret sarfedilmemişti. C. H. P. asıl şimdi çalışmaya başlamıştı.

Gerçi meseleler henüz halledilmiş olmaktan uzaktı. Ekip çalışmasına herkesin tam mânasıyla ayak uydurabildiği söylenemezdi. Partinin, herşeyden evvel ekip çalışmalarını teşvik ve koordine edecek, değerlendirecek bir Genel Sekreterlik Fonksiyonuna ihtiyacı vardı.

İsmail Rüştü Aksal, bu zihniyetin temsilcisi olarak Genel Sekreterlik vazifesini kabul etti. Yıllardır hara-

retli bir takım çalışması taraftarı olan Aksal, Grup Başkan Vekilliği sırasında, her istidatlı kimseye konuşma ve yetişme imkânı sağlıyarak, gruba takım çalışmasının zevkini vermeye, verimini ispata gayret etmişti. Aksal, şimdi aynı metodu, kendi de dâhil, C. H. P. nin en alt kademesinden en üst kademesine kadar benimsetmeye çalışmaktadır. Hâlen Merkez İdare Kurulu, ekip çalışmasının güzel bir örneğini vermektedir. Kurulun çalışmaları büyük bir intizam içinde yürümekte, Genel Sekreter bütün toplantılara iştirak ve riyaset etmektedir. Bu hal, Ondördüncü Kurultaydan bu yana toplantılarının çoğunu Genel Sekretersiz yapan Merkez İdare Kurulu üyelerini memnun etmekte, meselelerin ele alınışını ve intâcını kolaylaştırmaktadır. Kurulun, teşkilâttan gelen her nevi müracaatı cevaplandırma, ihtilâflarda hakem rolü oynama yolundaki faaliyeti, takım oyunu oynuyan bir kaptanın idaresinde hızlanacaktır.

Merkez İdare Kurulu, teşkilâttaki ihtilâflar ve hizipçilik faaliyetleri karşısında eskiden sık sık görüldüğü gibi hareketsiz kalmıyacak veya el altından herhangi bir hizbi destekleme yoluna sapmıyacaktır. İhtilâfların üzerine cesaretle yürünecek, en âdil ve parti için en faydalı hal şekilleri bulunacaktır. Meselâ İstanbulda, kravatlı, kravatsız isimleriyle bilinen mücadele, ilk plânda ele alınacaktır. İstanbuldaki parti çalışmalarının muvaffakiyeti için elbette ki kravatlı, kravatsız her iki grubun da elbirliğiyle faaliyet göstermesine ihtiyaç vardır. Durum bugün, elbirliği havasından çok uzaktır. Gerekirse, takım oyununu bozan oyuncular takım dışı bırakılarak başta İstanbulda olmak üzere, ekip çalışması mutlâka gerçekleştirilecektir.

Gezilere yeni bir hız verilecek, hâlen devam eden İlçe Kongreleri tamamlanınca, tarihlerini Merkezin tesbit edeceği İl kongrelerine başlanacaktır. İl kongrelerine merkezden kalabalık ekipler katılacaktır. C. H. P. varının mes'uliyetlerini müdrik, üyelerinin elele, güçlerini birbirine katarak çalıştığı bir parti hâline gelmek kararındadır. C. H. P. yi D. P. den ayıran ve onu güvenilir bir parti hâline getiren, bu metod ve zihniyet farkı olacaktır.

Kıbrıs

Az gittik, uz gittik...

Geride bıraktığımız haftanın başlarında, Salı günü Ankara ve Atinadan dönen Türk ve Yunan Hükümetinin temsilcileri, Ada temsilcileriyle birlikte, Anayasa ihtilâfını halletmek için yeniden toplandılar. Bu sefer de bir neticeye varmak mümkün olmadı. 90 dakika süren toplantıdan sonra, "görüş farkları olan meseleleri inceledik. Yakında müşterek bir görüşe varacağız" tarzında bir tebliğ, konuşmaların neticesiz kaldığını gös-

> ## Göster Artık!
>
> **D. P. iktidarının mutemet adamı Nihad Erim, geçen hafta Kıbrıstaki Anayasa müzakerelerini bırakıp döndüğü zaman gazetecilere :**
>
> **"— İhtilâf yok, demişti, sâdece dişlerimi yaptırmak için geldim".**
>
> Şimdi Üstad, Ankarada dişlerini yaptırarak tekrar müzakerelere katılmış bulunuyor. Ama doğrusu umumî efkâr da meraklandı...
>
> Acaba onları kullanacak mı ?..

teriyordu. "Hususi işlerini" halletmek maksadıyla Ankaraya gelip, yeni tâlimat ile dönen Prof. Nihat Erim, bu sefer de, diplomasi icabı saydığı iyimserliğini bozmadı. Geçen hafta içinde konuşan Dr. Fazıl Küçük te çok iyimser bir konuşma yaptı ve Türk Cumhurbaşkanı muavini ile Rum Cumhurbaşkanı yardımcısının eşit haklara sahip olmasının hiç bir zaman düşünülmediğini söyledi. Halbuki Fazıl Küçük'ün gazetesi aylardır eşit haklar tezini savunmuştu! Bizzat Dışişleri Bakanı Zorlu B. M. M. kürsüsünde Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanı yardımcısı tâbirlerinin bir şekilden ibaret olduğunu, aslında Adada iki başlı bir Cumhuriyet kurulduğunu kati bir dille söylemişti. Şimdi böyle bir şeyin hiç bir zaman düşünülmediği açıklanıyordu!

Makarios
İkna kabiliyeti

Düşünülen şeylerin, düşünüldüğü bu kadar çabuk unutulursa, iyimser olmamak için elbette ki bir sebep yoktu. Bu sayede, elbette ki pek yakında bir neticeye varmak mümkündü. Nitekim tâviz vermeyi aklından geçirmiyen Rumlar sabırsızlanıyor, geciken Türkleri mes'ul tutuyorlardı. Nüfuzlu Eleftheria gazetesine göre "Türkler, müzakere ettikleri kimseleri yormaya ve böylelikle ümit etmedikleri kazançlar elde etmeye çalışırlardı. Fakat Türkler, aslâ dostane olmıyan bu metod vasıtasıyla Zürih anlaşmasının dışında kazanç sağlıyacaklarını sanıyorlarsa aldanıyorlardı. Meselelerin hallini kasden geciktirmek takdiri kendilerine fayda vermiyecekti. Çünkü, diğer şeyler arasında, işlemiyecek bir Cumhuriyetin yaratılmasını istemiyen dünya halk efkârı ile karşılaşacaklardı". Gazete, bu sözlerle "işliyecek", yanı Türk ekalliyetine, daha az garantiler tanıyan bir Cumhuriyetin şampiyonluğunu yapıyor ve "dünya halk efkârı arkamızda" diyordu. Eleftheria'ya göre "Türkler daha evvel ileri sürülen Rum plânlarını kabul edecekleri intibaını vermişlerdi". Gazete, buna rağmen anlaşmaya varılmamasını "geçmişte sayısız uzlaşmazlık alâmetleri göstermiş olan Kıbrıslı bir Türk liderinin -yani Rauf Denktaşın- müdahalesine" atfetmekteydi!

Havavgi gazetesi son anlaşmazlıkların "Anayasaya bâzı noktaların nasıl yazılacağı hususunda çıkan ciddî ihtilâflar"ın neticesi olduğunu söylemektedir.. Haftalık Alithia gazetesine göre "Anayasa Komisyonundaki Kıbrıslı Türk delegeleri, icra selâhiyetleri mevzuunda artık muhalif fikirler ileri sürmemekteydiler. Türk delegeleri şimdi Belediyeler meselesi üzerinde Rum delegeleriyle ihtilâf halindeydiler. Rum belediye reisleri, Belediye meclisinin selâhiyetlerinin kısılmasına oy birliğiyle muhalefet etmekteydiler". Onlara göre, Türklerin istediği gibi Belediye meclisinin selâhiyetlerinin kısılması, şehir plânlama, yol inşaatı, sağlık ve diğer âcil işler bakımından gecikmelere yol açacaktı. Yani Türk azınlığına tanınan garantiler nasıl Cumhuriyeti "işlemez" hale getirecekse, Belediye işlerinin yürütülmesinde istenen garantiler, Belediye meselelerinin hallini geciktirecekti! İşin tuhafı her iki taraf ta Zürih ve Londra anlaşmalarına harfiyyen riayet ettikleri iddiasındaydılar! İhtimal Makarios, Enosisçi ve onu Türkler ile İngilizlere tâvizler vermek ile suçlandıran Grivas ile yaptığı konuşmalardan "Zürih ve Londra anlaşmalarına harfiyyen riayet" prensibinin yeni bir tefsiriyle Adaya dönmüştü.

Rodos konuşmaları

Asker ve din adamı, uzun söz düellolarından sonra geçen haftanın ortasında, Çarşamba sabahı, aralarındaki ihtilâfları halletmek maksadıyla bir araya geldiler. Makarios, Callas hâdisesiyle şöhretinin yeni bir zirvesine erişen Onasisten kira-

Grivas karısıyla
Yumuşadı

lanan bir uçakla Akdenizin incisi olan Rodosa uçtu ve Adanın en büyük oteline yerleşti. Yunan de Gaulle'ü olma rüyalarını gören Grivas, ufak bir yolcu uçağıyla adaya geldi ve ufak bir otele yerleşti. Kıbrısın müstakbel Cumhurbaşkanı ile Kıbrısın sâbık tedhişçisi General arasında, o ana kadarki beyanatlarına bakılırsa derin görüş farkları vardı. Grivas, Anayasa çalışmalarında, Makarios'u Türklere tâviz vermekle suçlandırıyordu. Sonra, Grivas'a göre, İngiliz üslerinin sahasına asla meskûn yerler girmemeliydi. Bundan başka anlaşmalar ve Kıbrısın Commonwealth'e katılması, Ada halkının tasvibine sunulmalıydı.

Asker ve din adamı konuşmalarına Çarşamba günü akşam üzeri başladılar. 5,5 saat süren konuşmalar gece saat 11 e doğru son buldu. Makarios, konuşmaların sonunda, basın mensuplarına "Bütün anlaşmazlıklar halloldu" dedi. Sonra, yanında duran General Grivas'a dönerek, "doğru mu" diye sordu. Grivas başını sallıyarak, Makarios'u tasdik etti. Fakat ertesi günün sabahı General, "Daha işin başındayız. Ciddî meselelere sıra gelmedi" demekten kendini alamadı. Konuşmalar, Perşembe günü gündüz ve gece devam etti. Konuşmaları müteakkip, Kıbrısın müstakbel Cumhurbaşkanı, Generale Anayasa çalışmaları hakkında izahat verdiğini açıkladı.

Cuma günü müşterek bir tebliğ yayınlıyan Asker ve din adamı, bütün ihtilâfların son bulduğunu açıkladılar. Müşterek tebliğ, ikisi arasında "tam anlayış ve samimi itimat"tan söz ediyordu. Tebliğde "Kıbrıs Helenizmi ve Kıbrıs halkı"ndan uzun uzun bahsediliyordu, fakat Kıbrıs halkının iki unsurundan biri olan Türk cemaatinden tek kelimeyle olsun bahsedilmiyordu!

Makarios, tebliği denize bakan geniş dairesinde okudu, sonra basın mensuplarına "güçlükler bitti" dedi. Sözlerini tasdik ettirmek maksadıyla, mutad üzere Generale döndü ve "Söylediklerim doğru değil mi?" Sualini sordu. Grivas, "Evet, bâzı güçlükler vardı, ama hepsi halloldu" cevabını verdi. Fakat güçlüklerin nasıl hal yoluna girdiğini anlamak mümkün olmadı. Eğer Grivas ile Makarios arasındaki güçlüklerin halli, Anayasa Komisyonunda "Grivasa şunu, şunu ve şunu kabul ettiremem" tarzında yeni görüşlere yol açacaksa, Asker ve din adamı arasındaki anlaşmanın fiyatının çok yüksek olduğunu kabul etmek lâzımdı.

Atina konuşmaları

General ve din adamı arasında Rodosta konuşmalar devam ederken Atinada Türk - Yunan konuşmaları başladı. Ön çalışma mâhiyetinde olan Atina konuşmaları Zürih ve Londra anlaşmalarının askeri hükümlerinin tatbike konması ve Kıbrıs, Türkiye, Yunanistan arasında askeri anlaşmanın hazırlanması ile ilgiliydi.

Konuşmalarda Türkiyeyi Atina Büyük Elçisi Nurettin Vergin ve bir kurmay Subay temsil ediyordu. Rauf Denktaş Kıbrıs temsilcisiydi.

Atina konuşmaları işin kolay tarafıydı. Adayı dış tehlikelerden korumak maksadıyla, genç Cumhuriyet, Türkiye ve Yunanistan arasında askeri bir ittifak hazırlanacaktı. Sonra Londra anlaşmalarına göre. Adaya gönderilecek olan Türk ve Yunan askerlerinin gidiş şartlarını tesbit etmek lâzımdı. Bu mevzularda bir güçlük çıkması beklenmiyordu. Askerler, Londra Anlaşması hükümlerinin icabı "Kıbrıs Cumhuriyeti silâhlı kuvvetlerinin tâlimini deruhte edecek" ve "mahdut sayıda subaylardan mürekkep" olacaktı.

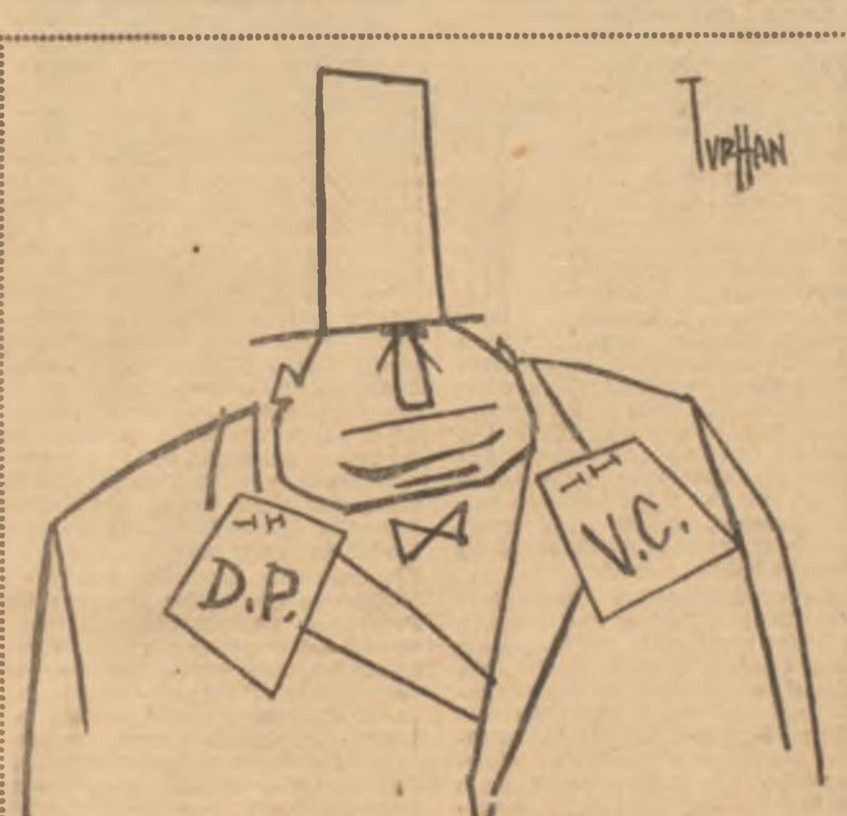
Türk kuvvetleri ile fazla sayıdaki Yunan kuvvetlerinin tek bir kumanda altında toplaması kararlaştırılan Karargâh, hâlâ yerinde sayan anayasa komisyonu vazifesini bitirdikten 3 ay sonra kurulacaktı.

Meselenin Yunanlılar ve ekseriyetteki Kıbrıs Rumları tarafından hiç bir ehemmiyeti yoktu. Fakat "Türk azınlığına bâzı garantilerin tanındığı Rum ekseriyeti altındaki Cumhuriyet" fikrine Kıbrıs Türklerini alıştırabilmek için, Cumhuriyet Hükümeti "Mehmetçik Adaya ayak bastı" propagandasına güveniyordu...

Basın

Alarm zili...

Basın - Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğünün Akay sokağındaki yeni binasında çalışan memurlar, geçen haftanın ortasında Çarşamba sabahı, bütün odalardan duyulan bir zil sesi üzerine kendilerine ve bürolarına çekidüzen vermeye koyuldular. Odasında oturan ve sabah kahvesini bir ziyaretçisiyle karşılıklı içen şube mü-

İKİ HÜVİYETLİ ADAM

dürlerinden biri, bu zil sesini işitince hemen yerinden fırlıyarak pencereye koştu. Misafir bu telaşın sebebini sorar şekilde bakınca, şube müdürü durumu "Vekil bey geliyor da" diye izah etti. Akay sokağındaki binada iki zil vardı. Biri normal sesle çalıyordu. Diğeri daha kalın ve acayip bir ses çıkarıyordu. İşte bu kalın ve acayip sesli zil, dairede memurlara Bakanın geldiğini bildirmek için kullanılıyordu...

Zil sesi, Basın-Yayın ve Turizm Bakanı Abdullah Aker otomobilinden inip ayağını daireden içeri atınca kesildi. Her zaman Yeni Meclis Binasındaki makamında çalışan Abdullah Akerin Çarşamba sabahı Akay sokağındaki daireye gelmesinin sebebini Basın-Yayın memurlarından çoğu anlıyamadılar. Halbuki Aker, aynı binada çalıştıkları İzzet Akçalın yeni odası tamir edildiğinden, bürosunu kabine arkadaşına bırakmış ve çalışmak üzere Basın-Yayının Akay sokağındaki dairesine gelmişti. Fakat sebebi ne olursa olsun, Bakanın Akay sokağındaki daireye gelmesi, alarm zilleriyle bildirilen mühim bir hâdiseydi ve beklenilmeyen ziyaretin memurların çalışma arzusunu son derece arttırdığı gözle görülüyordu.

Abdullah Aker, o sabah, Umum Müdürlük binasında önce ilân alamıyan gazete sahiplerinin şikâyetlerini inceledi. Sonra bütün bir hafta kendisini uğraştıran bir diğer meseleyi ele aldı. Bu mesele, Türkiye Gazeteciler Sendikaları Federasyonu ile Ankara ve İstanbul Gazeteciler Sendikaları temsilcilerinin Akeri ziyaretleri sırasında cereyan eden konuşmaları gazetelerine yazmalarından çıkıyordu. Akerin haber alma hürriyeti hakkındaki fikirleri, basında geniş akisler uyandırmış, irili ufaklı birçok fıkra ve makale yazarı bu fikirlere açıkça cephe almıştı. Abdullah Aker, bir açıklamayla bu cansıkıcı durumu ortadan kaldırmak arzusundaydı. Bu maksatla çalışmalara başladı. Önce gazetelerde çıkan haber ve yazıları gözden geçirdi. Sonra kendisini ziyaret eden gazetecilerin hangi gazetelerde çalıştıklarını tesbite koyuldu. Samih Tiryakioğlu ile Sedat Ağralının hangi gazetelerde çalıştıklarını bilmiyordu. Bu hususu memurlarına sordu. Fakat maalesef onlar da bilmiyorlardı. Telaşla iç basın müdürüne müracaat edildi ve Samih Tiryakioğlunun serbest gazeteci, Sedat Ağralının da Cumhuriyet gazetesi muhabiri olduğu öğrenilip Bakana arzedildi.

Bu sırada Abdullah Akerin ziyaretine Çalışma Bakanı Halûk Şaman ile Radyo gazetesinin yürütücüsü -ve bazan okuyucusu- Burhan Belgenin gelmesi ve üçünün odaya kapanıp konuşmaya başlaması, gazeteciler meselesine Hükümet çevrelerinin verdiği ehemmiyetin büyüklüğünü gösteriyordu. Halûk Şaman, Bakanlığının murakabe sahası içine giren gazeteci sendikaları ve federasyon hakkında bilgi sahibiydi. Burhan Belge, "mesleğin içinden çıkmış" bir adam

Belge ve Erim Başbakanlıkta
Ehliyetliler!

olarak gazeteciliğin künhüne vâkıftı. Akay sokağında gazeteler, gazeteciler ve meslekî teşekkülleri mevzuunda son derece hararetli bir konuşma devam ederken İçişleri Bakanlığının makam otomobili de geldi, Umum Müdürlük binasının önünde durdu. Evvelkilere Dr. Namık Gedik te katılınca, mesele daha etraflı ve daha selahiyetli bir şekilde gözden geçirilmek fırsatına kavuştu. Üç bakan ve bir bakan namzedi kafa-kafaya verip durumu ve tedbirleri mütalâa ettiler.

Burhan Belge, toplantıdan cepleri aldığı notlarla biraz daha şişkinleşmiş olarak ayrıldı ve hamulesini o geceki Radyo Gazetesinde boşalttı. Dinleyiciler bu sâyede İktidarın gazetecilere niçin değil ama, ne kadar kızdığını pek iyi öğrendiler. Burhan Belge, yakası açılmamış tâbirleri peşpeşe sıralıyor ve gazetecilerin başlarına yıldırımlar yağdırıyordu. Hızını ve kuvvetini, İktidardan aldığı belliydi.

Meslek haysiyeti peşinde

Radyo Gazetesinin hücumları ve Türkiye Gazeteciler Sendikaları Federasyon Başkanı Mesut Özdemirin mevcut tazyikler yüzünden vazifesinin icaplarını hakkıyla yerine getirememekten dolayı duyduğu üzüntü sebebiyle istifa etmesi meslekî teşekkülleri harekete getirdi. Perşembe günü toplanan Ankara Gazeteciler Sendikası İdare Heyeti, Sendikanın Federasyondaki temsilcisi Selahâttin Sonatı dâvet ederek Mesut Özdemirin istifası hakkında izahat istedi. Federasyonda İkinci Başkan vazifesini gören Sonat, Özdemirin idare heyetine danışmadan istifa kararını aldığını ve davranışının şahsî düşüncelerinin bir neticesi olduğunu açıkladıktan sonra, bu haftanın ortasında Çarşamba günü, Federasyon İdare Heyetinin Sendika temsilcilerinin de iştirakiyle İstanbulda bir toplantı yapacağını ve durumun bütün teferruatıyla bu toplantıda gözden geçirileceğini bildirdi.

Gazeteciler, haber alma imkânlarının iyice kısılması ve mesleğin icaplarını yerine getirmenin gün geçtikçe bir tehlikeli iş haline gelmesi karşısında, hiç değilse şikâyetlerinin ifadesinde meslekî teşekküllerin cesaret ve azimle ortaya çıkmalarını istiyorlardı. Basın Kanununun ağır hükümleri karşısında hâdiseleri üstü kapalı cümlelerle yazmak, hatta çok zaman hiç yazmamak zorunda kalmak gazeteciler için üzücüydü.

Gazetelerin bu haber verme tarzından D. P. ileri gelenleri de memnun değildi. Şiddetlendirilen Basın Kanunu hükümlerinin D. P. iktidarı lehinde işlemediği nihayet farkedilmeye başlanmıştı. Gazetelerdeki "yazacak çok şey var ama, ah şu Basın Kanunu! Elimizi, ayağımızı bağlıyor" şeklindeki hava, İktidarı, hiç bir hakikatin açıkça yazılmasının yapamıyacağı kadar yıpratıyordu. Bu hal, behemahal önlenmeliydi. Akla ilk gelen şiddetli hükümlerin daha da şiddetlendirilmesiydi ama, bunu göze almamak için haklı sebep ve tecrübeler ortada duruyordu. İkinci hal tarzı, yalan haberin cezasını arttırıp Basına "ispat hakkı" tanınmasıydı. Fakat bu fikrin de akla gelmesiyle uzaklaştırılması bir oluyordu. Zira "ispat hakkı"nın tanınması D. P. için sâdece bir izzeti nefis meselesi değil, sonu neye varacağı pek belli olmıyan tehlikeli bir maceraydı.

Hülâsa, D. P. iktidarı şikayetçi olduğu basının desteğine hasret çekiyordu. Fakat bu desteği hangi yolla temin edeceğini bir türlü kestiremiyordu. Şiddetin aleyhine işlediğini tecrübeyle öğrenmişti. Aksi yolu tutmak ise, kendi eliyle Muhalefete tesirli bir silâh hediye etmek neticesine müncer olabilirdi. Meselenin içinden çıkmak pek güçtü. Üstelik Batılı dostlarımızın da Türk Basınının hâline alâka duymaları yapılacak tercihi daha da çetinleştiriyordu. Nitekim, Başbakan Menderes, son seyahatinde Amerika topraklarına ayak basar basmaz New York Times muhabirinin Türk Basını ile alâkalı bir suali ile karşılaştı ve Menderesin verdiği cevap ne New York Times'in okuyucularını ne de Türkiyedeki gazetecileri tatmin etti.

Adalet

Tahliyeler...

Hâkim Avni Erkunt, zabıt kâtibine eğilerek :

"— Yaz, dedi, maznunlardan Egemen Bostancı ve Mehmet Öztür-

gün 1000 lira nakdî kefaletle tahliyesine, maznunlardan Ömer Dıpçinin bihakkın tahliyesine..."

Bir siyah başörtülü kadın hıçkırdı. Maznunlardan Talât Örsün yakın akrabasıydı ve o gün bütün maznunların tahliye edileceklerine nedense iyice inanmıştı. Hâkim, "meznunlardan Talât Örs, Ali Hacıömeroğlu, Mustafa Çakmak ve Mehmet Yangölün mevkufiyet hallerinin devamına.." dediği an, kadın kendini artık tamamen tutamaz oldu ve vazifeli jandarma assubayının refakatinde Adliyenin taş merdivenlerini inen mevkufların arkasından bakakaldı. Tahliye edilenler, akraba ve dostları tarafından kucaklanıp tebrik edilirken, ümitleri Perşembe gününe kalmış diğer dört mevkuf da, derhal etraflarını saran bir kalabalık tarafından teselli edildiler ve "Allah sabırlar versin" temennileri ile kapı altındaki o penceresiz, havasız hücreye tıkıldılar. Biraz sonra, Cezaevinin hurda kırmızı otobüsü Adliyenin dış kapısına yanaştı. Tahliye edilenlerin avukatları ise muameleleri bir an evvel bitirmek ve biner lirayı yatırmak için oradan oraya koşuşuyorlardı..

Hâdise, geçen haftanın sonunda cumartesi günü İstanbul Dokuzuncu Asliye Ceza Mahkemesinde cereyan ediyor ve meşhur Galata hâdisesi sanıklarından üçü daha tahliye oluyordu.

Ağır, ağır...

Daha iki gün evvel Radyo Gazetesinin yeni bir hücumuna maruz kalan ve "ipten kazıktan kurtulmuş" veya "devletin başına gaile çıkarmak isteyen mefsedet erbabı" vasıflarından birini mutlâka kabullenmeğe zorlanan Rıhtım sanıklarından -son tahliye ile- içerde kalan dört kişi idi. Gerçi onlar da sıraları gelince serbest bırakılacaklardı ve çok muhtemeldi ki, gelecek hafta, "Devletin zabıta kuvvetlerine fiilî mukavemette bulunmak" ve "Toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanununu ihlâl etmek" suçları isnad edilen "nümayişçi"lerden "içerde" hiç kimse kalmıyacaktı. Amme şahidi olarak dinlenen kalabalık bir sivil polis kadrosunun ısrarlı isnadlarına ve sivil polis Bumin Yamanoğlunun bütün gayretlerine rağmen, Rıhtım hâdisesinin, gösterilmek istendiği gibi bir "mürettep hâdise" olmadığı meydana çıkıyordu. 24 Eylül Perşembe günü saat 20.30 sularında, Çanakkaleden gelen bir geminin rıhtıma yanaşması ile koparılan kızılca kıyamet, yavaş yavaş sükûnete kavuşuyor ve sanıklar, masum hüviyetleri ile, isnadcıların karşısına dikiliyorlardı. Tevkif emri, 25 Eylül Cuma gecesi geç vakit verilmiş, o günden beri, Sirkecide, eski Adliye binasının koridorlarını doldurup taşıran ve mahkeme safahatım gazeteleri kapışıp öğrenmek isteyen büyük vatandaş kitleleri, Rıhtım sanıkları ile ilgilenmeğe başlamışlardı. İlk parti tahliye, 28 Eylül Pazartesi günü yapılmış ve o gün, Vatan gazetesi muhabiri Hilmi Yavuz, Tıp talebesi Nurettin Sözen ve Hukuk talebesi Suat Tepecik serbest bırakılmışlardı. İkinci parti olarak M. Saim Oral isimli vatandaşın mevkufiyet haline son verilmişti. Geçen haftanın başında, 5 Ekim Pazartesi günü yapılan duruşmada, sanık avukatları, daha evvelki bütün duruşmalarda olduğu gibi, müvekkillerinin suçsuz olduklarını ve haksız yere ıstırap çektirildiklerini söylemişler ve herşeyden evvel, mevkufiyet halinin sona erdirilmesini istemişlerdi. Fakat o gün sadece M. Saim Oral serbest bırakıldı ve içlerinde Cumhuriyetin genç muhabiri Egemen Bostancının da bulunduğu 7 kişilik grup için, haftanın sonuna kadar devam edecek bir "bekleyiş" başladı. 10 Ekim Cumartesi sabahı, muhakemeyi dinlemeğe gelenler de, Jandarma muhafazası altındaki maznunlar da, merdivenleri ümitle çıktılar ve bunlardan ancak 3 tanesi, hürriyete kavuşmanın sevinci ile Dokuzuncu Asliye Cezanın kapısından serbest hayata adımlarını atabildiler. Ötekiler, "uğurlu Perşembe"yi bekliyeceklerdi.

Rıhtım hâdisesi dâvasında Avukat Orhan Arsal
Hakkın müdafaası

Müdafaa

Cumartesi günkü duruşmanın dikkat çeken siması Avukat Orhan Aksaldı. Önce, hâkim Avni Erkuntla ifadelerin zabıtlara noksansız olarak geçirilmesi hususunda oldukça sert bir münakaşa yapan Arsal, sıra müdafaaya geldiği zaman, salonun sağ tarafındaki avukatlar topluluğunun arasında ayağa kalktı ve "Bu çocuklar niçin maznun iskemlelerine oturtuluyorlar ve mevkuf tutuluyorlar" diye, tesirli sesi ile konuşmağa başladı. Adalet yanıltılamazdı, polis, bir takım masûm vatandaşları bilerek ıstırap içinde bırakamazdı. Niçin ifadeler birbirini tutmuyordu, niçin birinin söylediğini öteki nakzediyordu? Niçin meselâ Cumhuriyet gibi Vatan gibi iktidardakilerin pek hoşuna gitmeyen gazetelerin muhabirleri bu hâdisede, polis tarafından avlanıyor ve baş rollerde gösteriliyordu? Orhan Arsal, bütün ifadelere ve delillere işaret ederken "her şey meydanda.. Ben, tahliye ve beraat talep edecek değilim, esasen siz muhterem hâkim, vicdanınızın sesine ve emrine uyarak bunu yapmağa mecbursunuz!" diyordu. Savcının talebi ise, 7 mevkuftan üçünün serbest bırakılması merkezinde idi. Hâkim, bu talebe uydu ve Radyo Gazetesi yürütücüsünün keyfini adamakıllı kaçıran haber, Pazar günkü gazetelerle bütün yurda yayıldı. Adalet ağır, fakat yine de ferahlık verici bir şekilde tecelli ediyordu.

Cumhuriyette sevinç

Nasıl 12 gün evvel Hilmi Yavuzun serbest bırakılması Vatan gazetesinde çalışan arkadaşlarını sevinç içinde bırakmışsa, Egemen Bostancının tahliyesi de Cumartesi günü Cumhuriyetçileri o derece memnun etti. Tahliye edilir edilmez gazetesine koşan Egemene babası ve arkadaşları refakat ediyordu. Gazetede uzun uzun kucaklaşıldı, öpüşüldü ve Yeşilköyde, evde bekleyen anneye bir an evvel kavuşmak için yola çıkıldı. Egemenle annesinin kucaklaşmaları pek içli bir sahne yaratmıştı. 21 yaşında ve mesleğinin henüz başında bulunan bir genç gazetecinin, bütün hayatı boyunca, bu hatıraları muhafaza edeceğinden şüphe bile olunamazdı. Egemen ve ötekiler, adeta bir "acı tecrübeler havanı"nda dövülüyor, dövülüyorlardı. Bunun adı da, Başbakanın dilinde "yanlışlıklar"dı...

Dış yardım

Parlak tablo!.

Geride bıraktığımız haftanın başında, Amerikada bulunan Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, milliyet gazetesinin yazıişleri müdürü Abdi İpekçiye bir beyanat verdi. Mevzu, tabii ki dış politikamızın dayandığı temel prensip olan dış yardımdı. Dışişleri Bakanının, dış memleketlere yaptığı her seyahatin gerisinde, yardım sondajları vardı.

Ne var ki tâlih her zaman yaver gitmemektedir. Geçen yıl Nuri Saidin düşmesi üzerine elde edilen fevkalâde dış yardımdan sonra bu yıl, mühim yardımlar temini mümkün değildir. Bilâkis yüz milyon doları bulan dış borç taksitlerini ödemek lâzımdır. Ama bu, Dışişleri Bakanının Abdi İpekçiye, zâhiren parlak bir tablo çizmesine mâni olmadı. Geçen yıla nazaran Amerikan yardımı arttırılarak 80 milyon dolara çıkarılmıştı. Kalkınma İkraz Fonundan ve İhracat - İthâlat bankasından yeni krediler elde edilecekti. Ziraî yardım alınacaktı v.s. v.s.

Aslında bütün bunlar normal olarak alınan Amerikan yardımlarıydı. Zorlu, yeni yardım taleplerinde bulunsa da bulunmasa da bu yardımlar verilecekti.

80 milyon Savunma Desteği adı altında verilen meşhur I. C. A. yardımıdır. Bu hibe şeklindeki yıllık yardım, ortalama 100 milyon dolar civarındadır. Geçen yıl fevkalâde dış yardım alınması dolayısiyle, I. C. A. yardımı 75 milyon dolara indirilmişti. Fakat bu yıl, fevkalâde yardım olmadığına göre, I. C. A. tahsisatının asgari 100 milyon dolara çıkarılması beklenmekteydi. Halbuki Zorlunun beyanatı, bu miktarın bile sağlanamadığını, ancak 80 milyon dolar ile yetinileceğini göstermektedir. Zorlu, I. C. A. yardımını artırdık derken aslında bir azalma bahis mevzuudur.

Kalkınma İkraz Fonundan ve İthalât - İhracat Bankasından alınacak kredilere gelince, bu geçen yılki fevkalâde yardımın tatbikatından başka bir şey değildir. Bu teşekküller, Türkiyeye 75 milyon dolar vermeyi taahhüt etmişlerdi. Bu taahhütler, Türk Hükümeti tarafından sunulan projeler kabul edildikçe, peyderpey yerine getirilecekti. Meselâ 1959 - 1960 devresinde bu teşekküllerin Türkiyeye 35 - 40 milyon dolar civarında kredi açması beklenmektedir. Ayrıca ziraat memleketi Türkiye, kendi kendini besliyemediği için bir o kadar ziraî mahsûl alınacaktır. Yâni, Türkiyeye yeni bir yardım yapılıyormuş intibaının verilmesine rağmen yeni bir yardım bahis mevzuu değildir. Halbuki 1959 - 1960 devresinde 100 milyon dolar borç ödemek zorunda bulunan memleketimizin, bu yıl hububat istihsalinin de iyi olmadığı düşünülürse, durumu nâziktir.

Fatin Rüştü Zorlu
Adamakla mal tükenmez!

Yeni yardımlara niyetli gözükmiyen Batılı dostlar, "efendim, açığınızı hususi sermaye celbederek kapatın" demektedirler. Mecburen bu tavsiyeye uyularak, iş çevreleri ve iş çevrelerine yakın nüfuzlu kimselerle dostluklar kurmaya çalışılmakta, onlara en avantajlı şartlarla Türkiyede mevcut yatırım imkânları anlatılmaktadır.

Dallas, Pittsburgh ve New York'ta yapılacak gezilerin ve konuşmaların gâyesi budur. Bâzı Amerikan firmaları, şimdiden Türkiyede iş yapmayı düşünmektedirler. Meselâ Ford'un Vehbi Koç ile birlikte, bir kamyon fabrikası kurması kararlaştırılmıştır. Yalnız bunların, tediye müvazenesi açığını kapatmak bakımından pek mühim bir tesiri olacağı sanılmamalıdır. Büyük ölçüde hususi sermaye celbi, henüz bir hayaldir.

Ziraat

Biri yer, biri bakar...

Birleşmiş Milletler Gıda ve Ziraat Teşkilâtı, 1958 - 1959 devresinde dünya ziraatının durumunu gösteren raporunu geçen hafta yayınladı. Raporun ortaya koyduğu en şayanı dikkat hakikat, geçen yıl dünyada ziraî istihsal, nüfustan iki misli hızla arttığı halde, insanların daha kötü gıda almalarıdır! Buna sebep, ziraî istihsalin esasen zengin memleketlerde artmasıdır. Meselâ en büyük artış Amerika Birleşik Devletlerinde görülmüştür. Amerikada halk, esasen yeter miktarda ziraî madde istihlâk ettiği için, istihsaldeki artış istihlâki yükseltmemiştir. Fazla istihsal ambarlara depo edilmiştir. Ambarda uyuyan gıda maddelerinin miktarı geçen yıla nazaran yüzde 12 artmıştır. Stokların yüzde 80 i Amerikada bulunmaktadır.

Halbuki aynı devrede, dünya nüfusunun üçte ikisine sahip olan, Güney Amerika, Uzak Doğu ve Orta Doğu memleketleri, ziraî mahsülün ancak üçte birini istihsal edebilmişlerdir. Yani insanların üçte ikisi, dünya pastasının üçte birine sahiptir, geri kalan üçte bir pastanın üçte ikisini yemektedir. Hepsini yiyemediği için de, bir kısmını ambarlara depo etmektedir.

Bu adaletsiz duruma, kötü beslenen memleketlere, ambarlarda uyutulan gıda maddelerinin gönderilmesi suretiyle bir çâre bulunabileceği düşünülebilirdi. Fakat az gelişmiş memleketlerin satın alma güçlerinin azalması dolayısiyle bu mümkün olmamış, gıdaya ihtiyacı olan memleketlerin ithalâtı azalmıştır. Neticede ambarlarda uyuyan gıdalar aç midelere ulaşamamıştır.

Akdeniz kalkınması

Geride bıraktığımız haftanın ortasında, Romadaki Gıda ve Ziraat teşkilâtı, Akdeniz memleketlerinin ziraatını islâh için 20 yıllık bir program hazırlandığını açıkladı. Program her memleketin şimdiki durumunu ve ziraî gelişme imkânlarını incelemektedir. Hazırlanan raporlar ilgili hükümetlere gönderilmektedir. Yunanistan, Irak, Suriye, Lübnan, Tunus, Fas bu raporları almışlardır. Yugoslavya, İsrail, Türkiye, Gıda ve Ziraat Teşkilâtı mütehassıslarıyla birlikte etüdlerini kendileri yapmışlardır. Baade Raporu bu çalışmanın neticesidir. Ayrıca bütün Akdeniz bölgesini birlikte inceliyen bir rapor hazırlanmıştır.

Çalışmalar Gıda ve Ziraat Teşkilâtının umumî toplantısında yapılan "bölgenin meselelerini hal için cesur ve geniş bir faaliyete girişme" tavsiyesi üzerine başlamış ve bir kaç yıl sürmüştür.

Umumî etüdde Türkiye hakkında şu tavsiyeler vardır: "Toprağın kullanışını islâh maksadıyla kahramanca bir program zaruridir". Geniş ormanlaştırma ve Sulama faaliyetine ihtiyaç vardır. Hububat ekilen saha azaltılmalı, mer'alar genişletilmeli ve islâh edilmelidir. Bâzı köylerin bütün ahalisini başka yerlere nakletmek maksadıyla büyük ölçüde iskân programları hazırlanmalıdır. Gübre istihlâki külliyetli miktarla arttırılmalıdır. Köylerde âtıl iş gücü, kalkınma projelerinin tahakkukunda çalıştırılmalıdır. Bütün bunlar, hakikaten kahramanca tedbirlerdir. Tedbirlerin çoğunun, hiç değilse başlangıçta köylülerin hoşuna gitmemesi kuvvetle muhtemeldir. Kimse doğduğu büyüdüğü şehri terketmeyi veya kahve köşesinde otururken çalışmaya mecbur

edilmeyi istemez. Mesele, herşeyi rey zaviyesinden görenlerin, bu tedbirleri almaya cesaret edip edemiyecekleridir. Fakat bu tedbirler alınmazsa yarın memleketimiz açlığın hüküm sürdüğü bir çöle dönecektir.

Hububat istilusuli

Hububat istihsalinin, fevkalâde yıllar dışında, nüfusu besliyemez hale gelmesi, açlık tehlikesinin çoktan kapımızı çaldığını göstermektedir. 1959 yılında da hububat istihlâkı, Amerikanın yardımıyla karşılanacaktır. Amerikadan 500 bin ton buğday ithaline ihtiyaç olduğu hesaplanmaktadır.

1959 anormal bir yıl sayılmıyacağı halde, hububat istihsali kifayetsizdir. Toprak Ofisin mübayaaları bunu göstermektedir. Ofisin bu yıl 1 milyon tona yakın hububat satın alacağı umulurken, geçen haftanın başına kadar ancak 560 bin ton mübayaa yapılabilmiştir. Halbuki Ofis mübâyaaları en iyi yıl olan 1953 te hemen hemen 2 milyon tonu, en kötü yıl olan 1954 te 609 bin tonu bulmuştu. Bu yılın mübâyaaları halen, hava şartlarının son derece gayri müsait olduğu 1954 yılı mübâyaa seviyesinin aşağısındadır.

Ekim sahalarının hududu çoktan aşıldığına göre -Baade hububat ekim sahasının azaltılmasını istemektedir- ziraî verimleri sür'atle arttırmak ve verimlerin yağmur yağıp yağmamasına tâbi olarak yıldan yıla muazzam değişmeler göstermesini önlemek lâzımdır. Bu da başlangıçta rey kaybetmek pahasına da olsa Birleşmiş Milletlere bağlı Gıda ve Ziraat Teşkilâtının sert ve köklü tavsiyelerini, bir an evvel tatbik etmekle mümkündür.

İstatistik

Rakamlar yalan söylemelidir!

İstikrar politikası dolayısiyle memleketimizle sıkı işbirliği yapan Milletlerarası mütehassısların en büyük şikâyeti, elde kâfi istatistik malûmatın bulunmaması oldu. Ecnebi mütehassıslar, istatistiklerin sahasının genişletilmesini ve daha az hatalı istatistikler yapmaya çalışılmasını hararetle istemektedirler.

İstatistiklerden şikâyetçi olan sadece ecnebi mütehassıslar değildir. Görülmemiş kalkınmanın çıkmaza girdiği tarihten beri, D. P. iktidarı ıstatistiklerin, bitip tükenmiyen kalkınma nutuklarını tekzip etmesinden şikâyetçiydi. Nutukçular. "enflâsyon yok" diyorlardı. Halbuki İstatistik Umum Müdürlüğünün neşriyatı fiyatların hızla yükseldiğini gösteriyordu. Refah artıyor buyuruyorlardı. Umum Müdürlüğün bültenleri, 1957 yılında adam başına düşen reel millî gelirin 1953 seviyesine erişemediğini belirtiyordu. Yatırımların arttığını söylüyorlardı. Bültenler gerek yatırım mallarının ithalâtının, gerek imalât sanayiinde yatırımların azaldığını açıklıyordu. Başbakanlığa bağlı bir Umum müdürlük, nutuklarda yaşatılmaya çalışılan kalkınma edebiyatının karşısında, imkânları nisbetinde hakikatı, sadece hakikatı ortaya koymaya çalışıyordu. Bunun başlıca şerefi, Başbakanlığa bağlı Umum müdürlüğün başında bulunan değerli ilim adamı Şefik İnana aitti. Şefik İnan, politik maksatlarlarla istatistik tertiplemeyi asla kabul etmedi ve sonuna kadar dayanmasını bildi. Politikacılar, doğru rakamlarla, işlerine gelmiyen tarafları gizliyerek, aslında yanlış şeyleri ispata kalkışabilirlerdi. Bu onlara ait bir işti. Fakat politikacıların, "bile bile yalan rakam imâl edin" demeye hakkı yoktu. İyi bir istatistikçi olan, mesleğine hürmet duyan Şefik İnan, hakikatleri nutukların tozpembesi rengine uydurmak isteyen zihniyetle mücadeleye girişti. Başlangıçta, mücadelesinde muvaffak oldu. Politika, Devlet Şurasıyla ayni binada bulunan İstatistik Umum Müdürlüğünün kapısından içeri giremedi.

Kalkınmayı nutuklarda yapanlar, nutuk malzemelerini başka kapılarda aramak zorunda kaldılar. 1957 seçimlerinden evvel politik repertuara dahil edilen ve Ağaoğlunun ismim taşıyan meşhur Sanayi sayımı, Başbakanlığa bağlı Umum müdürlükten gelen mukavemetin mahsulüdür. Kanun, bu türlü sayımların yapılmasını münhasıran İstatistik Umum Müdürlüğüne tevdi ettiği halde, nutuklarına malzeme sıkıntısı çeken kalkınma edebiyatçıları, kendi kendilerine 1957 sanayi sayımını yapmışlardır. Fakat neticesi evvelden belli 1957 sayımı o kadar mübalâğalı rakamlara erişti ki, 1959 da ayni tarz bir denemeye girişen yeni Sanayi Bakanı dahi, eski Sanayi Bakanının yaptığı sayımda bâzı "pürüzler"in bulunduğunu teslim etti. Yalnız yeni Bakanın sayımı da eskisinden daha az pürüzlü olmıyacaktır. Şu sebeple ki 1959 sayımı hakikati aksettirirse, ya 1957 sayımının bir fantezi olduğunu, ya da 1957 - 1959 arasında muazzam bir gerilemenin vuku bulduğunu kabul etmek lâzımdır. Her iki şık ta kötüdür. Birinci şıkta, tantanayla ilân edilen 1957 Sanayi Sayımı rakamlarının bir "lâtife"den ibaret bulunduğu teslim olunacaktır ki bu halk efkârını hiç bir rakama, hatta hiç bir şeyin ciddiyetine inanmamaya sevkedecektir. İkinci şıkta, görülmemiş kalkınmanın muazzam bir gerileme kaydettiğinin itirafı gerekmektedir. Hiç bir nutukçu bunu göze alamıyacaktır. O halde eski yolda devam etmek ve 1959 da iki yıl evvelkine nazaran çok daha görülmemiş bir sayım yapmak lâzımdır.

Mehmet Akın
Rakam imalâtında rekor!

Şefik İnan, kanun ve hakikat dışı sayım neticelerini, istatistik Umum müdürlüğü bültenlerinde neşre, yanaşmadı. Daha mühimi, İstatistik Umum müdürlüğünün yaptığı sanayi anketi, daha mahdut ölçüde olsa dahi, sanayi sayımı neticelerini tam mânasıyla tekzip etmekteydi. Şefik İnan, tamamiyle hayal mahsulü olduğunu bildiği sayım neticelerini millî gelir hesaplarında da asla kullanmadı.

Hergün çeşitli tezahüratım gördüğümüz zihniyetin, hakikat uğruna göze alınan bu istiklâle, tahammülü imkânsızdı. Nitekim tahammül edemediler. Şefik İnan geçenlerde vazifesinden alındı ve bir idare meclisi üyeliğine getirildi. Demir Perde gerisinde bir zamanlar nabza göre şerbet vermiyen istatistikçilerin kazana atıldığını bilen İnan, bu mecburi istirahatı, herhalde filozofça karşılamaktadır.

Kalkınma edebiyatçıları, İnan mâniasını ortadan kaldırıldıktan sonra, rakam sahasında istedikleri gibi at oynatabilecekleri kanaatindedirler. Rakamlara kimse inanmasa bile, hiç değilse muhaliflerin Başbakanlığa bağlı bir Umum Müdürlüğün resmi neşriyatına dayanarak, görülmemiş kalkınmanın yüzünü örten peçeyi kaldırmalarını önliyebileceklerini ummaktadırlar. Yalnız burada da halli gereken L. müşkilât vardır. Hükümetle çok sıkı bir işbirliği yapan ecnebi mütehassıslar doğru istatistikler istemektedirler. Nutukları süsleyecek resmî istatistiklerin tozpembesi rengine aldanmıyacak kadar hakiki durumu tanımaktadırlar. Onlara doğru istatıktikler vermek lâzımdır. Fakat Türk halk efkârına bu istatistikleri açıklamak, görülmemiş kalkınmanın inkârı mânasına gelecektir. Hal çaresi her halde iki tip istatistik imali sayesinde bulunacaktır. Ecnebi mütehassıslara doğru istatistikler verilecek, dahilî istihlâk için, meşhur sanayi sayımlarının esprisine uygun baş döndürücü rakamlar kullanılacaktır!

Irak

Suikast

Geride bıraktığımız haftanın ortasında Bağdatın en büyük caddesi olan Râşit Caddesinde, bir makinalı tüfeğin kuru ve sert sesi işitildi. Makinalı, içinde General Kasımın bulunduğu cipe yöneltilmişti. Vakit akşama yakındı. Geceleri bile Savunma Bakanlığında yatan Kasım, mutad günlük banyosunu almak üzere Bağdatın Güney Doğusunda bulunan mütevazi evine gidiyordu.

Kurşun sesleri büyük bir panik yarattı ve suikastçılar bu fırsattan istifade ederek kaçabildiler.. Kasım hafiften yaralanmıştı. Cipe geriden atılan sayısız kurşundan ikisi, Irakın tek hâkiminin omuz hizasında sol koluna isabet etmişti. Bir kurşun da sağ eline rastlamıştı.

Kasım hemen hastaneye nakledildi. Durumu endişe verici değildi. Fakat otomobil delik deşik olmuştu. Şoförün öldüğü, Kasımın, vücudunu siper eden bir genç ve otomobilini suikastçılerle Kasımın arasına süren bir şoför sayesinde muhakkak bir ölümden kurtulduğu anlaşıldı. Bâzılarına göre, Generalin yaşaması bir mucizeydi.

Suikast teşebbüsü, Musul ve Kerkük hâdiselerinin suçlusu olarak 18 kadar subayın idamından sonra vuku buldu. Bu sebeple suikastın Nâsır taraftarları tarafından tertiplendiği kanaati uyandı. Mısır ve Suriyede bu yüzden hâlâ nümayişler devam ediyordu. Kasım, suikasttan sonra verdiği ve radyoda okunan beyanatında sucu "emperyalistler"e yükledi, emperyalistlerin kimler olduğunu söylemedi. Suikastçi Nâsırcı olabilirdi. Komünist olabilirdi. Arazisini kaybeden bir toprak ağasının temsilcisi olabilirdi. Asıl suçlu, herhalde, ihtilâlden beri Irakta bir türlü tesis edilemiyen huzur ve istikrarın yokluğu idi. Irakta büyük bir huzursuzluk hâkimdi. Huzursuzluk, ayaklanmalara ve siyasi idamlara sebep oluyordu. Bunu suikast teşebbüslerinin tâkip etmesi normaldi.

İktidardaki insanlar, ancak hakiki demokrasilerde, serseri bir kurşunla can verme korkusu olmadan emniyet içinde yaşıyabilirlerdi.

General Kasım
Vartayı atlattı

İngiltere

Mac'ın zaferi

Geride bıraktığımız Perşembe günü gecesi saat gece yarısını aşarken İngiliz İşçi Partisi lideri Gaitskell, gazetecilere "Muhafazakârlar kazandı, halkın iradesi bu şekilde tecelli etti" dedi. Seçim neticeleri henüz tamamiyle belli değildi. 630 seçim bölgesinde, ancak 264 koltuğun akıbeti belli olmuştu. Fakat bu bile muhafazakârların kat'i bir galibiyet kazandığını gösteriyordu.

Seçim İngilterenin bir bayram yaşamasına vesile oldu. Bilhassa Londra halkı, şehrin merkezinde Picadilly Circus civarında toplanmıştı. Londranın eğlence yeri olan Picadilly Circus'ta seçim neticeleri dakikası dakikasına veriliyordu. Fakat halk seçim neticeleriyle meşgul değildi. Bilhassa gençler, seçim neticelerini tâkipten çok, sevgilileriyle tatlı tatlı öpüşmeyi tercih ediyorlardı. Bir televizyon muhabirinin, "hangi partiye rey verdiniz" sualine gri saçlı bir kadın "Her ikisine de günahımı bile vermem. Hepsi bir alay sahtekârdan ibaret" cevabını veriyordu.

Bu zahiri ilgisizliğe rağmen, seçimlere iştirak bir rekor teşkil etti. İştirakın yüksekliğinin Muhafazakâr Parti aleyhine işliyeceği sanıldığı halde, iktidar partisi seçimden ekseriyetini arttırarak çıktı. Geçen devrede iki parti arasındaki koltuk sayısı farkı 53 olduğu halde, bu sefer fark 100 ü aştı. İktidardaki bir partinin ekseriyetini arttırması İngilterede 69 yıldır ilk defa görülüyordu.

Bu netice başlangıçta beklenmiyor değildi. Seçim yapılacağı haberi duyulur duyulmaz, bahislerde Muhafazakârlar 1 e karşı 6 ile kazanıyorlardı. Gallup, muhafazakârlara yüzde 7 gibi İngiltere için muazzam bir fark tanıyordu. Muhafazakâr çevrelerde tam bir itimat vardı. Partinin başkanı Lord Hailsham "İşçiler üçüncü defa yenilecek. Bu İngilterede sosyalizmin sonu geldiğine işarettir" diyordu. İşçi çevrelerinde tam bir kötümserlik hâkimdi.

Halbuki bir yıl evvel, muhafazakâr partinin mutlaka mağlup olacağından kimsenin şüphesi yoktu. Ara seçimlerinde muazzam miktarda rey kaybediyorlardı. O tarihlerde, mütehassıslar, İşçilerin 100 ü aşan bir ekseriyetle iş başına geleceğini söylüyorlardı. Bir yıl sonra bunun tam tersi oldu. Bu değişikliğin sebebi neydi?

Tory'lerin sönen yıldızını tekrar parlatan, temel sebep iktisadî durumun müstehlik gözüne câzip görünmesi oldu. İngiltere, tâlihsiz Süveyş seferinden sonra büyük bir mali buh-

Macmillan seçim neticelerini öğrendikten sonra
Buz dolabı ile elektrik süpürgesinin zaferi

ranla karşılaştı. Tory'ler buhranı önlemek maksadıyla son derece sıkı deflâsyonist tedbirler aldılar. Bunun neticesi işsizlik büyük ölçüde artarak işsiz sayısı 680 bine çıktı. Muhafazakârların ara seçimlerinde muvaffakiyetsizliklerinin temel sebebi, bu, deflasyon politikası idi. Fakat deflasyon politikası yavaş yavaş meyvalarını vermeye, İngiliz Parası eski itibarını kazanmaya başladı. Macmillanın şansı da yâver gitti. Ham madde fiyatlarının üçte bir nisbetinde düşmesi, İngiltereye büyük ölçüde döviz kazandırdı. Ham madde fiyatlarındaki büyük düşüşler yüzünden az gelişmiş memleketler, müthiş bir döviz buhranı içine düşerken, İngiltere bu sayede buhrandan kurtuldu. Fiyatlar istikrar kazandı döviz stokları yükseldi, enflâsyon önlendi.

Butler

Vazife değişikliği

Keyifler yerinde

1959 yılı başında, Sonbaharda seçim yapmayı tasarlıyan Macmillan, sert iktisadi tedbirleri yumuşatmaya başladı. Faiz haddi indirildi. Gelir vergisini azalttı ve ekonomiye bir milyar doları aşan yeni iştira gücü aşıladı.

Seçim arifesinde Macmillan, "fiyat istikrarını ve halka şimdiye kadar tanımadığı bir refahı sağladım" diyebilecek bir durumdaydı. Üç yıllık bir duraklamadan sonra istihsalde yüzde 5 civarında bir artış vardı. Bilhassa otomobil, buz dolabı, çamaşır makinası, televizyon istihsalinde görülen yükselmeler muazzamdı. İşçi sınıfları bu malları alabilecek iştira gücüne sahipti. Bunu bilen büyük bir otomobil fabrikası, seçimin ilk haftası piyasaya değeri 500 İngiliz olan -14 bin lira- halk tipi bir otomobil çıkardı. Otomobiller kapışıldı. Bu durumda, Muhafazakârların seçimi rahat bir şekilde kazanacaklarından şüphe olunmuyordu. Bir siyasi mütehassıs bunu şu şekilde ifade ediyordu: "İnsanlar, keyiflerinin iyi olup olmadığına göre reylerini kullanırlar. Macmillan, bütün İngilterenin keyfinin yerinde olduğu zamanı seçti. İçeride ve dışarıda manzara iyidir. Kraliçe bir çocuk beklemektedir. Bu, milletin moralini fevkalâde yükselten bir şeydir. Sonra asrın en güneşli, en sıcak yazını yaşadık. Herkes nefis bir tatil geçirdi, tatilden memnun döndü. Eh, insanlar memnun olunca, reylerini değişikliğin aleyhinde kullanırlar".

Seçimden evvel herkes ayni kanaattaydı. Fakat seçim kampanyası ile birlikte hava birden bire değişti. İşçiler aslan kesilmişlerdi. İşçi Partisi sekreteri Morgan teşkilâta "kıyasıya mücadele" parolasını verdi, İşçi Partisi lideri sâbık iktisat profesörü Gaitskell, kendisinden beklenmiyen muvaffak bir kampanya yaptı. Televizyonda ve radyoda, enerjik ve güvenilir bir lider kanaatını uyandırdı. Bunda o kadar muvaffak oldu ki bir televizyon teknisyeni Gaitskell hakkında "onu şimdiye kadar sürümü olmıyan bir meta sanırdık. Halbuki bugün o Macmillan'dan binlerce kilometre ileride" demekten kendini alamadı. İşçiler nihayet bir lider bulmuşlardı. İşçi Partisi, 3 yıl süren komisyon çalışmalarından sonra iyi bir program da hazırlamıştı. Tory'ler "Her şey yolunda, değişikliğe ne lüzum var" sloganıyla ortaya çıkarken, İşçiler evvelden düşünülmüş sağlam fikirlerle mücadeleye atıldılar. Mesele, fikirleri satmaktı. 1955 ten beri mutlaka iktidara gelmek maksadıyla hazırlanan işçiler, satış işini de tanzim etmişlerdi. Parti Teşkilâtı, Harold Wilson'un idaresi altında yeni baştan organize edilmişti. Bu iş için parti 3 milyon İngiliz lirası harcamış, memur - particilerin sayısını çoğaltmıştı.

Teşkilâtın yeni baştan tanziminin, seçim kampanyasının yürütülmesinde tesiri büyük oldu. İşçilerin yaptığı toplantılar muazzam kalabalık topladı. Muhafazakâr Partisi teşkilâtı telâşa düştü. Merkeze kötü haberler yağmaya başladı. İskoçya "Durum berbat 6 koltuk kaybediyoruz" haberini verdi. Midlans "10 koltuk şüpheli" diyordu. Lancashire, tehlike işaretini veriyordu. O kadar ki Muhafazakârları tutan Daily Telegraph gazetesi "Seçmenlerin ekseriyeti Muhafazakârların kazanacağını söylüyor, yalnız seçmenler kendi seçim bölgelerinde İşçiler kazanacak kanaatinde!" diyerek, bu değişikliği ifade etti. Nabız yoklamaları da işçilerin muazzam bir ilerleme kaydettiğini gösteriyordu. Seçime üç gün kala, iki parti eşit durumdaydı. Gerçi kararsızların sayısı çoğalmıştı. Ama kararsızlarda biraz deşilince daha çok işçilere mütemayildiler.

Sandık başına gidildiği gün netice tam mânasıyla meçhuldü. Halbuki seçim Muhafazakârların ezici zaferiyle neticelendi. İşçilerin "Harp, sulh, atom bombası, sosyal adalet, istikbal v.s."ye taallûk eden programları, otomobil, buzdolabı, televizyon, çamaşır makinaları istihsalindeki artış karşısında mağlûp oldu.

Dünyadaki akisler

Muhafazakârların zaferi, Batı Hükûmet çevrelerinde sevinç uyandırdı. Asyada, CENTO -Bağdat Paktı- ve S. E. A. TO. memleketleri hariç hayal kırıklığı oldu. Maamafih en çok sevinen Washington'daki Bağdat Paktı temsilcileri oldu. Menderes, Muhafazakârların zaferi için "iyi bir şey" dedi. İran Başbakanı İkbal, "CENTO üyelerinin hepsi memnun"

Selwyn Lloyd

Tebdili mekânda ferahlık!.

şeklinde konuştu. Pakistan Dışişleri Bakanı "mes'ut olduğunu" açıkladı. Herter, ihtiyatlı davranarak "kazanan tebrike lâyıktır"dan başka bir şey söylemedi. Maamafih en diplomatik konuşmayı, CENTO toplantısında İngiltereyi temsil eden sefir Harold Caccia yaptı. Sefirin ağzından çıkan tek söz "Eh, seçimler de bitti" oldu!

CENTO üyelerinin sevinmesine sebep, CENTO'nun gayelerine karşı, işçilerin açıkça cephe alması oldu. İşçilerin Orta-Doğu politikası, 6 esasa dayanıyordu. Prensipler şunlardı:

1) Orta Doğu, Soğuk harp politikalarına mevzu olmaktan çıkarılmalı ve bölgenin silâhsızlandırılması sağlanmalıydı.

2) Bölgedeki memleketlerin hudutları, İsrail dahil, büyük devletler ta-

rafından Birleşmiş Milletlerin iştirakiyle garanti edilmeliydi.

3) Nâsırla diplomatik münasebetlet kurulmalı, Yemen ve Suudî Arabistan ile olan ihtilâflar halledilmeliydi.

4) Birleşmiş Milletlerin himayesi altında, petrol gelirlerinin âdil tevzini temin etmek ve hayat seviyesini yükseltmek maksadıyla bir İktisadî konsey kurulmasıydı.

5) Ticarî yollardan İngilterenin petrol ihtiyacı emniyet altına alınmalıydı. Petrol için silâha başvurmak veya tehdit etmekten vazgeçilmeliydi.

6) Arap - İsrail ihtilâfını önlemek için yeni teşebbüsler yapılmalıydı.

Bu program gerçekleşir, bölgenin silâhsızlandırılmasına ve tarafsızlaştırılmasına gidilirse, ortada CENTO-dan eser kalmıyacaktı. Bu sebeple, CENTO üyeleri, İşçi zaferinden son derece ürküyorlardı. Halbuki Ondokuzuncu asır metodlarından tamamen kurtulamıyan Muhafazakârlar "Arap'arı böl, işine geleni silâhlandır, kafa tutanı cezalandır" politikasına taraftardılar ve CENTO'nun müdafiiydiler.

Kıbrıs meselesi bakımından da, işçiler Londra anlaşmasını desteklemekle beraber, Adadaki Türk ekalliyetine tanınan garantileri aşırı buluyorlardı.

Bu sebeple, Ankarada Türk hariciyesinin bir sözcüsü A. P. muhabirine, Türk Hükümetinin memnuniyetini belirtti ve Macmillan'ın "anlayışını, inceliğini ve maharetini" övdü. Sözcüye göre, Kıbrıs meselesi, Macmillan'ın bu meziyetleri sâyesinde halledilmişti...

Küba

Cesur basın

Geçen hafta Kübada, bir kaş işaretiyle Cumhurbaşkanını istifaya zorlıyan milletin sevgilisi kudretli Fidel Castro ile hür basın arasında şiddetli bir mücadele başladı. Buna sebep, Castro'nun bir televizyon konuşmasında, Diario de la Marina gazetesini ihtilâle ve ihtilâl hükümetine aleyhtar olmakla suçlandırması ve Avance gazetesinin neşriyatını şüpheli bulması oldu.

Basın hürriyetine samimî surette inandığı söylenen Castro'nun ithamları çok ağırdı. İhtilâlden yeni çıkan Küba, ihtilâl aleyhtarı ilân edilen kimselerin henüz kurşuna dizildiği bir memleketti. Halbuki gazeteler, hükümetin beğenmedikleri icraatını tenkitten başka bir şey yapmamışlardı. Basın hürriyetine inanan bir insan için, tenkitler son derece mâsumane idi. Her halükârda Diaro ve Avence gibi hür gazeteler ihtilâl aleyhtarlığı sıfatını hak edecek hiç bir harekette bulunmamışlardı. Maamafih samimî basın hürriyeti taraftarı Castro'nun ithamlarında, hiç değilse bâzı insanları şaşırtacak hiç bir taraf yoktu. Bu, hemen hemen böyle oluyordu. Bâzı iktidarlar, basın hürriyeti diyorlardı. Sonra basın hürriyeti zülfü yâre dokununca hürriyet böyle kullanılmaz buyuruyorlardı. Ondan sonra da dosta düşmana dönüp, "ben basın hürriyetinin taraftarıyım, benim memleketimde basın hürdür" şeklinden nutuklar veriyorlar, hatta zoraki şahitler buluyorlardı.

Kübada durum daha bu dereceye gelinmemişti. Hür basın da kolay kolay bu duruma gelmeye râzı olacağa benzemiyordu. Nitekim "ihtilâle aleyhtarlık" ile suçlandırılan Diario, cesur bir mücadeleye girişti. Diario, Castro'ya sansür olmamasının basın hürriyetinin mevcut sayılmasına yetmediğini, basına karşı bir tazyik havasının yaratılmaması gerektiğini hatırlattı. Diğer bir makale, Castro'nun "Amerika memleketleri Basın Derneği"ne -ki bir cins Milletlerarası Basın Enstitüsüdür- yönettiği hücumları enerjik bir dille cevaplandırdı. Gazete, diktatör Batista'nın basın hürriyetini kısmasını şiddetle tenkit eden Basın Derneğini bir zamanlar çok beğendiğini söylüyordu. Bir zamanların makbul Basın Derneği yine ayni prensipleri savunuyor. Fakat bu sefer iktidardaki Castro'yu öfkelendiriyordu!

Diaro'da diğer bir makale daha vardı. Bu makalede, gazete Castro'ya teşekkür ediyordu. Zira Castro'nun hücumu gazetenin satışlarını arttırmış, Diaro'yu halkın gözünde sempatik yapmıştı!

İsrail

Yaklaşan seçimler

İsrailde 3 Kasımda yapılacak olan milletvekili seçimlerine katılacak gruplar bu haftanın başında belli oldu 120 koltuk için, 1 milyon 120 bin seçmenin önüne 24 ayrı liste çıkmaktadır! Yâni 24 siyasî grup seçime katılmaktadır. Bu, herhalde bir dünya rekorudur. İşin daha mühimi, İsrailde en geniş şekliyle nisbî seçim sistemi tatbik olunmaktadır. Bu demektir ki 24 siyasî teşekkülden hemen hemen hepsi, aldıkları oy sayısına uygun olarak 120 koltuğu aralarında paylaşacaklardır. Hiç bir parti kolayca mutlak ekseriyeti elde edemiyeceğine göre, hükümeti karışık bir koalisyon kuracaktır.

Ben Gurion
Koltuk tehlikede

İsrailde parti sayısının çokluğu memleket realitelerine uymaktadır. Çünkü 11 yaşındaki bu memleket, dünyanın dört bucağından gelmiş, farklı insanlardan müteşekkildir. Bütün gayretlere rağmen, İsrail milletini teşkil eden gruplar arasındaki farkları kaldırmak mümkün olmamakta, farklar politik bakımdan parti sayısının çoğalmasıyla gözükmektedir. Maamafih, İsrailde başlıca iki grup insan göze çarpmaktadır. Birinci grup, Avrupadan gelen muhacirlerdir ki sosyalizme çok yaklaşan, bâzan sosyalizmi aşan bu genç devletin aristokrasisini teşkil etmektedir. İkinci grup, şark muhacirleridir. Şark muhacirleri, İsrailin "parya" sınıfına muadildir. Bereket İsrailde demokrasi vardır ve sayıca kalabalık Şark muhacirlerinin reylerini toplamak için partiler yarış etmektedirler. Şark muhacilerlerine mensup adaylar, bu sebeple parti listelerinde oldukça geniş yer bulmaktadırlar.

24 siyasî teşekkülün en gürbüzleri, meşhur Ben Gurion'un partisi Mapai ile milliyetçi Herut partisidir. Mapai 11 yıllık iktidar devresinden yıpranarak çıkmıştır. Bu, Herut'un şansını arttırmaktadır. Mapai, iktidarın yıpranmasını telâfi için, Sina zaferini kazanan General Moşe Dayan'ı ve zaferin diplomatik tarafını yürüten Şimon Perez'i ve diğer popüler kimseleri listesine almıştır. Maamafih bir gazetenin yaptığı seçim anketi, her şeye rağmen Herut Partisinin Mapai'den 3 - 5 koltuk çalabileceğini göstermektedir. Bu üç beş koltuk, Ben Gurion'un partisinin liderlik ettiği koalisyonu İktidardan düşürecek mahiyettedir. Onun yerini Herut'un liderliğinde bir koalisyon alabilecektir. Herut'un hâlen ümidi budur. Yalnız içeride bütün gayrı memnunları toplıyan Herut, dışarıda hiç realist olmıyan tehlikeli bir politikanın şampiyonluğunu yapmaktadır. Herut, İsrailin tarihî hudutlarının tesisini istemektedir. Tarihî hudutlardan maksat, Ürdünün İsrail hudutları içine alınmasıdır. Böyle bir teşebbüse bütün Arap âleminin karşı koyacağı ve yeryüzünde hiç bir memleketin İsraili desteklemiyeceği aşikârdır.

Eğer İktidara gelirse, Herut, hiç şüphe yok, bu tarz aşırı iddialardan vazgeçecektir.

F E Z A

Lunik III

Yarışta son safha

Sovyet teknisyenleri geçen hafta Lunik III'ü de fezaya gönderdiler. Batılı âlimler, Lunik II'den sonra Lunik III'ün bir feza ilimleri ihtilâli yarattığını söylemektedirler. Zira Lunik III başarısıyla, fezanın fethinde en büyük merhale aşılmış bulunmaktadır.

Sovyetlerin "Feza istasyonu" adını verdikleri Lunik III, gökyüzüne fırlatıldıktan sonra takriben 7 bin kilometre yüksekliğe çıkmış ve bir müddet Ayın bir sun'i peyki gibi etrafında dolaştıktan sonra tekrar dünyaya dönmüştür.

Lunik III'ün bu yolculuğu üç güne sığmıştır. Böylelikle ilim ve fen dünyasında ilk defa olarak Dünya ve Ay arasında gidip gelebilen bir vasıta, insan elinden çıkmış bulunmaktadır.

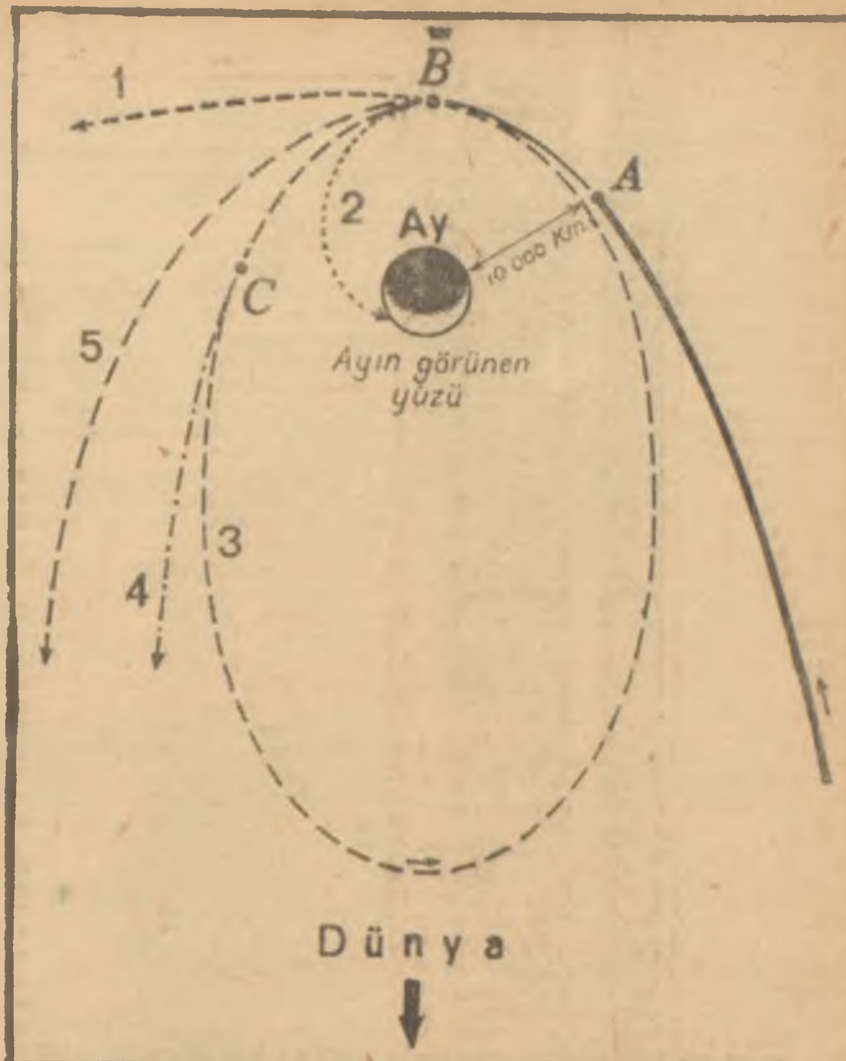
Bu, elbette evvelkilerinin yanında çok büyük bir muvaffakiyettir. Lunik III, Sputnikler ve diğerleri yanında, bir "feza ihtilâli"dir. Böyle telâkki edilmesi için de iki sebep mevcuttur:

Sebeplerden birincisi Lunik III'ün içinde taşıdığı hassas âletlerdir. Rus sun'i peykinde bir televizyon, son derece hassas fotoğraf alıcıları vardır. Bu makineler, Sun'i peykin fezadaki gezisi boyunca devamlı olarak çalışmışlar ve Aya dair en belli, en açık ve en gerçek bilgiyi tesbit etmişlerdir. Nitekim Rus bilginleri, Ay sathının, Lunik III'deki alıcılarla en ufak teferruatına kadar tesbitinin kabil olduğunu açıklamışlardır. Sebeplerden ikincisi ise, Lunik III'ün Dünya ile Ay arasındaki sahanın bütün esrarını çözmüş olmasıdır. Daha evvel fezaya fırlatılan sun'i peyklerin yahut füzelerin bu seyahati bilindiği gibi sadece gidişe inhisar ediyordu. Alınan bilgiler, bu gidişin arkada bıraktığı izler ve tesirlerden ibaretti. Halbuki şimdi durum bambaşkadır. Feza metodik ve analitik bir tarzda incelenebilir, hakkında kesin hükme varılabilir bir hal almaktadır.

Lunik III'ün Gökyüzüne atılışında, bir ay önce Dünyanın alâkasını üzerinde toplamış bulunan Lunik II'den pek büyük bir farkı olmadığı tahmin edilmektedir. Yani Ruslar aynı sistemi, aynı malzemeyi, aynı yakıtı kullanmış olacaklardır. Sadece Lunik II'deki hassas âletlerin ağırlığı 390 kilo iken, Lunik III, yeryüzüne bilgi getirecek, fezanın sırlarını tesbit edecek 435 kiloluk hassas âletler taşımıştır. Nihayet birincisinin tamamının ağırlığı 1511 kilo iken Lunik III'de bu ağırlık 1553 kiloyu bulmuştur.

Lunik III için açıklanan bilgiler arasında, Füzenin süratinin muhtelif mesafeler için ayarlanması da vardır. Dünyadan 250 kilometre uzaklığa erişmiş bulunan füze bu arada saniyede 7.8 kilometrelik bir sürate maliktir. Bu mesafe ve bu sürate Ruslar "Birinci kozmik sürat" demektedirler. Zira atılan füze, Dünya cazibesinden çıkıp kendi etrafındaki hareketi ve bu hareketten elde ettiği muvazene ile sun'i peyk olmak, fezada belli bir daire çizmek imkânını bulmaktadır. Şayet Füzenin bu aradaki sürati saniyede 7.8 kilometreden az daha yukarı ise, bu takdirde fezadaki seyri bir daire değil, bir elips çizecektir. Bu arada, Füzenin yer yüzünden 230 kilometre mesafede süratinin artması ve tahminen saniyede 11 kilometreyi bulması, fırlatılan sun'i peykin Feza içindeki serbest hareketini temin edecek imkânları sağlayacaktır. Demir Perde bilginlerinin İkinci kozmik sür'at" dedikleri de işte budur. Bu sürat ile sun'i peyk, arz cazibesi ve kuvvetinin artık tamamen dışında kalmaktadır. Tahmin edildiğine göre Lunik I ve Lunik II ye göre yukarıda izah ettiğimiz sürat ayarlaması, yani Peykin istenilen mesafede istenilen süratte olmayışı, Feza fethinin gecikmesine sebep olan başlıca nokta olmuştur. Lunik I ve II'nin, 230 kilometredeki süratinin saniyede 11,1 veya 11,2 civarında olduğu zannedilmektedir. Bu sebeple de birincisi güneş sistemi içinde kaybolmuş yani erimiş gitmiş, ikincisi de olanca sürati ile Ay kışrına âdeta mıhlanmıştır.

Rusların Gökyüzü fethindeki büyük başarılarının sırrı, Fezaya atılan peykin süratinin kontrol ve tanzimindedir. Kuvvetli bir ihtimal olarak söylenebilir ki, Lunik'ler iki ayrı hareket kuvvetine sahip olarak yeryüzünü terketmektedirler. Bunlardan birincisi sun'i peyki belli bir süratle, belli bir mesafeye kadar götürmekte, peyk arzu edilen noktaya vardığında elektronik bilginlerinin hesaplarına uygun olarak, Füzenin ikinci hareket kuvveti, telsizle harekete geçi-

Lunik III'ün Aya yaklaşmasıyla beliren ihtimaller

1) Sapıp Fezaya doğru gidebilir, 2) Aya düşebilir, 3) Ayın peyki olabilir, 4) Hızlanarak C noktasında Ayın mahrekinden kurtulabilir ve ondan uzaklaşabilir, 5) Parabol şeklinde bir mahrek alabilir.

Not: Son iki ihtimalde de, yol, onu Dünyanın yakınına getirecektir.

rilmektedir. Amerikan kontrol istasyonlarının Rus peyklerinin Feza içindeki hareketlerinden, Moskova çevreleri resmî açıklamalarda bulunmadan önce, bilgi sahibi olmalarının sebebi budur.

Lunik II'nin sürati, bu sistem içinde hazırlanmış ve yer yüzünden Doppler - Fizeau nazariyeleri ile kontrol edilip, ölçülmüştür. Lunik III te hesaplar çok daha ileri bir ölçü içinde tutulmuş ve Peykin Dünya ile Ay arasındaki mesafeyi katedecek kuvvette olması yanında süratinin de "İkinci kozmik sürat"ten biraz daha eksik bulunmasına gayret edilmiştir. Bu mevzuda en açık bilgi Tchebatarev'in hesaplarında görülmektedir. Bu Rus bilgini Aya ulaşmanın her zaman için kabil olmıyacağını, zira Ay ve Dünyanın kendi etraflarında ve Güneş sistemi içindeki hareketlerinin buna müsaade etmiyeceğini belirtmektedir. Gene "Feza istasyonu" mevzuunda bir başarı temin etmekte, peykin Ayla birlikte Dünya etrafında aynı hareket kabiliyetine ulaşması ile kabil görünmektedir. Bu senkronizasyon yani aynı hareket gücünü temin ediş için de peykin süratinin enbinde beş nisbeti gibi son derece hassas bir ölçü içinde en azından 4 bin kilometre öteden kontrol edilmesi gerekmektedir. Rusların Lunik III te ulaştıkları başarı işte bu noktalarda toplanmaktadır.

Gökyüzünün fethinde bundan sonra nereye gidilecektir? Gaye ne olacaktır? Gaye, Ay ile Dünya arasında bir ara istasyonu kurmak şeklinde kendini gösteriyor.. Bu ara istasyon Dünyadan 36 bin kilometre mesafede olacaktır. Zira bu mesafede bir Feza istasyonunun Dünya çevresindeki hareketinin Dünyanın kendi çevresi etrafındaki hareketine eşit olduğu hesaplanmıştır. Böylelikle, Gökyüzündeki yeri itibariyle, Dünya ile aynı ölçüler içinde hareket ettiğine göre, Feza istasyonu sabit kalacaktır. Bu istasyonun meteorolojik bir merkez şeklinde kullanılması, en iyimser tahmindir. Bu Feza istasyonundan radyo yayınları yapmak ta kabildir, Yeryüzünü kontrol etmek de mümkündür.

KİTAPLAR

BÜYÜK YAZARLAR

(İstanbul, Varlık Yayınevi, 1959. 389 sayfa. Fiyatı 5 lira. "Varlık Yayınları, Sayı : 703", "Faydalı Kitaplar: 2")

Varlık Yayınevi, "Faydalı Kitaplar" serisinde yayınladığı "Büyük kompozitörler"den sonra, serinin ikinci kitabı olarak "Büyük yazarlar"ı çıkardı. İkinci adı "Batı edebiyatının seksen yazarı" olan kitapta, doğum tarihi 1749 olan Goethe'den 1913 doğumlu Camus'ye kadar seksen yazar, doğum tarihlerine göre sıralanmaktadır.

Kitabın belirli hacimdeki bir seride yayınlanması, hazırlıyanları çeşitli bakımlardan sınırlı hareket etmeğe zorlamıştır.

"Büyük yazarlar"ın en büyük kısmı Ondokuzuncu ve Yirminci asır yazarlarına ayrılmıştır. Eğer rakkama vurmak gerekirse, 1749 - 1799 arası 7 yazara, 1800 - 1849 arası 15 yazara, 1850 - 1899 arası 48 yazara, 1900 den sonrası da 10 yazara ayrılmıştır. Okuyucunun daha çok ilgilendiği çağdaş yazarlara daha geniş yer ayrılması düşüncesi tamamiyle yanlış sayılamaz. Yalnız, bu yazarlardan bir kısmının gereksizliği, bazılarına ayrılan yerlerin öbürlerine göre nispetsiz derecede geniş tutulması göz önüne alınırsa, bunlara ayrılan yerlerden faydalanmak suretiyle, "batı edebiyatı" yazarlarını 1749 dan değil, Avrupa edebiyatlarının ilk büyük temsilcilerinden başlatmanın hem mümkün, hem de çok daha yerinde olacağı anlaşılır. Hiç olmazsa, lüzumsuz bazı yazarlar atılmak suretiyle ve bunların yerine Dante, Boccacio, Rabelais, Shakespeare, Cervantes, Montaigne, Defoe, Rousseau gibi yazarlar alınarak, aradaki boşluk büyük kısmıyla doldurulabilirdi.

İkinci ölçüsüzlük, ele alınan devre içindeki yazarların seçiminde kendini göstermektedir. Şüphesiz ki, böyle bir seçim yapılırken, herkesi aynı zamanda memnun etmeğe imkân yoktur. Birinin beğendiğini, önemli gördüğünü başka biri hiç de o şekilde kabul etmiyebilir. Yalnız elbetteki bu uyuşmazlık da yine belli bir nispet içinde kalabilir. Meselâ Fransız edebiyatından Alain, Barrès, Giono Rumen asıllı Istrati, Lacretelle'i alıp da Laclos, Sartre, Cocteau, Verlain, Baudelaire, Rimbaud'nun bir kenara itilişini mazur görmeye imkân yoktur. Aynı duruma diğer edebiyatlarda da rastlanmaktadır. Meselâ Amerikadan Pearl Buck, Saroyan, Gertrude Stein, Wolfe, Upton Sinclair, Frost alınıyor, buna karşılık Melville, Whitman, O'Neill, Williams veya Auden bırakılıyor. İngilizlerden Galsworthy, Woolf gibi yazarlar, Hardy, Wilde, D. H. Lawrence, Yeats veya Austen'e tercih ediliyor. Hele İskandinav yazarlarından, daha yeni ve bazıları Nobel armağanı kazandı diye Hamsun, Lagerkvist, Lagerlöf ve Laxness'in alınıp da İbsen, Strindberg veya Andersen'in bir yana bırakılmasını anlamak zordur.

Diğer bir ölçüsüzlük, edebiyatlar arasındaki nispetsizliktir. Fransa 32 yazarla, Amerika 17, İngiltere 11, Almanya -ikisi Avusturyalı olan- 5 Rusya 5, İtalya ve İskandinavya dörder yazarla, İspanya 2 yazarla temsil ediliyor. Edebiyat nevilerinde de aynı nispetsizlik göze çarpmaktadır. Romancılar en büyük yeri alıyor. Araya garnitür çeşidinden birkaç şair ve piyes yazarı serpiştirilmekle iktifa edilmektedir.

Fakat kitabın en önemli aksaklığı, tertipteki bu ölçüsüzlüğün hemen aynıyla muhtevada da sürüp gitmesidir. "Büyük yazarlar"daki 80 maddenin dörtte üçü, yabancı kaynaklardan tercüme edilmiştir. Bu kaynakların ve yazarlarının ayrı ayrı oluşu, bu maddelere alabildiğine karışık bir görünüş veriyor. Bu karışık görünüşe rağmen bari çevrilen yazılar sağlam, faydalı şeyler olsa bir dereceye kadar mazur görülebilir. Halbuki maddelerin yine dörtte üçü, yazarın hayatına ait tarihler sıralamaktan, şu tarihte doğdu, şu tarihte öldü, şu tarihte bunu yaptı, şu tarihte şunu yaptı demekten ileri geçmiyor. Açın Chateaubriand'a veya Stendhal'e ait kısımları -bunlar kitapta en geniş yer ayrılan yazarlardandır-, sayfalar boyunca bu biyografik bilgilerden başka birşey bulamıyacaksınız. Halbuki asıl önemli olan, en küçüğünden en büyüğüne kadar her ansiklopedide bulunabilecek bu çeşit tarih sıralamaları değil, yazarın kendi edebiyatında, dünya edebiyatındaki yeri, eserlerinin getirdiği yenilikler, edebiyata kattığı değerlerdir. Eğer kitabın çeşitli hazırlayıcı ve çeviricileri, meselâ Poe, Musset veya Mann maddesine bakmış olsalardı, böyle bir kitapta neyin bulunması gerekeceğini daha iyi anlıyabilirlerdi. Önsözde, "ihtiyacımıza cevap verecek tarzda yabancı bir esere rastlamış olsaydık, elbetteki işimiz çok kolaylaşmış olacak, size daha metodlu bir biyografya kitabı verebilecektik. Ancak böyle bir kaynağa rastlamadığımız için birbirinden pek ayrı tarzda ve ölçüde kaynaklardan faydalanmak zorunda kaldık" mazereti, Batıda bu yoldaki eserlerin bolluğu göz önüne alınınca çok garip kaçmaktadır. Anlaşılan kitabın hazırlayıcıları, kendi çalıştıkları sahadan habersiz kimseler. Hepsi bir yana, şu Amerikan cep kitaplarında yayınlanan "The Reader's Companion to World Literature" bile, en kabası bir iki sayfayı geçmiyen maddelerinde, "Büyük yazarların" on sayfada anlatamadığı yönleri çok güzel bir şekilde ortaya koymaktadır.

"Büyük yazarlar"ın bu şekliyle en faydalı tarafı, kitapta ele alınan yazarların Türkçeye çevrilmiş kitaplarının yeni harflerle baskılarına ait olarak Baha Dürder tarafından ha-

zırlanan bibliyoğrafya bilgileridir. Okuyucu bu notlarda, hangi yazarın hangi eserini yeni harflerde bulabileceğini öğrenebilmektedir.

OKUNACAK ROMANLAR

(Hazırlayan Baha Dürder. İstanbul, Öğretmenler Derneği Yayınları, 1959. 64 sayfa, 100 Kuruş. "İstanbul Öğretmenler Derneği Cep Kitapları: 6, III. Seri: Öğretmen için Faydalı Kitaplar")

Edebiyat bilgi ve sevgisini, okumak zevkini geliştirmek veya bir kütüphane kurmak isteyen herkesin en çok sorduğu suallerden biri de, dünya edebiyatını temsil eden en önemli romanların hangileri olduğudur. Bunların tespiti için şimdiye kadar birçok denemeler yapılmıştır. Büyük yazarlardan, kendi edebiyatlarından veya dünya edebiyatından en beğendikleri on, otuz, elli veya yüz romanlık listeler istenmiş, mecmualar bu mevzuda anketler açmış, ilim ve eğitim müesseseleri komisyonlar meydana getirerek listeler hazırlamışlardır. Baha Dürderin hazırladığı "Okunacak romanlar" adlı kitapta bu çalışmaların bir kısmı toplu olarak verilmektedir. "Şahıs listeleri" başlıklı ilk kısımda Will Durant, André Gide, Somerset Maugham, William L. Phelps, Morley Callaghan, Thomas Mann, Carl Sandburg, Carl Carmer, Thomas Craven, Cornell O. Skinner'in listeleri, "Komisyonların veya anketçilerin listeleri" adlı ikinci kısımda "Britain To-Day" mecmuasının haftalık "Figaro Littéraire" gazetesinin tertiplediği soruşturmalarda alınan neticeler bulunmaktadır. Bunlara, rahmetli Ataçın 1943 yılında çıkan "Romancılarım" adlı yazısı da eklenmiştir. Baha Dürder, bu çeşitli listelerde adı geçen eserlerden herbirinin Türkçeye çevrilip çevrilmediğini de belirterek, hem okuyucuya hem de çeviricilere faydalı bir iş yapmaktadır. Kitabın bu birinci bölümü, çeşitli listelerin birleştirilmesi sonunda en çok puan alan romanlara ait bir liste ile sona ermektedir. Buna göre, "Madame Bovary" 10; "Karamazof kardeşler" 7; "Harp ve sulh", "Goriot Baba", "Huckleberry Fin" 6; "Tom Jones", "David Copperfield", "Vanity Fair", "Don Kişot", "Babalar ve çocuklar", "Üç silâhşörler", "Kırmızı ve siyah", "Gülliver'in seyahatleri" 5; "Moby Dick", "Canidide", "Adolf", "Sefiller" 4; "Germinal", "Dominique," "İtiraflar", "Poe'nun hikâyeleri", "Kızıl damga", "Tess of the d'Ubervilles" 3 er puan alarak başta gelmektedir.

"Okunacak romanlar"ın ikinci bölümünde de, en çok puan alan on romancının Türkçeye çevrilmiş eserlerine ait bibliyoğrafya yer almaktadır. Okuyucu bu bölümde, Balzac, Dickens, Dostoyevski, Fielding, Flaubert, Cervantes, Stendhal, Tolstoy, Turgenyef ve Mark Twain'in dilimize çevrilen bütün eserleri hakkında bibliyoğrafya bilgilerini bulabilmektedir. "Okunacak romanlar", bu haliyle, kendi kendilerine yazının başındaki suali soranlar için çok faydalı bir eserdir.

MUSİKİ

A. B. D.

Yeni bir Cliburn

(New York, Ekim... İlhan K. Mimaroğlu yazıyor)

Leventritt Müsabakasının, Belçikanın Kraliçe Elizabeth Müsabakası, yahut Parisin Marguerite Long-Jacques Thibaud müsabakası gibi, dünya çapında bir itibar görebilmesi için tek muhtaç olduğu şey, propagandadır. Bunun için de bu müsabakayı hazırlıyanların "kendilerini satmayı" bilmeleri gerekmektedir. Yoksa, Edgard Leventritt adlı musikisever avukatın mirasından faydalanarak kurulan ve başlıca maksadı olağanüstü kaabiliyetlere sahip icracı gençlerin meslek hayatlarına ışık tutmak olan bu müsabakanın, ehemmiyet ve seviye bakımından, dünyanın başlıca icra müsabakalarından aşağı kalır tarafı yoktur. Avrupanın, yukarda adı geçen icra müsabakalarını paraca hükümetler destekler; Leventritt Müsabakasının böyle bir mazhariyeti yoktur. Fakat geçen hafta New York'ta Carnegie Hall'da yapılan Yirminci Leventritt İcra Müsabakası finalinin gördüğü büyük ilgiden, hele basının desteğinden sonra, Amerikan hükümetinin bu teşebbüsü paraca desteklemesi ve Leventritt Müsabakasını sadece musikisever avukatın mirasının mahdut imkânlarına muhtaç kalmaktan kurtarması beklenebilir.

Van Cliburn
Mikyas!

Yirminci Leventritt Müsabakasının bundan öncekilerden ayrılan tarafı, finalin ilk defa olarak halka açık olmasıydı. Bundan önce her seferinde jüri, elemelerde olsun, finalde olsun, müsabıkları kapalı kapılar arkasında dinlemiş, netice ancak basın yoluyla halka duyurulmuştu. Bu kere finalin halka açık olması gene de bu müsabakaya, Avrupanın başlıca icra müsabakalarının ilgi çekiciliğini sağlamıyordu. Çünkü, Avrupanınkilerde baştan başlıyarak müsabakanın bütün safhaları halkın önünde yapılırdı. Yalnız finalin halka açık olması sadece bütün engelleri atlamış üç tane müsabıkın halk önüne çıkmasına imkân veriyordu. Bu da böyle bir hâdisenin heyecan vericiliğinden çok şeyin kaybolmasına yol açıyordu.

Gene de Yirminci Leventritt Müsabakası Finalinin, alelâde bir konserden ayrılan yanları vardı. Üç tane piyano konsertosundan meydana gelen dolgun bir programdan sonra dinleyicilerin sakin sakin evlerine gitmeyip, jürinin kararını beklemeleri, bu konseri, alelâde konserlerden ayıran başlıca hususiyetti.

Leventritt Mükâfatlarına hem piyanistler, hem kemancılar katılabilirdi. Bu kere jüri, elemelerde, üç tane piyanisti finale bırakmıştı. Bu müsabakanın, dünyanın başlıca icra müsabakalarından, güçlük bakımından aşağı kalmadığının bir delili, jürinin şimdiye kadar yedi kere, mükâfatı hiç kimseye vermemiş olmasıydı. Bunun neticesi, bugün genç neslin Kalburüstü icracıları arasında sayılan Eugene Istomin Sigi Weissenberg, Gary Graffman, Van Cliburn gibi piyanistlerin, Erno Valasek, Betty Jean Hagen, David Nadien, Anton Steinhardt gibi kemancıların Leventritt Müsabakasını kazanmış olmalarıydı.

Çekişme başlıyor

Jüri, iki erkek ve bir de kız piyanisti finale bırakmıştı; herbiri bir konserto çalacak, Abram Chasins, Rudolf Serkin, Georg Szell, Leon Fleischer, Nadia Reisenberg gibi usta öğretmenlerden ve musikişinaslardan meydana gelen jüri önünde, bundan önce müsabakayı kazanmış icracıların çapında bir musikişinas olup olmadığını ispat edecekti. Bundan önce müsabakayı kazanmışlar arasında bir Van Cliburn'ün bulunduğunu da unutmamak lâzımdı.

Önce sahneye bir genç kız çıktı. Alfred Wallenstein idaresindeki Symphony of the Air ile birlikte, Brahms'ın Birinci Konsertosunu çalmıya başladı. Beklenebileceği gibi, tekniği kusursuzdu. Bu güç eseri, iki tane ufacık falsodan başka hiç bir aksama yapmadan çalması, müsabakayı onun kazanacağı tahminini yürütülmesine yeterdi. Ama, Juilliard mezunu, Rosina Lhevinne'in öğrencisi, 25 yaşındaki Tana Bowden, Brahms musikisinin aradığı ifadeyi ve derin-

liği sağlıyabilmiş miydi? Hem daha iki tane daha piyanist vardı.

İkinci piyanist, Malcolm Frager, Prokofiyef'in İkinci Konsertosu gibi son derece güç bir eseri seçmişti. Frager, uzun boylu, acemi tavırlı bir gençti; fakat parmaklarını piyanoya dokundurduğu andan itibaren acemiliğinden eser kalmadı. Ender rastlanan kaabiliyette bir piyanistin çalmakta olduğuna şüphe yoktu. İlk bölümün uzun, refakatsız, çetin solosunda bütün salonun nefesi kesilmiş gibiydi. Frager, "piyanist olarak doğmuş" denilen tiplerdendi. Üçüncü müsabıkın Frager'den daha üstün bir başarı göstermesi için ağzıyla kuş tutması gerekiyordu Müsabakayı Malcolm Frager'den başkası kazanamazdı.

On dakikalık bir aradan sonra üçüncü piyanist, Kenneth Amada sahneye çıktı. Onun seçtiği konserto da, Rahmaninof'un meşhur ikinci konsertosuydu. Moriz Rosenthal, Isidor Philipp, Edward Steuermann gibi ünlü öğretmenlerden ders almış olan Kenneth Amada, başlangıçtaki sinirliliği, aceleciliği ve orkestrayla beraberliğini kaybetmesi hesaba katılmazsa, Rahmaninof konsertosunun, bir Rubinstein'la, bir De Groot'la, bir Anda'yla kıyaslanabilecek, üstün bir icrasını çıkarttığı söylenebilirdi. Fakat Frager'in seviyesi o kadar yüksekti ki, Amada ister istemez gölgede kalacaktı.

Netice bildiriliyor

Rahmaninof konsertosundan sonra gene bir ara verildi. Jüri karar için odasına çekildi. On gün kadar süreyle, altmıştan fazla piyanisti dinlemiş olan jüri kararında gecikmedi. On dakika kadar sonra musikisever avukatın karısı, üç müsabıkla birlikte sahneye çıktı. Kısa bir konuşmadan sonra Yirminci Leventritt müsabakasının iki madalyasını, Tana Bawden ile Kenneth Amada'ya verdiği zaman salonda tereddütlü bir alkış başladı. Carnegie Hall'u hınca hınç dolduran 2.600 kişi en büyük tezahüratı Malcolm Frager'e göstermişti. Ne oluyordu? Birincilik Tana Bowden'e ya da Kenneth Amada'ya mı verilmişti? Fakat hemen sonra, Mrs. Leventritt, Malcolm Frager'i mikrofonun önüne getirdiğinde durum anlaşıldı Bawden ile Amada'ya verilen, ikincilik ve üçüncülük madalyasıydı. 1959 Leventritt Müsabakasını haklı olarak Malcolm Frager kazanmıştı.

Teknik yetkisi bakımından bir Van Cliburn'den aşağı kalmıyan Malcolm Frager, St. Louis'de doğmuş, altı yaşında konser vermiye başlamış, 1949 yılında New York'a gelmiş ve Carl Friedberg'le çalışmıştı. 24 yaşındaki Frager bundan önce birkaç mükâfat daha -bu ara Paris civarında Fontainebleau'daki Amerikan Konservatuarının Prix d'Excellence'ını kazanmıştı. Ama, dünya çapında, hatta Amerika çapında tanınabilmesi için, herhalde Van Cliburn gibi, eski dünyada bir müsabaka kazanması gerekecekti. Cliburn misali birşey öğretmediyse, ancak o zaman dünya onun adını duyacak, plâklarını dinliyebilecekti

K A D I N

Ev

İhtiyaca göre...

Nüfus arttıkça, büyük şehirlerde mesken dâvası halli en güç meselelerden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Mesken buhranının bir neticesi, yerden tasarruftur. Bu yüzdendir ki birçok aile, "nohut o da, bakla sofa" misali evlerde barınmak zorunda kalmaktadır. İşte bu "nohut oda, bakla sofa" içinde mümkün mertebe rahat edebilmek, "geniş" bir şekilde yaşıyabilmek büyük şehir insanlarının en ehemmiyetli meselelerinden birini teşkil etmektedir.

Bu yüzden mimaride, eşya tiplerinde, evin tertip usullerinde son senelerde büyük değişiklikler olmuş ve bir ihtiyaç neticesi doğan yer tasarrufu mimarinin, dekorasyonun, ev tertibinin estetik görüşlerine büyük değişiklikler getirmiştir.

Zamanımızın mimarı, herşeyden evvel ev kadınının yardımcısıdır. Masabaşında kâğıt üzerinde yalnızca akademik malûmatla ve estetik görüşle ev plânı çizmek modası artık geçmiştir. Mimar plânını çizeceği evin içinde yaşıyacak olan ev kadınının, ev erkeğinin, çocukların hattâ misafirlerin haleti ruhiyelerini ve ihtiyaçlarını düşünmelidir. Öyle evler vardır ki, bir sürü odası olduğu halde kullanışsızdır. Buna mukabil çok daha küçük evlerde, kalabalık aileler dahi rahat yaşıyabilirler. Salon yemek odası kombinezonu, Amerikalıların "living - room" dedikleri kullanış şekli ile artık memleketimizde kabul edilmiştir. Bu birbirine geçme tek veyahut iki gözlü odanın mümkün mertebe geniş, ferah, aydınlık olması, lüzumsuz kapılar; pencerelerle daraltılmaması lâzımdır. Evin yatak odaları gömme dolaplarla mücehhez olduğu takdirde daha küçük olabilir. Bunların adedi, genişliğinden daha mühimdir. Evde kalorifer yoksa mimarın, plânı çizerken tek soba ile ısınabilme sistemini mühimsemesi, kalorifer varsa tesitatı evin dekorasyonunu bozmıyacak, kullanışlılığını haleldar etmiyecek şekilde yerleştirmesi, teferruat üzerinde kafa yorması şarttır. Her evin kendi hususiyetlerine göre istifade edilir küçücük yerleri vardır. Meselâ manzaralı bir küçük aralık, ev kadını için mükemmel bir dikiş köşesi olabilir, arsadaki çarpıklıkları izale etmek için bu çarpıklıklar evin iç tarafından gömme dolaplarla kapatılabilir, bir balkon, bir teras, bir çatı, küçücük bir bahçe yazlık bir oda şekline sokulabilir. Bugünkü evlerde bir odayı sandık odası olarak ayırmak gayet müşküldür, fakat gömme dolaplarla bunu telâfi etmek pek âlâ mümkündür. Hele banyonun ve mutfağın boş duvarlarından istifade etmek, yükseğe kapalı dolaplar, raflar, bavul yerleştirecek boşluklar yapmak gayet pratiktir. Bu usul, işe yaramayan duvarlardan istifadeyi mümkün kılmaktadır. Mimarlar bu mevzuda ev kadınları ile sık sık konuşmalıdırlar. Duyacakları şikâyetler onları birçok mevzuda aydınlatacak, onlara yeni ilhamlar verecektir. Birçok ev kadını kiraladığı yeni evin mutfağına buz dolabını veya banyoya çamaşır makinesini sığdıramamaktan şikâyetçidir. Çünkü kâfi derecede geniş olan mutfağın veyahut banyonun demirbaş eşyaları gelişigüzel serpiştirilmiştir. Bazen de, çok dar bir kapı eşyaların içeriye girmesine mani olmaktadır.

Mesut bir aile

Kıskançlık dozunu bilmeli

Zemine ve zamana uymak

Yer tasarrufunda mimari kadar, belki de ondan fazla rol oynıyan birşey de eşyadır. Umumiyetle fazla yer tutan, büyük ve havaleli eşyalardan kaçmak, bunların yerine küçük hafif eşyaları tercih etmek lâzımdır. Muazzam kollu kocaman eski zaman koltuklarının iki üç tanesi bir odayı kaplayıp, ancak birkaç kişinin istirahatini mümkün kılarken bugün icabında yanyana gelerek kanepe olabilen fakat icabında teker teker kullanılan küçük, hafif ve o nisbette konforlu küçük koltukları küçük bir odada dahi birçok misafirin rahatça oturabilmesini imkân dahiline sokmuştur. Gene içiçe giren veyahut icabında katlanıp duvara dayanan küçük oyun masaları, ütü masaları veya bahçe masaları hem şık hem zariftir. Bu sistemi, duvardan çıkıp, duvara kapanan iş masaları için mutfaklarda veya evin atölye diye kullanılan kısımlarında da tatbik etmek mümkündür. Çok çocuklu aileler için ranza usulü karyolalar da yer ekonomisini sağlıyabilmektedir. Ancak, bu karyolaları düzeltenlerin işi hiç te kolay değildir. Bunun yerine son zamanlarda Amerikada ve Avrupada kullanılan yeni bir tip, "ikiz karyola" henüz memleketimize gelmemiştir. Bu karyolalar birbirine tamamile eştir. Birinin ayakları bükülür diğerinin altına girer. Bu sayede gündüz boşalan oda gece daralmakta ve gündüz çocukların bu odada rahatça oynamalarını mümkün kılmaktadır. Merdiven - sandalyeler, yastık şilteler de birden fazla vazife gören eşyalar grubuna girmektedir. Mutfakta sandalye vazifesi gören açılır kapanır bir merdiven, yüksek dolaplara istenilen şeyleri koyup almayı kolaylaştıracaktır. Oturma odasının bir köşesinde rahat bir oturma yeri teşkil eden, üst üste konmuş rengârenk fitilli yastıklar, icabında şilte vazifesi görebilmekte ve misafir gelince portatif karyolaya şilte olmaktadır. Böylece ev kadını, hem rahat yastıkları çeşitli surette kullanabilecek, hem de şilte kaldırmak için yer aramaktan kurtulacaktır. Zaten, modern eşya ve modern dekorasyonun hareket noktası da budur.

Az yerde çok iş

Vaktile geniş bir odada sandalyeler ve koltuklarla, kanape duvar diplerine birbirlerine uzak mesafelere yerleştirildi. Böylece büyük bir oda ancak birkaç kişinin oturabileceği yerlere tahsis edilmiş olurdu. Bugün birbirlerine yakın köşeler şeklinde tanzim edilen oturma odaları, yer tasarrufuna riayet ettiği içindir ki aynı odanın bir köşesindeki yazı masasında evin beyinin çalışması bir başka köşede genç kızın kendi işleriyle meşgul olması mümkün olmuştur. Yemek odaları, süs olarak duran ve büyük yerler işgal eden "vitrin"lerden havaleli büfelerden kurtarılmıştır. İçi çok şey alan ensiz bir sade dolap, hafif bir masa, birkaç sandalye duvarda bir güzel resim, bir vazo veya yeşillikle güzel bir yemek odası tanzim etmek mümkündür. Odalarda çapraz şekilde koyulmuş dolaplar, tuvalet masaları vaktile çok yer işgal ederlerdi. Birçok lüzumsuz eskilerin muhafaza edildiği ağır sandıklar, kiler sistemi, yiyecek maddelerin istif edilmesi âdetlerinden vaz geçilmelidir. Bugün, her eskiyi muhakkak işe yaratmak, işe yaramıyanları vermek, başkasına yaratmak lâzımdır. Zamana uymak için hafif ve az yer işgal ederek yaşamak şarttır.

Radyodan Şikâyet

Fatma ÖZCAN

Radyo bir eğitim vasıtasıdır derler. Gerçekten de ileri memleketlerde radyonun eğitim vasıtası olarak ehemmiyeti büyüktür. Bizim memleketimiz de ise daha çok dinleyicisi olan Ankara ve İstanbul radyosunun idarecileri, müzik ve söz yayınlarını bilgisizlik ve zevksizlik temeli üzerine kurarlar. Dinleyicilerin çoğu programlardan şikâyetçi olduğuna göre en basit zevkleri bile tatmin etmekten uzak olan bu yayınlardan eğitim alanında fayda ummak boştur.

Sabah yayınları, en kolay ifade ile canlı neş'eli ve dinleyiciyi yeni bir güne huzurla baş'atmaya yardım edecek şekilde hazırlanmalıdır, değil mi? Hayır, "ağlamakla inlemekle ömrüm gelip geçiyor" gibi insanın içini ezen şarkılar, batı müziğinden modası geçmiş dinlene dinlene bıkılmış plâklarla göz açmak, sabahleyin radyosunun düğmesini çeviren her dinleyici için mukadderdir. Ankara radyosu sabahleyin yaptığı müzik yayınları arasına fıkralar da sıkıştırıyor. Doğru dürüst konuşmayı beceremiyen spikerler bir de fıkra anlatmak zorunda kalıyorlar. Hem spikerler çok doğru konuşmasını bilseler bile fıkra anlatmanın başka iş olduğunu, ayrı bir kabiliyet istediğini, esprinin gücü neredeyse o noktayı sesle, ya da vurguyla belirtmenin lüzumlu olduğunu kısacası fıkracılığın herkesin harcı olmadığını düşünemiyen radyo idaresi dinleyiciyi bir de bu türlü eziyete sokuyor. Müzik arasında bir ses bir şeyler anlatıyor. Dikkat edilince fıkranın fıkralıktan çıkıp kelime yığını haline geldiğini görmek, her halde umulduğu kadar keyif vermiyor, aksine bir tesir bırakıyor.

Radyo idaresi spiker seçerken nedense hiç titizlik göstermiyor. Çeşitli şivelerle konuşanlar, yabancı kelimeleri okuyamayanlar, cümle veya kelimelerde vurgu yerini bilmiyenler nasıl spiker olabiliyorlar şaşmamak elde değildir. Yabancı radyoların Türkçe yayınlarını yapan spikerlerin ancak böyle konuştuklarını söylemek, bizim spikerler adına pek haksızlık olmaz sanırım. Yalnız İstanbul ve Ankara radyolarında iyi konuşan spiker yok denildiği sanılmasın. Ancak iki radyonun da güzel konuşan spikerleri sadece ajans ve iktidarın kalkınma propagandasını yapan konuşmalarda mikrofon karşısına geliyorlar. Ne yazık ki bu türlü konuşmaların da dinleyicisi bulunmuyor. O kadar ki, Demokrat Partiden yana olmayı taassup haline getirecek kadar taraftar olanlar bile nedense bu konuşmalara itibar etmiyorlar. Söz yayınları böylece dinlenmez programlar olarak kapanıyor.

Türküler, çalgılı gazinoların zevkini aşamıyor. Mahalliden alınıp, olduğu gibi mikrofona getirilemiyor, alaturka şarkı alışkanlığından gelen lüzumsuz ses titretmeleri, yayık söyleme ve gazino şarkıcıları gibi dinleyiciyi coşturma gayretiyle bütün güzelliğini ve hususiyetini kaybediyor. Bayağılığa da müsamaha gösterilmesi büsbütün üzücü oluyor. "Yediğiniz kebablar lop lop et olsun, içtiğiniz şaraplar afiyet olsun" gibi... ●

Batı müziği yayınları da ayrı bir çıkmazdadır. Diskotek hudutludur. Gerek caz ve dans, gerekse klâsik müzik plâklarına yıllardan beri eklenen yeni plâk sayısının pek küçük olduğu malumdur. Klâsik müzik plâkları daha da azdır. Komple opera yirmiyi geçmez, senfonik müzik plâkları ise çeşitli olmadığı gibi, yönetici ve icracıları da mahduttur. Bilinen besteciler dışında, son devrin değerlerine yer verilmez. Son kararlardan biri, radyolar için plâk getirtme müsaadesini de sadece Amerikan besteci ve icracılarının plâkları gelebilir şeklinde tahdit ettikten sonra daha bir müddet klâsik müzik yayınlarının kifayetsiz olacağını söylemek herhalde kehanet sayılmaz.

Söz ve müzik yayınları bu derece zevksiz ve yetersiz olan radyoların reklam programlarından söz açmamak en iyisi. Yalnız, temizleyici tozların, yağların, kirleri, bulaşıkları, muslukları nasıl temizlediğini öven reklam programlarının yemek saatlerine alınmamasına dikkat etmek radyo idaresinin küçük bir titizliği olmalıdır.

Radyo idareciliği bir ihtisas işi olduğuna göre bir an evvel bilgili ve zevkli kimselerin idaresine bırakılmazsa, dinleyicilerin başka istasyonları aramaları tabii sayılmalıdır.

Yeni anlayışa göre döşenmiş oda

Yerden ve hizmetten tasarruf

Gençlik

Derbederlik modası

Kız çocuklar, okul kıyafetinin dışındaki giyim meselesini erkek çocuklara nazaran daha iyi becerirler. Erkek çocuklar ise, rehberlik eden bir abla, anne olmadıkça nerede ne giymeleri icab ettiğini pek tâyin edemezler.

Kızların giyiminde, saç biçiminde devre devre değişiklikler olduğu gibi, erkek giyiminde de küçük farklarla değişme görmek mümkündür. Meselâ, beş on yıl önce okullu delikanlılar koyu renk elbise giyerler, kravat takarlar ve okul idaresinin mümkün olduğu kadar gözünden kaçıp, saçlarını alın üzerinde kabartmıya gayret ederlerdi. Bu gün tamamiyle aksine bir giyim tarzı tutturan erkek çocuklar spor ceket, süveter yahut ekose gömlek giymeyi, saçları enseden ve alından kısa kestirmeği tercih ediyorlar.

Kolay giyimi, çalışırken rahat olmayı seçmeleri gerçektende akıl kârı, fakat çalışma saatlerinin dışında aynı kolay giyimi kabullenmek yanlış olduğu gibi zevksizliğe varıyor. Çalışma saatlerinin dışında partiye, tiyatroya yahut da konsere giderken gelişi güzel giyinmek zevksizlikten önce saygısızlık olarak kabul edilir. Böyle hallerde yol gösteren aile olmalıdır. Yalnız akla şöyle bir sual gelebilir. Peki bu gencin parti, tiyatro, konser için derli toplu elbisesi yoksa gitmesin mi? Tabii gitsin. Ama mümkün olduğu kadar derli toplu olmıya gayret ederek. Genç erkeklere giyinmesini bilen baba en iyi örnek olabilir. Anneler yardımcı olmalıdırlar.

Sık banyo yapmanın, saçları temiz bulundurup, muntazam taramanın, erkeğe yakışacak bir güzellik temin edeceği anlatılmalıdır. Her gün traş olmanın, tırnakları kesip, elleri temiz tutmanın âdet haline gelmesiyle yakışıklı delikanlı dedirtmenin ve sempatik görünmenin pek kolay olacağı kendisine duyurulmalıdır.

Aile

Kıskançlık

Her evlilik başlangıçta iyi niyet üzerine kurulur. Ama bir çok yuvaları tehdit eden anlaşmazlıklar, sadece iyi niyetin kâfi gelmediğini, iyi niyet nisbetinde anlayış ve fedakârlığın yuvanın selâmeti bakımından elzem olduğu kanaatine vardırır.

Kıskançlık, ölçüsü kaçırıldığı takdirde rahatsız edici bir huydur. Bu rahatsızlık çift taraflıdır. Kıskanan ve kıskanılan ayni derece de huzursuzdur. Ufak ve zararsız kıskançlıklar bir dereceye kadar sevginin ölçüsü bile sayılabilir ama kararı aşmak tehlikelidir. Onun için akılın muvazene kuracağı bu duygu pek küçümsenmemelidir.

Mânasız kıskançlıklar bıkkınlık verir. Hiç yoktan bir inatla karşı koymağa yol açar. Bu inat belki de şuurlu değildir, farkında olmadan dikkat bir tarafa çekilebilir. Meselâ sebebsiz bir kuruntu ile umumi bir yerde bulunan koca, karısına etrafa bakmamasını ihtar ederse bunun neticesi sadece tatsız bir hava olur. Çünkü insanı yasaklara doğru iten bir duygu vardır. Bakma denilen taraf farkında olmadan o kimseyi çeker. Fakat, bakış hakikaten rahatsız edici ise, izah ederek anlatmak, belki de yanlış anlaşılabileceğini söylemek herhalde kıskançlık gösterisinden daha çok ikna edici olur.

Bir de karısının erkekli kızlı okulda okuduğunu bildiği halde sokakta eski bir erkek arkadaşına selam vermesini mesele yapanlar vardır. Böyle düşünenlere kolayca dar görüşlü denebilir. Kadın evlenmeden evvelki arkadaşlarını saklamak lüzumunu hissetmiyorsa, kocasının onu kıskançlıkla üzmek şöyle dursun, saygı duyması gerekir. Zira bu arkadaşlık kocadan saklanmıyacak temiz bir dostluk olarak kabul edilmelidir. Çalışan kadınlar vardır, günün yedi saatini mesai arkadaşları ile geçirirler, çeşitli mevzularda konuşurlar, fakat dairenin kapısından çıkarken, bu erkek arkadaşlardan biriyle beraber görünmekten kaçınırlar. Bu kaçınma sadece ne istediğini bilmiyen koca uğruna kadının şahsiyetinden fedakârlığıdır. Erkek gerçekten kıskançsa, kendinden başka gözün karısını görmesine katlanmıyorsa kadını çalıştırmamak yakışır. Çalıştırmaya razı olup, bir taraftan da münasebetlerine lüzumsuz baskı yapmak, aile geçimsizliğine yol açmaktan başka bir şey değildir.

Kıskançlıktan kaçınmak gayretiyle, kocanın karısına ilgisiz kalması da pek hoş sayılmaz. Küçük kıskançlıklar açıklanmazsa veya bu duygu, düşünce ile gizlenirse ya da ufak bir ima ile belirtilirse daha tesirli ve uygun olur.

Erkek kıskançlığı nasıl çekilmez bir dertse, lüzumsuz kadın kıskançlıkları da ayni şekilde bezdiricidir. Erkekler kadınlar kadar tahammüllü olmadıkları için ufak bir serzenişe gürültülü bir şekilde karşı koyabilirler. Şu halde yine anlayış kadına düşer. Kötü bir münakaşayı kapatmaktansa, sebebiyet vermemek, mümkün olduğu kadar duyguları akıl süzgeçinden geçirip durultmak çıkar yoldur. Hem kendinden emin olmak aşırı kıskançlığı önlediğine göre önce itimad etmek sonra da kusursuz olmağa gayret göstermek, her halde kıskançlık buhranları geçirmekten daha kolay ve rahattır.

Süeterli delikanlı

Ölçüye dikkat

CEMİYET

Yozgata bir av partisine dâvet edilen Ankaranın meşhur avukatlarından C. H. P. Meclisi üyesi **Sahir Kurutluoğlu**, bir günde 62 keklik, 25 üveyk ve 4 tavşan vurarak göz kamaştırıcı bir rekor kırdı. Akşam bu avlarla verilen ziyafette sâdece avcılıktan ve av hikâyelerinden bahsedildi.

★

İngiliz Prensesi **Alexandra**'nın geçen hafta İstanbulu ziyareti, İngiliz Büyük Elçiliği erkânını kısa zamana çok şey sığdırmak gibi güç bir meseleyle karşı karşıya bıraktı. Maamafih Prenses, bu kısa zaman içinde Boğazı, Ayasofya ve Sultanahmedi gördü. Büyük Elçilikte şerefine verilen öğle yemeğinde **Vali Ethem Yetkiner**, Belediye Başkanı **Kemal Aygün** ve askerî erkân hazır bulundular.

★

Haznedar çiftliği sahibi **Ahmet Merter**in katilinin hâlâ ele geçirilememiş olması, İstanbul polisinin ve idare âmirlerinin bütün keyfini kaçırıyor. Maktulün daima çift tabanca taşıdığının ve kabadayı bir adam olduğunun bilinmesi, nasıl olup ta gâfil yakalandığını düşündürüyor. Polis, katillerin Ahmet Merteri ve yazıhanesini gayet iyi tanıdıkları kanaatindedir ve cinayetin sebebi mevzuunda üç ihtimal üzerinde durmaktadır: 1) Mirasçıların tertibi, 2) Soygun, 3) İntikam...

Birinci ihtimal üzerinde yapılan araştırma ve soruşturmalar müsbet netice vermedi. Soygun ihtimali de pek zayıf. Geriye bir "intikam cinayeti" ihtimali kalıyor. Fakat şimdiye kadarki tahkikat ele hiçbir ipucu vermiş değil. Polisin bile kanaati şu: "Bu iş te faili meçhul cinayetler dosyasına girecek"...

Hakikaten, bizzat **Vali Ethem Yetkiner**in hâdise mahallinde tetkikler yapmasına rağmen esrar perdesinin aralanamaması ümit kırıcıdır. İstanbulda biraz ustaca işlenmiş her cinayetin "faili meçhul" kalması, polise olan güveni sarsmaktadır. Bir cinayetin polis tarafından "muvaffakiyetle" meydana çıkarılması için başlıca şartlar şunlardır: 1) Cinayet çok acemice işlenecek, 2) Bir tehevvür anının eseri olacak, katil ya hemen suç üstü yakalanacak, ya gidip teslim olacak 3) Ortada bir kadın meselesi bulunacak ve kadın bilinecek.4) Katil vicdan azabına dayanamıyarak kendi kendini ihbar edecek...

Bu şartlar mevcut olmadı mı polis tahkikatı bir netice vermiyor ve her kafadan bir ses çıkıyor.

★

İstanbulun Kurtuluş Bayramı münasebetiyle Taksim Belediye Gazinosunda Belediye Başkanı **Kemal Aygün** tarafından verilen ziyafet çok parlak ve neş'eli geçti.

Gazinonun büyük salonu tıka basa dolmuş, masalardan bir ziyafetin bütün gürültüleri, -uğultu halinde- yükselmeğe başlamıştı. Menü oldukça cazipti. Çerezlerle rakı ve her türlü içki içiliyordu. Yemek olarak balık, etli plâv, vezir parmağı, kadın göbeği ve yemişler vardı. Kahvelerde içildikten sonra atraksiyon programı seyredildi ve gecenin ileri saatlerine kadar İstanbulun İkinci Kurtuluşu tes'it edildi. Bilindiği gibi, İstanbulun bir de "üçüncü kurtuluşu" vardı ve Belediye Başkanı Kemâl Aygün, o bayramı sık sık dâvet ettiği milletvekillerini ve diğer yüksek zevatı imar sahalarında gezdirerek devamlı surette kutluyordu.

Sahir Kurutluoğlu
Attığını vurur

Salı gecesinin en mühim hâdisesi, Aygünün elinde içki kadehi olarak yaptığı "gönülden" konuşma oldu. Aygün misafirlerinin arasında dolaşarak yaptığı konuşmada "Millî Mücadelenin bir tarafına" temas etti ve tabii bu tarafa, **Atatürk** ve **İnönüye** ait hatıralar pek isabet etmedi. Aygünün hatıralarının kahramanı **"Ali Fuat Paşa"** ve **Fahrettin Altaydı**. Aygün, "Ben bir ilkokul talebesi Kemal olarak" diye başladığı konuşmada, "Millî Mücadelenin kahramanı Ali Fuat Paşa"ya bol bol iltifatlar etti. "O ne yakışıklılıktı!" O sırada onun irşadı ile Konyada ezan Türkçe okunurdu ve "küçük Kemalin içi bu ahenkle" dolardı. Ali Fuat Paşa, askerlikten sonra da "bir siyasî dürüstlük ve ahlâk nümunesi" vermişti. Aynı misal, Fahrettin Altay için de verilebilirdi. Sonra bir münasebetini düşürüp **Rauf Orbay**dan da bahsetti. Fakat küçük Kemalin hatıraları arasında, nedense **Mareşal Çakmak** gibi, **Kâzım Karabekir** gibi, **Atatürk** ve **İnönü** gibi Millî Mücadele kahramanları o akşam lâyık oldukları mevkileri alamadılar. İstanbul D. P. başkanının bütün kadirşinas iltifatları, 6 Ekim gecesi, diğerlerini temsilen, **Ali Fuat Cebesoy** ve **Fahrettin Altaya** tevcih edildi.

★

Geçen hafta Çarşamba günü, Tophanede, istimlâk kurbanlarının psikolojisini aksettirmek bakımından çok tipik bir sahne cereyan etti. Tophanede, Kocamemi mahallesinde, İş ve İşçi Bulma kurumu binasının arkasına isabet eden barakaların yıktırılması için gelen Belediye zabıta memurları, polisler, polis görevli jandarmalar ve mülkî âmirler, o havalide saat 14-19 arasında müthiş bir terör yarattılar ve mahallenin takriben 5 bin sâkini, asık yüzle ve homurtularla icraatı seyrettiler. Önce 0307 ve 1340 plâkalı motosikletler ve 01547 plâkalı ciple siyah elbiseli belediye zabıta memurları geldi. Onu diğer cipler iki kamyon dolusu kazmalı amele takip etti. Yıkıcılar Migrosun K - 85394 plâkalı kırmızı tamir arabası ve K - 10455 plâkalı üstü açık kamyonla getirildiler. Sonra 20457 plâkalı polis otobüsü geldi, ve mıntaka kordon altına alındı. Yıkıcılarla baraka sahipleri arasında dramatik münakaşalar cereyan etti. Bir eski elbiseci "benim 11 çocuğum var, vurun isterseniz beni" diye dükkânın ortasında bağırdı ve Nahiye Müdürünün "atın şunu karakola" tehdidi ile kadere boyun eğdi. Dükkânını bizzat yıkmak için müsaade aldı ve hemen işe başladı.

Mahallede çok endişeli bir hava esiyordu. Sıra barakalardan sonra diğer ev ve dükkânlara gelecek. Tahliye için son ihtarlar yapılmış. Mal sahipleri "önce paramızı versinler" diye direniyorlar. Para verilmiyor ve istimlâk zor kullanarak yürütülüyor. Bir yaşlı kadın: "Ben Rodosta İtalyan işgalini gördüm. Orada bile malım için böyle korkular çekmedim" diyordu.

★

Prenses Margaret ile olan gönül macerasıyla şöhret kazanan "Asrın aşkı"nın kahramanı Albay **Peter Towsend**, geçen hafta Brükselde sekreteri **Marie Luce Jamagne** ile nişanlanarak en büyük aşkın bile ne kısa ömürlü olduğunu ispat etmiştir.

TİYATRO

Oda Tiyatrosu

"Günden Geceye"

Devlet Tiyatrosu sahnelerinden Oda Tiyatrosunun perdeleri de Eugene O'Neill'in "Long Day's Journey İnto Night Günden Geceye" siyle 2 Ekim gecesi açıldı. Devlet Tiyatrosu O'Neill'in anasını, babasını, kardeşini ve kendi ilk gençliğini anlatan bu biografik eserini Oda Tiyatrosunda mevsimin ilk piyesi olarak oynatmakla isabetli bir iş yapmış olduğuna inanabilirdi ama 2 Ekim gecesi temsilden sonra salonu terkeden seyirciler uykulu gözlerle birbirlerine bakışıyorlar ve ağızlarından takdir makamında sadece "Aferin Kerime," yahut "aferin Yalına" gibi kırık dökük cümleler dökülüyordu. Bu mırıltılar arasında "Aferin Devlet Tiyatrosuna; iyi bir seçim yapmış" denildiğini işitmek hemen hemen imkânsızdı. Gerçekten de Devlet Tiyatrosunun bu mevsimin başında sahneye koyduğu eserler arasında seçiminde en isabetsiz davrandığı piyes "Günden Geceye" idi. İlk bakışta bu eserin sahneye konulmasının niçin uygun görüldüğünü anlamak güç değildi. Devlet Tiyatrosu şimdiye kadar O'Neill külliyatından tek eser oynamış değildi. Bu bir. İkincisi "Long Day's Journey İnto Night" Amerikan tiyatrosunun büyükbabası değilse de babası sayılan ve en velût yazarlarından olan O'Neill'in vasiyeti üzerine ölümünden sonra sahneye çıkmış bir eseriydi. -Yazarın bu oyunundan sonra sahneye çıkmış iki adet piyesi daha vardı ama Devlet Tiyatrosu ihtimal bunlardan haberdar değildi-. "Long Day's Journey İnto Night" 1955 yılında ilk defa Pariste temsil olunduğundanberi sık sık yabancı sahnelerde temsil ediliyordu, bu iki. Eser sık sık Amerikan ve Avrupa sahnelerinde temsil ediliyordu ama bu sahneler daha önce O'Neill'in eserlerinden birçoğunu sahne ışıklarına çıkarmış, halka yazarı bir kere tanıtmış bulunuyorlardı. Bu sebeple O,Neill'in yeni bir piyesini daha sahneye koymaları, bu vasıtayla da bir yandan yazarın hayatından bir dilimin ailesi çevresinde şöyle şöyle geçtiğini seyirciye göstermekte bir fayda ummaları tabii karşılanabilirdi. Halbuki Devlet Tiyatrosu işe en sondan başlıyor ve sanki O'Neill'e karşı gösterdiği ihmali bir uzun atlama şampiyonluğu ile telâfiye çalışıyordu. Ne var ki henüz O'Neill'in sanatı hakkında hiçbirşey bilmiyen Türk Seyircisi Amerikan sahnelerinde dahi sadece biografik bir değeri olduğu için oynatılan bu eser karşısında, başını dinlemediği bir hikâyeyi takip zorunda kalmış gibi uyuklamaktan kendini alamıyordu. O'Neill'ın Amerikalı tiyatrosever vatandaşlarından çoğunun ise "Long Day's Journey İnto Night"ı evlerinin rahat koltuklarında zevkle okumağı tercih ettikleri göz önünde tutulursa bizim seyircimizin hafızasında hiçbir hatıra canlandırmayan eseri "sıkıcı" bulmasına hak vermek gerekirdi. Yalnız ne var ki oyun Gencay Sav tarafından gerçekten rahat, akıcı, pürüzsüz bir dille Türkçeye çevrilmişti. üstelik bütün güçlüğüne ve imkân noksanlığına rağmen Saim Alpago tarafından akıllı, uslu bir tarzda sahneye konmuştu. -yani lüzumsuz gayretlere girişilmemişti- ve Macide Tanırın mübalâğalı ifadesiyle Yıldırım Önalın zaten esasta temposu ağır olan eseri yer yer biraz daha tempodan düşürmesi hariç oldukça başarılı da oynanmıştı. Bilhassa Kerim Afşar James Tyron Jr. de gerek sesini kontrol, gerekse hareketlerine en uygun ifadeyi vermek suretiyle başarılı bir imtihan geçirmişti. Kerim bütün oyun devamınca bağırmadan sert, tebessüm etmeden müstehzi, yüzü kızarmadan anasından, ailesinden utanan, kısacası James Tyron Jr. a çok uygun bir karakter çizmeği başardı. Bilhassa son sahnedeki sarhoşluk hali onun "flexibilite"deki noksanlığını bilenler için takdirle karşılanan bir sürpriz oldu. Oyunun diğer başarılı sanatçısı hiç şüphe yok ki Yalın Tolga idi. Sahne tecrübesizliğine rağmen rahat, lüzumsuz vurgulara müracaat etmeyen mükemmel bir hassas, hastalıklı, mariz Edmond Tyron du.

Devlet Tiyatrosu O'Neill'in eserleri arasında ilk temsil ettiği oyunun seçiminde yanılmıştı ama bu eseri Oda Tiyatrosuna yerleştirmekle hatasını nisbeten tamir etmişti. 60 küsur kişilik bir salon Ankara gibi tiyatro seyircisi bol olan bir şehirde nasıl olsa dolardı.

Büyük Tiyatro

"Kral Oedipus"

3 Ekim gecesi Büyük Tiyatronun perdesi Kral Oedipus temsili üzerine ağır ağır kapandığında halk büyük bir coşkunluk içinde ayağa fırlamış, eseri sahneye koyan Yunanlı rejisör Takis Mousenidis'i ve sanatkârları çılgınca alkışlamağa başlamıştı. Büyük Tiyatronun perdesi bu alkışlar üzerine sanatçıların selâma çıkması için açıldığında halk sahnede görünen Cüneyt Gökçer -Kral Oedipus,- Muazzez Kurdoğlu -Kraliçe İokastez- ve Coşkun Orhon- Kreon-u, koro ve koro başlarını "bravo" nidalarıyla tebrik etti. Perde ikinci defa açıldığında halk sahnede bir kral edasıyla kendilerini selâmlayan tek oyuncuya, eserin en başarısız rolünü oynayan Habercisine karşı memnuniyetsizliğini alkışlarını kesmekle ifade etti. Fakat Haberci sahnenin bir sağına, bir soluna aynı kral edasıyla yürüyerek halkı selâmlamadan, bilhassa ön sıraları işgal eden büyüklerinin karşısında birkaç defa eğilmeden sahneyi terketmedi. Perde sanatkârların selâma çıkması için üçüncü ve dördüncü kere açıldığında ise aynı Haberci aynı tavırla sıranın en başında, hayır en ortasında ön sıralardaki büyüklerine kendini göstermekten geri kalmadı. 3 Ekim gecesi temsiline başlanan Kral Oedipus'un tek fiyaskosu da bu oldu. Bunun dışında Sophocles'in bu en mükemmel Trajedisi gerek reji, gerekse oyun bakımından -eserin sahneye konması için sarfedilen mühimce bir meblâğ hesaba katılmazsa- mevsim başında Devlet Tiyatrosunun iftiharla yadedebileceği temsillerden biri oldu. Cüneyt Gökçer Kral Oedipus rolünde sanat hayatının

"Kral Oedipus"tan bir sahne

Dört başı mamur

başarı zincirine bir yeni halka daha ekledi; bir zamanlar yeknesaklığa yüz tutan malûm el, kol hareketlerinden tamamen sıyrılmış olarak karşımıza yenilenmiş, sağlam bir hüviyetle çıktı. Kral Oedipus'un gururu, şüphesi, ıstırabı ve utancı Cüneyt Gökçerin oyununda gerçek ifadesini buldu. Kral Oedipus temsiliyle Muazzez Kurdoğluna yapılacak en iyi tavsiye hiç şüphe yok ki kendisinin antik oynamaktan kat'iyen vazgeçmemesidir. Gerek fiziği, gerek ses tonu, gerekse oyundaki ifadesiyle Muazzez İokastez'de yeteri kadar asil, yeteri kadar ana, yeteri kadar utanç içinde perişan bir kraliçe idi. Kreon'da Coşkun Orhonun tek kusuru sesinin dezavantajıydı. Bir seyirci bir an gözünü kapasa da Coşkun Orhonun sahnede oyununu takib etmeden sadece konuşmasını dinlese antik bir eser karşısında değil de meselâ "Karayar Köprüsü"nü seyrediyormuş hissine kapılıyor. Coşkun kendisine yeni bir ses satın alamıyacağına göre, en iyisi antik oyunlara karışmaması olur.

Üçüncü Tiyatro

"Ekmek Parası"

Üçüncü Tiyatroda 4 Ekim gecesi temsiline başlanan "La Bonne Soupe -Ekmek parası" aslında kuvvetli, mühim bir eser değildir "L'Oeuf-Yumurta"nın yazarı Félicien Marcea'nun kaleminden çıkmış bulunan eser baş rolü Pariste oynayan Marie Belle'in sayesinde uzun zaman afişte kalmış. Zaten piyesin bizzat Marie Belle için yazıldığı da malûm. Pıyesin baş kahramanı Marie-Paule'un hayat hikâyesi, geriye dönüşler, bir hayal-hakikat-hatıra oyunu piyesin ana hatlarını teşkil eden hususlar "Ekmek Parası" fantazisi noksan, imajinasyonu zayıf, disiplini yetersiz bir rejisörün elinde kolayca tepetaklak gidebilecek bir oyun. Fakat "Ekmek Parası", Üçüncü Tiyatroda Mahir Canova gibi bütün yukarda savdığımız vasıflara sahip iyi bir rejisör tarafından sahneye konulunca atmosferini bulmuş, yerine oturmuş, bütün dekolteliğine rağmen zarif, yer yer eğlendirici, yer yer duygulandıran bir oyun olmuş. Gerçekte "Ekmek Parası" Devlet Tiyatrosunda mevsim başında temsil edilen eserler arasında sahneye konulması en güç, en yüklü olanı. Fakat Mahir Canova eserin Paristeki rejisini de tamamen bir köşeye bırakmak suretiyle yepyeni ve o nisbette de daha başarılı bir mizansen yapmağa muvaffak olmuş. 42 kişiden ibaret kadrosunu ise bir satranç oyuncusu mahareti ile, sağlam hesaplara dayanarak ve stilize dekorlar içinde yerli yerine sıralamış, Mizansenin en gözle görülen başarısı hiç şüpse yok ki imajinasyon ve fanteziye bu tip bir eserin istediği kadar yer verilmiş olması. Sayısını şaşırdığımız derecede çok tablodan ibaret bulunan "Ekmek Parası"nı seyirciyi sıkmadan tedirgin etmeden, ipin ucunu kaçırtmadan, kafasını şişirip, gözünü yormadan iyi çekilmiş bir sinema şeridi gibi rahatlıkla göz önüne sermek herhalde kolay kolay her rejisöre kısmet olacak başarılardan değil. Mahir Canova eserde Marie-Paule'un Krupiye ile karşılıklı bir masa başına oturarak hem kumar oynayıp hem hatıralarını anlattığı barı esas tutmuş ve bütün hatıra sahnelerini küçük, basit, kâh bir pano, kah bir yatak, kâh bir masadan ibaret dokunuşlarla buraya getirmiş. Böylece seyircinin aklını karıştırmak, her sahne değişiminde ise perdeyi, yahut bir iç perdeyi yirmi kere açıp kapamak yeknasaklığından kendini kurtarmış. Bilhassa Mahir Canovanın, yatağı kumar masasına birleşik çıkarması başlıbaşına bir espri. Marie-Paule'un hayatı boyunca iki derdi olmuştur: Biri para, diğeri yatak. Hâlâ da öyle olagelmektedir. Kumarı para kazanmak için oynar; yatağı da sırf yine para temin etmek kaygusu ile hayatına giren sayısız erkeklerin bir sembolü olmuştur. O halde yatağı kumar masasının altından çıkararak daima masaya bitişik bırakmakla, hiçbir şey yapmamış olsa da sadece bununla, Mahir Canova eserleri tahlil ve anlayışındaki kuvvetini bir kere daha isbat etmiştir. Damrau'nun yaptığı dekorun tek kusuru fondaki perdenin fazla cicili bicili ve kalabalık oluşu. Bir de Mahir Canova sahne gerisinde olduğu gibi sahne üstünde de kalabalığa mani olmak için elle taşınabilecek aksesuvarı doğrudan doğruya oyuncularına, hem de hiç ışıklarla oynamağa lüzum kalmadan taşıtamaz mı? Oyunun en başarılı sanatçıları Marie-Paule'da Handan Uran, Krupye'de Babür Nutku, Roger'de Umran Uzman, Odilon'da Çetin Köroğlu -Çetin gerek ses tonu, gerek duruşu, yürüyüşü ile mükemmel bir kompozisyon yapmış-, Jaquot'da Kartal Tibet. Marie-Paule'un gençliğini canlandıran Elçin Saraçoğlunun yeni bir kabiliyet olduğu gözden kaçmıyor. Oyunu rahat ve en mühimi böyle bir rolde bulunması gerekli "souplesse" kendisinde yeteri kadar mevcut. Ancak pek çok erkeğin koynuna giren, iyi yaşamak için, parasız kalmamak için kolayca otel odalarına gitmeğe razı olabilen bir Marie-Paule II için fazla masum, fazla çocuk görünüşlü. Ama belki de eserin ana direklerinden birini teşkil eden böyle bir rolde Elçin Saraçoğlunun fazla masum, fazla çocuk görünüşlü olmasıdır ki Üçüncü Tiyatroda temsil edilen, başarıyla sahneye konmuş santimantal bir komediyi bâzı dar kafaların gazabından koruyor.

Üçüncü Tiyatro sahnesinde "Ekmek Parası"
Avuç içi kadar yerde 42 kişi!.

Son olarak şunu da ilâve edelim ki Devlet Tiyatrosu sahnelerinde şimdiye kadar tercüme dili bu kadar kötü, bu kadar perişan bir oyun daha oynamamıştır. Asûde Zeybekoğlu şayet tercümesine Fransızlara has espriyi katabilseydi ve birçok cümleleri ne demek istediği anlaşılamıyacak kadar muallâkta bırakmasaydı şüphesiz "Ekmek Parası"nın başarısı daha da fazla olacaktı.

Sinemacılar

Cocteau'nun "vasiyetnamesi"

Geçen Temmuz ayında yetmişinci yaşını dolduran Jean Cocteau, ilk dünya savaşının arifesindeki "müthiş çocuk" hüviyetini hâlâ muhafaza ettiğini göstermek istercesine birkaç aydan beri yeni bir film üzerinde çalışmaktadır. Film, "Testament d'Orphèe - Orphée'nin vasiyetnamesi" adını taşıyor ve Cocteau'nun 1930 da çevirdiği ilk filmi "Le sang d'un poète - Bir şairin kanı" adlı eserin 1960 eşiğinde, bir kere daha tekrarı olarak ortaya çıkıyor.

Cacteau 1930 da "Bir şairin kanı"na başladığı vakit, geride son derece hareketli, maceralı bir sanat hayatı yer alıyordu. İlk mısralarını on yaşında yazmağa başlıyan, 17 yaşında ilk şiir matinesini tertip eden, aynı yıl "Schéhérazade" adlı bir mecmua çıkarmağa başlayan çocuk denecek yaştaki Cocteau, Parisin çeşitli sanat çevrelerine devam ediyor, Edmond Rostand, Jules Lemaitre, Marcel Proust, Alain Fournier, Charles Péguy, François Mauriac gibi meşhurlarla tanışıyordu.

1912 yılı Cocteau için bir dönüm noktası oldu: André Gide, Serge Diaghilev ve Igor Stravinsky ile tanışan Cocteau, Gide'in alışılmış değerlere karşı tutumunu, Diaghilev'in Parisi yerinden oynatan "Rus balesi"ni ve Stravinsky'nin müzikte inkılâp yaratan "Sacré de Printemps" bestesini örnek alarak, şiirdeki alışılmış değerlere de karşı koymağa karar verdi. Stravinsky'nin, daha sonra Eric Satie'nin şiddetli münakaşalara yol açan eserlerinin ilk icralarında hazır bulunan Cocteau müzik, bale, resim, deneme, roman, Avrupayı birdenbire saran caz gibi birbirinden çok ayrı ve çeşitli sahalarda faaliyet gösterdi. Sanatın hiçbir kolu, yeniliğin hiçbir şekli, bu çok canlı, kabiliyetli, el attığı her işte vasatın üstüne yükselen sanatçıya yabancı değildi.

Savaştan sonraki çalışmaları bilhassa iki kolda, şiir ve tiyatroda kendini gösteren Cocteau, Yepyeni bir sanat şekli olan sinemaya daha fazla seyirci kalamazdı. Eğer arada gecikme sayılabilecek bir müddet yer alıyorsa, bunun tek sebebi Cocteau'nun sanat anlayışından ileri geliyordu. Cocteau, faaliyetlerinin çok çeşitli olmasına rağmen, herşeyden önce bir şairdi. Zaten çalıştığı çeşitli sanat kollarının hepsinde, ilk kaygısının şiir olduğunu belirtmekteydi. Romanlarını "roman şiiri", piyeslerini "tiyatro şiiri", deneme ve tenkitlerini "tenkit şiiri", resimlerini "grafik şiir"... gibi adlar altında yayınlamaktaydı. Nasıl ki, daha sonra sinemaya el attığı vakit de, filmlerini "sinematografik şiir" adı ile anlatacaktı. Fakat Cocteau'ya gelinceye kadar,

Cocteau "Vasiyetname"de

İki başlı kartal

sinemaya şiir tarafından yanaşan rejisörlere rastlamak çok zordu. Bir şairin, düşüncelerini ifade etmek için sinemayı vasıta olarak kullanmasına pek seyrek rastlanmıştı. Hele bu çeşit eserlerin, seyirci tarafından tutulduğu ise hemen hiç görülmemişti. Bu çeşit mevzularda son derece ihtiyatlı olan prodüktörlerin beyazperdede şiirin yer alması için sermaye vatırması ise görülmemiş bir şeydi. Cocteau'nun sinemaya el atışındaki gecikmenin ilk sebebi buydu. Öte yandan Cocteau, sinemada rejisörün kendi hazırlamadığı bir metni filme almasını, çevrilen parçaların ise bir başkası tarafından bir araya getirilmesini hiçbir vakit tasvip etmiyordu. Ona göre, başkasının hazırladığı metni çevirmek, "tercüme"den başka birşey değildi. Cocteau, mütercim olmak istemiyordu. Filmin mevzuunu kendisinin seçmesi, çekim senaryosunu kendisinin hazırlaması, senaryonun görüntü haline geçmesini kendisinin idare etmesi, nihayet filmin montajını kendisinin yapması lâzımdı. Nitekim, sinema sahasındaki bütün çalışmalarında, başkaları için bir sürü senaryo, diyalog hazırlamış, film mevzuları ileri sürmüştür ama, kendi filmlerinin hepsinin senaryo ve montajını bizzat hazırlamış, Chaplin, Griffith, Clair gibi sinemada sayıları pek az olan "yaratıcı" sinemacılar arasında yer almıştır.

Hayal ve hakikat

Bu şartlar altında, eğer ortaçağın sanat koruyucuları gibi biri çıkıp da Cocteau'ya film çevirmesini teklif etmeseydi, Cocteau sinemaya ya çok daha sonra el atacak ya da "onuncu sanat perisi" adını taktığı sinema Cocteau'dan mahrum kalacaktı. Fakat Kont de Noailles, tıpkı Bunuel'in "L'Age d'Or - Altın çağ"ı çevirmesini sağladığı gibi, Cocteau'nun da "Bir şairin kanı"nı çevirmesini sağladı. Aslında kontun Cocteau'ya ilk teklifi orta uzunlukta bir canlı-resim hazırlamasıydı. Fakat değil canlı-resmin, asıl sinemanın bile tekniğini bilmeyen Cocteau ona "bir canlı-resim kadar serbest" olacak bir film çevirmeyi teklif etti. Cocteau'nun bütün diğer filmlerinden daha çok, kelimelerle anlatılması hemen hemen imkânsız olan "Bir şairin kanı", gerçekten de bir canlı-resim kadar serbest, etli kemikli varlıkların, bir ressamın yarattığı canlı-resim kahramanları kadar kolaylıkla kullanıldığı bir filmdi. "Cocteau dünyası"na ait bütün unsurların gelişigüzel denecek kadar başıboşlukla kullanıldığı film, o tarihlerde en parlak çağını yaşıyan "avant-garde" sinema hareketinin belli başlı eserleri arasında yer alıyordu.

Fakat, masrafı yüzbinlerle ifade edilen bir sanat kolunda insanın her vakit bir kont de Noailles bulması tabii ki imkânsızdı. Öte yandan avant-garde hareketi az sonra bütün hızını kaybetmiş, deneme çağı geçmiş, bütün ağırlık hikâyeli film üzerine dönmüştü. Bundan dolayıdır ki 1930 tarihli "Bir şairin kanı"ndan sonra Cocteau'nun adına ancak on yıl sonra, Marcel L'Herbier'nin çevirdiği "La comédie de bonheur - Saadet komedisi"nde diyalog yazarı veya bundan iki yıl sonra, Serge de Poligny'nin çevirdiği "Le baron fantôme - Hayalet baron"da diyalog yazarı ve oyuncu olarak rastlıyabiliyoruz. Fakat diyalogcu Cocteau bile, katıldığı bu filmlerde tesirini adamakıllı duyurmaktadır. Bu durum, 1943 te Jean Delannoy tarafından çevrilen "L'Eternel retour - Ebedi dönüş"te elle tutulacak kadar belirlidir. Fransız edebiyatının çok eski bir mahsulü olan "Tristan ile Eseult" hikâyesinin modernleştirilmiş şekli olan "Ebedi dönüş"te senaryo ve diyalogları hazırlayan Cocteau'nun üslûbu, filmin rejisörününkinden daha ağır basmış ve eseri bir "Cocteau filmi" haline sokmuştu. Fakat aynı şey, başlı başına bir üslûp sahibi olan Robert Bresson için 1945'te Diderot'nun "Kaderci Jacques" romanındaki bir bölümden yaptığı modernleştirilmiş adaptasyon hakkında söylenemez. "Les Dames de Bois de Boulogne - Boulogne ormanı kadınları", Cocteau'nun adamakıllı değiştirdiği Diderot diyaloglarına rağmen Bresson'un üslûbunu taşımaktaydı.

"Güzel ile hayvan"

Cocteau'nun yeniden sinemaya dönüşünün İkinci Dünya Harbi içinde olması bir tesadüf eseri değildi. Alman işgali altına düşen Fransada sinemacılar günlük mevzulara el atamıyorlar, el attıkları zaman ise orta-

ya iyi birşey çıkaramıyorlardı. En iyi rejisörler, çıkar yolu "kaçış sineması" diye adlandırılan ve mevzuu çok eski çağlarda geçen veya tamamiyle hayali, fantastik mevzulara dayanan filmler çevirmekte buluyorlardı. Cocteau ise, bu çeşit çalışmalar için "biçilmiş kaftan"dı. Cocteau, böyle bir hava içinde yeniden sinemaya döndüğü gibi, savaş içinde başka rejisörler hesabına sarfettiği bu gayretler de savaş ertesinde yeniden rejisörlük imkânını ele geçirmesini sağladı. 1946 da çevrilen "La Belle et la Bête - Güzel ile hayvan"a sermaye yatıracak bir prodüktür çıkması ancak bu çalışmalara ve bu havanın henüz tamamiyle dağılmamış olmasına dayanıyordu. "Güzel ile hayvan" çok eski bir Fransız hikâyesinin, Cocteau elinde, kendi dünyasına uygun bir kılığa girmiş şekliydi. İyilik, kötülük, aşk, korku, acıma, gurur, kuvvet, zayıflık gibi birbirinden farklı ve birbirine zıt unsurların çarpışması, filmi, sinemanın en sembolik eserlerinden biri haline sokuyordu. Fakat herşeyin üstünde film, son derece büyük bir plâstik değer taşıyordu. Cocteau'nun zevki, sanatın her kolundaki tecrübesi, Fransanın en iyi tiyatro ve sinema dekorcularından biri olan Christian Bérard'ın ustalığıyla birleşerek, dekor ve kostümlerden, makyaja ve en küçük aksesuvara kadar, başka pek az filmde rastlanabilecek bir plâstik bütünlük sağlıyordu.

"Güzel ile hayvan"dan sonra, tam mânasıyla bir başka Cocteau filmine rastlamak için, beş yıl daha beklemek gerekiyordu. Gerçi bu arada Cocteau, "Les parents terribles - Müthiş ebeveyn" ile "L'aigle à deux tête - İki başlı kartal"ı da çevirmişti. Ama bunlar, birer sahne başarısının perdede tekrarından fazla birşey ifade etmiyorlardı. Nitekim bunu Cocteau da anlamış olacak ki, 1950 de diğer başarılı bir piyesinin, "Les enfants terribles - Müthiş çocuklar"ın çevrilişini Jean - Pierre Melville'e bırakarak, "Orphée"ye başladı. Tanınmış Yunan efsanesinin günümüze adapte edilmiş şekli olan bu film de gerçi Cocteau'nun daha 1926 da sahneye koyduğu bir piyesine dayanıyordu, fakat aradaki uzun fasıla, Cocteau'nun bu esere tiyatro değil, sinema zaviyesinden bakmasını kolaylaştırmıştı.

Akademide bir sinemacı

«Orphée", 1950 Venedik festivalinde Milletlerarası Sinema Tenkitçileri Mükâfatını, Yabancı Tenkitçiler Mükâfatını almasına, Cocteau bir iki kısa film çevirmesine, birkaç dokümanterin açıklamalarını hazırlamasına rağmen dokuz yıl rejisörlükten uzak kaldı. 1957 de Fransız Akademisine - tabii sinemacılığından dolayı değil- seçilen Cocteau'nun bütün sanat çevrelerine olduğu kadar sinemacılar nezdindeki itibarı da her zamankinden fazlaydı. Sinemadan uzak kalmasının sebebi doğrudan doğruya kendisiydi. Sinemadaki çalışmasının artık sona ermiş olabileceğini, belki bu sahadaki gücünü tamamiyle tüketmiş olduğunu düşünüyor ve bunu açıkça söylüyordu. Fakat bu gücü yeniden kendisinde görmüş olmalı ki, "Orphée'nin vasiyetnamesi"-ni çevirmeğe girişti. "Bir şairin kanı"ndan 30 yıl sonra Fransanın Akdeniz kıyısındaki geçici bir stüdyoda, yeniden efsaneler, rüyalar, kâbuslar âleminden çıkmışa benziyen yaratıklar kamera önünde insanı şaşırtan hareketler yapmağa, objektifler önünde garip dekorlar geçmeğe başlamıştır Acaba Cocteau, otuz veya on yıl önce "Bir şairin kanı" ile Orphée"-yi hoş karşılayan havayı bir kere daha bulabilecek, kendini tekrardan kurtarabilecek mi? Şimdi çevirmekte olduğu film gerçekten Orphée'nin vasiyetnamesi mi, yoksa sinemacı Cocteau'nun vasiyetnamesi mi olacak? Şimdi herkesin cevabını merakla beklediği husus budur.

Lanza'nın ölümü

Mario Lanza 38 yıl önce New York'ta doğduğu vakit, bu adı değil Alfredo Arnold Cocozza adını taşıyordu. Fakir bir İtalyan-Amerikan Ailesinden olan Lanza'nın musiki ile alâkası, plâklara meraklı olan babasının koleksiyonunu defalarca dinlemekle başladı. Bunlar arasında en çabuk eskittiği plâklar, Carruso'nunkilerdi. Musiki ile ikinci teması piyano hamallığı yapmaktan ibaretti. Fakat, bu iş Lanza için plâk dinlemek kadar faydalı oldu. Bir gün bu hammallığı sırasında Berkshire Müzik Okulunun müdürüne birkaç şarkı söylemek fırsatını buldu; böylelikle okula kapılandı. Irene Williams, Grant Garnell, Enrico Rosati'den şan dersleri aldı. 1942 de önce Berkshire Müzik Festivalinde sonra da Tanglewold Festivalinde şarkı söyledi.

"Güzel ile hayvan"da J. Marais

Tanıdınız mı?

1942 - 45 yıllarını Amerikan Ordusunda geçiren Lanza, Victor için plâklar doldurmağa, radyoda şarkılar söylemeğe, memleket içinde turnelere çıkmağa başladı. 1947 de "André Chenier" ile Hollywood'ta, ertesi yıl "Madame Butterfly" ile New Orleans'da operalarda oynadı. Sinemaya geçişi de yine bu sıralara rastlar. Lanza'nın yavaş yavaş büyüyen şöhretini duyan Metro-Goldwyn-Mayer idarecileri, aym zamanda yakışıklı da olan bu tenoru ilk defa dinledikleri vakit, prodüktör Joe Basternak'ın ifadesine göre "hayretten apışıp kaldılar". 1949 da "That Midnight Kiss - Aşk bestesi" ile beyaz perdeye geçen Lanza'nın Metro ile münasebeti başlangıçtaki bu hayranlık üzerinden yürümedi. Yakışıklı tenor, Metro'cuların, mânasız, saçma sapan aşk hikâyelerini sürmek için sesini insafsızca istismar ettikleri, budalaca işler için harcadıkları kanaatindeydi. Gerçekten de Caruso'nun hayatını canlandıran "The Great Caruso - Büyük Caruso" hariç, Lanza öbür hiçbir filmini beğenmemişti. "Büyük Caruso"nun Lanza'ya sağladığı şöhret, onu Metro'cularla bitip tükenmiyen dâvalara sürükledi. Bununla beraber, Metro'dan sonra geçtiği Warner'lerdeki çalışması da evvelkinden farklı değildi. Bundan dolayı, 1957 İtalyada çalışmak şartiyle Metro'ya tekrar dönüp "Seven Hills of Rome - Arrivederci Roma"yı çevirmekte mahzur görmedi. İtalya, Lanza'ya Hollywood'ta bulamadığı dost ve sakin çevreyi sağladıysa da sıhhatinin bozulmasını önleyemedi. Üstelik İtalyan yemekleri, Lanza'yı kendinden önceki binlerce şarkıcının âkıbetine doğru sürükledi. Geçen hafta öldüğü vakit, yattığı klinikten resmen bildirilen husus, Lanza'nın kalb sektesine kurban gittiğiydi. Fakat yakın dostları, ölümün bu kadar erken gelmesini, son zamanlarda 130 kiloya ulaşan tenorun zayıflamak için girdiği klinikte tatbik edilen küre atfediyorlardı.

Lanza, Hollywood'un uzun zamandan beri gördüğü ilk iyi tenordu. Gerçi, sesi, kendisinin de şikâyet ettiği gibi, budalaca hikâyelerde harcandı, fakat bu arada konserlerin ve plâkların erişemiyeceği kadar geniş kütleye, hiç olmazsa birkaç klâsik parçayı tanıtmağa ve sevdirmeğe vesile oldu. Zaten oyuncu olarak kabiliyetinin, bundan fazlasını yapmaya yeteceği de şüpheliydi.

İcatlar

Öğrenmede kolaylık

Çetin bâzı mevzuların öğrenilmesinde ve uzun metinlerin ezberlenmesinde çekilen zorluklar hemen herkesin başından geçmiştir. Daha mektep sıralarında kerrat cetvelinden manzumelere kadar çeşitli ezber vazifelerini yumruk kadar çocuk beynimize lâyıkı ile yerleştiremediğimiz için kapı arkasında tek ayak üstüne ceza durduğumuz veya hocanın çatılmış kaşlarının karşısında yerin dibine geçtiğimiz çok olmuştur. Karnede kırık not almak korkusu da cabası. Daha sonra sıra geometri problemlerine, cebir muadelelerine, kimya formüllerine ve logaritma cetvellerine gelmiştir. O günlerin sıkıntısından saçları erkenden kırlaşanlar, hatta erken bunama illetine tutulanlar da olmuştur. Ama insan, bütün bu güçlüklere rağmen öğrenmek zorundadır ve öğrenmektedir.

Fakat öğrenmek hep böyle güç ve sıkıntılı mı olacaktır? Bunun bir kolay yolu yok mudur? Anne ve babalar, çocuklarına daima "dersini ezberlemeden oyun yok", "vazifeni yapmadan sinemaya gidemezsin" veya "bu hafta maça gitmoye hazırlanma, önce ders" diye tafra satmak zorunda mı kalacaklardır? Ay yolculuğunun mümkün olduğu bir devirde, acaba çocuklara, onları hiç üzmeden, spor ve eğlencelerinden fedakârlık yapmaya mecbur etmeden bir şeyler öğretmenin yolu yok mudur?

Uykuda bilgi

Birkaç seneden beri öğretme metodları esaslı şekilde değişmiş ve mektep hayatı daha tahammül edilir bir hal almıştır. Fakat ders programlarını bâzı buruk ve kekre konulardan temizlemek de mümkün olamamıştır. Çocuklarımız, hâlâ eskisi gibi bunları öğrenmekte sıkıntı çekmektedirler. Gramer kaideleri, hesap meseleleri, mücerret anlamlar, x'ler, p.ler, ikinci, üçüncü dereceden muadeleler, geometri şekilleri, hatta felsefe mevzuları, Eflâtunun konuşmaları, mantık oyunları hep böyledir. Bunların bir kısmını münakaşa etmek, kavramağa çalışmak, izah etmek değil, sadece ezberlemek lâzımdır. Bir yandan da hafıza alâka çekici mevzuları kolayca tutar öbürlerini almakta zorluk çeker. Böyle sıkıcı bahisleri okurken dikkat dağılır. Sokağın gürültüsüne, saatin tiktakına, arının vızıltısına, uzaklardan gelen seslere, tavandaki çizgilere, yani abes şeylere yönelir. Asıl mevzu ile alâka kesilir. Bir de tam yatmazdan önce okunan dersler, günün başka zamanlarında okunanlardan daha çabuk akılda kalır. Bir mevzuun bulanıklığı, gece tetkik edildiği zaman dağılır. Hatta uykuda bu mesele güç olmaktan çıkar, daha bir açıklık ve berraklık kazanır. Günlerce çözemedikleri problemleri uykularında çözenler çoktur.

Hafıza uyumaz

Uyanıkken dimağa birçok mesajlar ulaşır. Beş duygumuzdan dikkatimizi dağıtan bir takım haberler alırız. Uyku sırasında bâzı plâklarla bilhassa yabancı bir dili öğrenmek neden kabıl olmasın? Bu usule "Hypnopédique metod" denilmektedir. Bu usulün ilk tecrübeleri Birleşik Amerikada yapılmıştır. Tabii olarak uyuyan veya bir ilâçla uyutulan kimsenin kulağının yanına bir mikrofon konuyor. Bu mikrofon plâk çalan bir cihaza veya bir ses makinasına bağlanmıştır. Plâk veya ses cihazı fısıltı halinde öğrenilecek bahsı tekrarlamaktadır. Uyandığı zaman o kimse bütün tafsilâtiyle çalınan metni öğrenmiş bulunmaktadır. Bu işler kendisine haber verilmeden yapılmışsa bu kadar bılgiyi nasıl olup da edindiğine belki de hayret edecektir. Bu metodla Amerikan ordusunda birçok ere Mors alfabesi, bâzı gizli emirler, işgal edilen bölgelerin dili öğretilmektedir.

Öğreten uyku

Dimağ uyku esnasında bütün hafıza kudretini muhafaza edebiliyor mu? Yani uykuda bir dersi, bir bahsi tamamen ve sindirerek öğretmek mümkün müdür? İnsan bu suretle öğrendiklerinden faydalanabilir mi? Yoksa bunlar boş kelime yığınları halinde kalacak ve bir papağan gibi şahıs bunları anlamadan tekrarlayıp duracak mıdır? İnsanın istirahati bozulmadan, beyin tam dinlenmiş iken, uyku saatlerini faydalı bir hale getirmek ve öğrenme için bu boş saatleri kullanmak mümkün müdür? Bir insan ömrünün yarısının uyku ile ziyan olduğu düşünülürse, bu metodun ne büyük faydalar sağlıyabileceği daha iyi anlaşılır.

Kullanılacak âlet

Bu iş için bütün işini otomatik olarak yapan, kendiliğinden işleyen, duran, kendiliğinden tekrarlıyan bir pikap tertibatına bağlı bir "magnétophone" kullanılmaktadır. Uyumadan önce öğrenilecek mevzuu, öğrenecek kimse kendisi yüksek sesle okumakta ve bu otomatik olarak ses cihaziyle tespit edilmektedir. Bu suretle öğrencinin hem göz hem de kulak hafızası işlediğinden bu birinci okuyuş o bahsi öğrenmek için pek faydalı olmaktadır. Uyuduktan sonra artık sadece kulak faaliyettedir. Şahıs bu metni ses makinesine verdikten sonra ilk saatte derin bir uykuya varacaktır ve iki saat kadar derin ve dinlendirici bir uyku uyuyacaktır. Sonra Manyetofon otomatik olarak faaliyete geçecek ve 15 defa bu dersi fısıltı halinde tekrarlıyacaktır. Bundan sonra öğrenci iki saat yine uyuyacak, bu sırada alınan intibalar hafızaya iyice yerleşecektir. Gecenin geri kalan kısmında evvelkinden daha kısa meselâ on defa otomatik olarak aynı ders tekrarlanacaktır. Artık mevzu tamamen hazmedilmiştir. Bu bilgi dimağda başka bilgilerle birleştirilebilir. Yeni fikirler yaratılabilir. Yani şahıs öğrendiklerini istediği şekilde kullanabilir. Bu bilgiyi daha pekiştirebilmek için öğrenci sabah uyandığı zaman metni bir defa daha tam bir şuurla ve uyanık bir zekâ ile okumalıdır.

Hipnopedik, henüz başlangıçtadır. Vaadettiği gelecek hakkında bir hükme varmak için vakit erkendir. Ama bu geleceğin parlak olduğunu şimdiden kestirmek kabildir. Bu iş için kullanılması zaruri âletler pek pahalı olmıyacaktır. Bu sistem, öğrenciye spora ve Yirminci asrın çalışmayı köstekliyen çeşitli eğlence vasıtalarına zaman ayırma fırsatı kazandıracağı için fazla rağbet görecektir. Bu metod yaşlılar için de faydalıdır. Onlar da istirahat zamanlarını iyi kullanacaklar, uykularında birçok faydalı şey öğrenebileceklerdir. Ayni zamanda hafızalarını da zaman zaman tazelemek imkânını bu suretle bulabileceklerdir. Hele zamanlarının çoğu kitap başından ayrı geçen âvare gençler için böyle bir öğrenme metodu bulunmaz bir fırsat olacaktır. Bedava ve sıkıntı çekmeden öğrenme imkânına kavuşulması sayesinde, kendini hor gören birçok delikanlı gerekli bilgileri kolaylıkla edineceklerdir. Metodun aktörler, nutukçu politikacılar ve ders takririnde güçlük çeken tecrübesiz hocalar için de bir nimet teşkil edeceğinde şüphe yoktur. Dersini yapamıyan, bir sınıfı düşe kalka beş yılda bitirebilen, hocayı daima kabahatlı bulan, cebir hocasının zulmünden, felsefe hocasının kininden dert yanan ama bütün kıymetli zamanını ya maçta, ya caddede ciklet çiğnemekle geçirenlerin de bu metod yüzlerini güldürecek, sinirlerini yatıştıracaktır. Aileye de huzur ve saadet getirecektir. Yapılacak iş, bu metodun gelişmesini ve yayılmasını beklemekten ibarettir.

S P O R

Olimpiyatlar

Beyrutta Türk turistler

8 3 Sporcuya 37 idareci.. 10 muhtelif spor kolunda katılacağımız üçüncü Akdeniz Olimpiyatları kafilesinin teşekkül tarzı budur. Basit bir hesapla iki sporcuya bir idareci düşmektedir. Demir Perde gerisi memleketlerde bu nisbet bir sporcuya bir idareci olduğuna göre, idareci - sporcu nisbetinde, Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğünün bütün gayretlerine rağmen, gene de birinciliği elde etmiş sayılamayız. Ne çare ki, bu 37 idareci arasında, bir doktor ve gerçek bir masör de mevcut değildir. Doktor hiç hesaba katılmamıştır. Masör diye de Gazi Terbiye Enstitüsü Müdür Muavini Vahit Erhanın gitmesine karar alınmıştır... Bununla beraber, alınan her karar da tutulmuş değildir. 120 kişilik bir idareci - sporcu kafilesinin İstanbul ve Ankaradan Beyruta uçakla gitmesi bahis mevzuu olunca memleketimizde iş gören uçak seferleri şirketinin temsilcileri Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğünün kapısını aşındırmaya başladılar. Nihayet formül bulundu ve en büyük tenzilâtı yapacak şirketten biletlerinin alınmasına karar verildi. Hatta bu iş için bir komisyon bile kuruldu. Nitekim şirket mümessilleri Komisyon huzurunda belli ve sabit fiyatlar üzerinde yapabilecekleri iskontoları açıklarlarken, Umum Müdürlüğün 28633 numaralı telefonu çaldı ve biletlerinin nereden alınması gerektiği Umum Müdür Vekili Mehmet Arkana bildirildi. Biletler de bir müddet sonra emir gereğince alınıverdi. Alınan biletler üzerinde her hangi bir indirime yoktu ama, bu husus mühim değildi. Telefondaki direktif yerine getirilmişti ve lâzım olan da buydu.

Fakat yabancı memleketlerin spor kafileleri bizim gibi hareket etmiyorlardı. Meselâ Fransanın 66 sporcusunun başında sadece 10 idareci vardı. İspanyollar, "İspanya Neresi, Beyrut Neresi" dememişler, sporcularını otobüslerle seyahat ettirmişlerdi. Zira onlara göre, otobüsle seyahat etmekle Beyruta bir yerine iki sporcu gönderilebilirdi. Anlaşılan Yugoslavlar, vapurla kafilelerini hareket ettirmekle, Fransızlar, İspanyollar gibi bu işleri zerre kadar bilmediklerini ortaya koymakta ve Türk kafilesinden örnek alamadıklarını göstermektedirler.

Türk Kafilesinde söz sahibi kimseler, Lübnanın Başşehirinin bu mevsimde gayet güzel olacağını da kestirmiş olacaklar ki, eşlerini de Üçüncü Akdeniz Olimpiyatları gibi büyük bir sportif temastan mahrum etmeye gönülleri razı olmamış ve bu meseleyi de tatlı bir formüle bağlamayı bilmişlerdi. Umum Müdür Vekili Mehmet Arkanın, Atletizm Federasyonu başkanı Jerfi Fıratlının, Bisiklet Federasyonu başkanı Talat Tuncalpın muhterem zevceleri, Bisiklet Federasyonunun Başkanının son model kırmızı Opel arabası ile karadan Beyruta hareket etmişlerdir. Beyrut gibi mağazaları câzip eşya ile dolu ve hele Olimpiyat oyunları yapıldığı bir sırada, dışardan gelenlerle büsbütün eğlenceli bir şehirde hanımların da yapacağı pek çok iş vardı. Esasen kafilede doktor bulunmadığı için bu fedakâr hanımlardan, her hangı bir sporcunun hastalığında, hastabakıcı olarak istifade etmek kabildi...

Mehmet Arkan iş arkadaşları arasında son derece hesaplı ve temkinli bir kimse olarak tanınırdı. Lâkin bu defa bu tahmine uygun bir şekilde hareket etmemiş, ipin ucunu elinden kaçırmıştı. Kendi paraları ile Olimpiyatlara katılmak arzusunu izhar eden üç atlete vermiş olduğu sert redcevabı daha henüz hatırlarda iken, üç hanımın, bu cevabın hemen akabinde Beyruta -kendi paraları ile de olsa- gitmeleri, hanımların sözlerinin atletlerden daha çok geçtiğini göstermekteydi.

Kafilenin Ankaradan hareketi de eğlenceli safhalar arzetti. Millî Eğitim Bakanlığı Vekili Tevfik İleri Federasyon Başkanlarına Beyrutta sağa sola hediye etsinler diye paket paket Diplomat sigarası göndermişti. Bu Türk sigaraları, Arap ülkelerinde Boykot edilen Türk tütünlerinin ne kadar nefis olduğunu bir kerre daha meydana koyacaktı. Ama spor alanlarında sözüne ve görüşüne hürmet edilir olmanın tek çaresi vardı: Altın madalyayı kazanmak...

Esenboğa hava alanında Beyrut Uçağının son hazırlıkları yapılırken meydana inen bir başka uçaktan İrandan dönen güreşçilerin indiği görüldü. Ne var ki, İranda ikinci olan Türk takımı ile ilgilenen olmadı. Madem ki ikinci olmuşlardı, cezalarını çeksinlerdi.. Ama eksik kadro, yarım yamalak kamp, yanlış idare... bunları düşünen yoktu. Bu sebeble, Dağıstanlı ve Akbaşın da dahil olduğu güreşçi kafilesi, meydandan veresiye temin ettikleri taksilerle şehre dönebildiler. Anlaşılan taksi şoförleri güreşimizdeki gerçek ölçü ve insafa, ilgililerden daha çok sahiptiler.

Sonra bisikletçilerimiz için bir ihbar vaki olmuştu. Gümrük memurları sadece bisikletçileri ısrarlı bir şekilde saatlerce aradılar. Fakat bir şey bulamadılar. Bir de sporcular ve idarecilerin harcırahları ve yövmiyelerinin hangi barem dahilinde, hangi sistem içinde ödeneceği bilinmiyordu. İdarecilere günde 45 lira, sporculara ise günde 15 lira yövmiye ödeneceği kat'i idi. Anlaşılan idareciler Beyrutta sağa sola koşarak, terleyerek daha çok yorulacaklar ve bir sporcunun üç misli enerji tüketerek, bu yövmiyeyi hak edeceklerdi..

Günay ve Arkan seyahat arifesinde

Dönüş te böyle neş'eli olsa...

Lider çelmelendi

Millî Lig maçlarına bu hafta da İstanbul ve Ankarada devam edildi. Program gereğince iki İzmir takımı Ankarada, bir İzmir ve bir Ankara takımı da İstanbulda rakipleri ile karşılaştılar.

Cumartesi günü Ankarada yapılan ilk maçta Şeker-Hilal, İzmirin "Demir leblebisi" sayılan iki takımdan biri olan Karşıyakayı 1 - 0 yendi. Aynı Karşıyaka ki, daha geçen hafta İstanbulda Vefayı perişan etmişti. Günün ikinci karşılaşması "Aya Atılan Roket"i düşüren İzmirsporla Ankaragücü arasındaydı. Fenerbahçe kahramanları bu defa da Ankara-

nın Sarı-lâcivertlileri karşısında başarılı bir oyun çıkardılar ve sahadan 2 - 1 galip ayrıldılar.

Aynı gün İstanbulda ilk maçı Karagümrük ile İzmirin Altay takımı oynadı. Karagümrükün İzmirli zorlu rakibi, bu maçta bekleneni veremedi. Neticede maçı 2 - 1 İstanbul takımı kazandı ve sahadan iki puanla çıktı. Bundan sonra Mithatpaşa stadyomunda İzmirli hakem Feyyaz Tuğrulun idaresinde bir Meydan Muharebesi", bir "Gladiyatörler gösterisi" başladı. Galatasaray - Ankara Demirspor karşılaşması, itişmeler, çatısmalar, kasti tekmeler velhasıl hertürlü hüner arasında devam etti. Dört as oyuncusunun sakatlığına yeniler ilâve edilmedi ise, bu Sarı-kırmızılıların şansındandı. Çok kötü bir maç çıkaran Demirspor kalecisi, dört Galatasaray golüne mani olamadı ve Sarı-kırmızılı müdafaanın Turgayla birlikte en başarılı oyuncusu Ergun kendi kalesine bir gol atınca maç 4 - 1 Galatasaray lehine son buldu.

Maçın hakemi için söylenecek tek söz şuydu: Bu Hakem de Merkez Hakem Komitesinin başarı derecesi yüzde 84.5 u bulan meşhur 35 Hakem Listesine dahildi. Ama ayni Hakem Komitesi, olup bitenlerden ders almışa benziyor olacak ki, "Sıra ile idare" fikrinden hemencecik vaz geçmiş Güvenilir Hakemlere sırası gelmeden maç idareleri vermeye başlamıştı.

Pazar günü karşılaşmalarına gelince, İstanbul maçları Milli Lig Şampiyonasını en önde götüren Galatasaraya 1 puana mal oldu. Galatasaray, Altay ile golsüz berabere kalırken Turgay muhakkak golleri kurtarmasını bildi. Sarı-kırmızılı takımın kaptanının tekrar eski formunu bulduğunu görmek, Milli maçları kara kara düşünenleri sevindirecek bir keyfiyetti. Ayni gün oynanan ilk maçta Demirspor - Karagümrük takımları karşılaşıyor ve Ankara ekibi, lutfedip takımda yer verdiği bir oyuncunun birıbirinden güzel üç golü ile, kuvvetli rakibini İstanbulda 3 - 2 yenmesini biliyordu. Demirspor - Karagümrük maçının yıldızı genç Demirsporlu futbolcu Abdullahtı. Bu oyuncu oyunun ilk dakikasında, ortasında ve son dakikasında üç gol atmasını bildi ve şayet bir gün önce Galatasaray karşısında Demirspor forveti dökülmeseydi, Pazar günü kadroda yer alacağı da şüpheliydi.

Ankara maçlarında Pazar günü iki Ankara takımı rakiplerini rahat yendiler. Şeker-Hilal, sayısız gol fırsatını heba ettikten sonra İzmirspora 2 - 0 galip geldi. Bu takımda sırtında 8 numaralı formayı taşıyan bir futbolcu, bir çocuk -zira henüz on yedi yaşındaydı- her iki gün de sahanın en iyi futbolcusu olarak alkışlandı. Cahit, yarının yıldızlarından biri olmaya namzetti. Diğer maçta da Ankaragücü Karşıyakaya 3 - 1 galip geldi. Ankaragücü sahadan iki puanla çıkmasına rağmen, taraftarlarını hayli düşündürecek futbol ortaya koymuştu.

Lefter

Başı dertte

Teşkilat

Ceza Heyeti

İş arap saçına dönmüştü. İki Karagümrüklü Kadri, maçı müteakkıp hakeme ağza alınmayacak sözlerle hitap etmenin cezasını oldukça hafif ödediler. Merkez Ceza heyeti, küçük Kadrıye 15 gün, büyüğüne ise bir ay ceza verdi. Bâzıları, cezaların böyle hafıf tutulmasının Lefterin yüzü suyu hürmetine olduğunu iddia ediyorlardı. Bir bakıma da hakları yok değildi. Zira hakeme dille tecavüz edene verilecek ceza, Talimatnamede sarahaten yazılıydı ve en azından üç aydan başlıyordu...

Şimdi sıra Fenerbahçeli Lefterdeydi. Bakalım bu defa çalımını yutturabilecek miydi? İfade verirken kesip atmış "Ben hakeme küfretmedim" demişti. Sonra da gazetecilere fısıldamıştı. İddiası garipti. Leftere göre "Hakem kendisiyle eskiden beri uğraşıyordu.."

Merkez Ceza Heyeti önümüzdeki hafta içinde toplanacak ve muhtemelen bu kurt futbolcuya da 15 gün ile bir ay arasında bir ceza tâyin edecektir. Böylelikle ne şiş yanacaktır, ne de kebap... Lefter hem cezayı almış olacaktır, hem de Nice maçında takımındaki yerini... Ama üzerinde durulacak ve düşünülecek asıl mesele şudur: Ayni duruma, haydi diyelim ki Bursa yahut Konya bölgesinden bir futbolcu düşse, o zaman ayni Merkez Ceza heyeti, bu derece anlayışlı hareket edebilecek midir?

Lefter hafta sonunda takımının Adanaya yapmış olduğu seyahate iştirak etmemiştir. Bindiği uçağın motorlarından bir tanesi havada bozulup, uçak yere indikten ve başka bir uçakla yola devam etmek zarureti hasıl olduktan sonra, -zaten bozuk olan- moral'nin iyice bozulduğunu ileri sürmüş ve İstanbulda kalmıştır. Ama Takımı ilk maçta daha önce Galatasaray ve Beşiktaşa kök söktüren rakibı Adana Demirsporunu 5 - 0 lık bir hezimete uğratmıştır.

Fransa

Nice takımı

Bilindiği üzere Avrupa Şampiyon klüpler turnuvasında Fenerbahçenin yeni rakibi geçen yılın Fransa şampiyonu olan Nice takımıdır. Ne var ki gerek Nice ve gerek Fenerbahçe, yapılacak iki maçın tarihlerinde ve sahalarında henüz anlaşamamış vaziyettedirler. Fenerbahçe ilk maçı muhakkak surette Fransada oynamak isterken, Nice idarecileri "Bu hak bizimdir. Biz ilk müsabakayı İstanbulda yapmak istiyoruz" demektedirler.

Sarı-lâcivertliler nihayet Avrupa Futbol birliğine müracaat etmeği karar altına almışlardır. Real Madrit idarecilerinin "İlk maçı İstanbulda oynayın da hâdise çıkmasın" yolundaki tavsiyelerine azami derecede sâdık kalan Nice idarecilerinin asıl büyük endişeleri hâdiseden yana değil, takımlarının son derece formsuz olmasından ileri gelmektedir. Zira Nice takımı son lig maçında Nimes ekibi önünde 5 - 1 lik bir mağlubiyeti -hem de kendi sahasında- tatmıştır.

Geçen yılın Fransa şampiyonunda Bir çok Güney Amerika asıllı futbolcu yer almaktadır. Ama ekibin kalbur üstü elemanları bu yıl büyük bir formsuzluk göstermektedirler. Nice Klübü Fenerbahçeye ilk maçın 4 Kasım günü oynanması, ikinci revanş maçının da 26 Kasım da Nice şehrinde oynanmasını teklif etmişlerdir.

Fenerbahçeden Nice maçlarını kazanmasını beklemek, büyük bir hayal değildir. Sarı-lâcivertli ekip içinde Naci ve Özcan formunu bulduğu gün, Türk takımı kolay aşılmaz bir müdafaaya ve neticeye ulaşmasını bilen bir forvete sahip olcak demektir. Bir zamanlar kadrosunda Leftere de yer vermiş olan Kırmızı - siyah forması Nice'lilerin, ikinci turda karşılarında zorlu bir ekip bulacakları muhakkaktır. Zaten ünlü Avrupa Futbol kritikleri de keyfiyeti bu şekilde, tahlil etmektedirler.